

ERON JÄLKEEN ISYYDESTÄ VIERAANNUTETTU
Isien tarinoita lapsesta tai lapsista vieraannuttamisesta

Heli Nätkin ja Suvi Paganus
Maisterintutkielma
Sosiaalityö
Yhteiskuntatieteiden-
ja filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2022

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Yhteiskuntatieteiden- ja filosofian laitos
Tekijät Heli Nätkin ja Suvi Paganus	
Työn nimi Eron jälkeen isyydestä vieraannutettu – isien tarinoita lapsesta ja lapsista vieraannuttamisesta	
Oppiaine Sosiaalityö	Työn tyyppi Maisterintutkielma
Aika Kevät 2022	Sivumäärä 67 sivua + liitteet 9 sivua
Ohjaaja Johanna Kiili	
<p>Tutkielmamme tarkoituksena oli selvittää isien näkemyksiä lapsesta tai lapsista vieraannuttamisesta ja vieraantumisen. Halusimme tuoda tarkasteluun näkökulman siitä, että isät voivat olla hyvinkin sitoutuneita isyyteensä, eron jälkeisessä isyydessä. On kuitenkin isiä, jotka joutuvat tahtomattaan sellaiseen tilanteeseen, jossa he joutuvat kamppailemaan tasavertaisen vanhemmuuden toteutumisesta. Tilastokeskuksen mukaan Suomessa vahvistettiin vuonna 2020 jo pelkästään avioeroja reilut 13 000 (Tilastokeskus 2021a). Huomionarvoista on, että luku ei sisällä avioeroja ja näin ollen erojen lukumäärä on huomattavasti suurempi. Lisäksi sosiaalihuollon perheoikeudelliset palvelut ovat vahvistaneet vuonna 2018 vajaat 50 000 sopimusta koskien lapsen huoltoa, asumista ja tapaamisoikeutta (THL 2019). Tilastojen valossa onkin tärkeää selvittää, minkälaisia vaikutuksia ja lieveilmiöitä eroilla on. Tämän vuoksi tutkimusintressimme kohdistui eron jälkeiseen isyyteen, jonka havaitsimme olevan vähän tutkittu aihepiiri suomalaisessa vieraantumisen ja vieraannuttamisen aihepiirissä.</p> <p>Tutkielmamme teoreettinen perusta pohjautuu Jouko Huttusen (1999) isyyden kolmeen käsitteelliseen kerrokseen: kulttuurinen-, yhteiskunnallinen- ja perheen isyys sekä Jari Kekäleen (2007) postmoderniin isäksityksen mallitarinaan. Lisäksi olennaisena raamina toimii <i>Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta</i> (2019/190). Tutkielmamme tieteenfilosofinen ja metodologinen lähestymistapa nojaa sosiaaliseen konstruktionismiin. Aineisto on kerätty elämäntilanteen tutkimusmenetelmällä ja analysoitu diskurssianalyysin avulla. Keräsimme aineiston syksyn 2021 aikana Isät lasten asialla ry:n ja Miessakit ry:n kautta. Haastattelimme yhteensä kuutta isää ja saimme kolme isien kirjoitelmää.</p> <p>Tutkielmamme päätuloksina esitämme viisi diskurssia: 1) <i>toiseusdiskurssi</i>, jossa isät ilmensivät puhetoivoissaan altavastaajan asemaansa, 2) <i>järjestelmädiskurssi</i>, jossa isät tulkitivat puhetoivoissaan vallalla olevia käytäntöjä 3) <i>emootiodiskurssi</i>, jossa isät luonnehtivat tunnetilojaan, joita vieraantuminen tuottaa, 4) <i>tärkeysjärjestyksessä lapsi etusijalle -diskurssissa</i> isät tulkitivat lapsen edun jääneen sivuun ja 5) <i>vieraantumisen ja vieraannuttamisen ilmenemismuodot -diskurssissa</i> isät kuvasivat, miten vieraantuminen ja vieraannuttaminen ilmenivät heidän jokapäiväisessä elämässään. Johtopäätöksinä esitämme, että vieraannuttamisella ja vieraantumisella on merkittäviä ja vahingoittavia seurauksia niin kohdevanhemmalle, lapsille, palvelujärjestelmälle kuin yhteiskunnalle. Edistysaskeleita on kuitenkin otettu ilmiön esiintyvyyden ja tunnistettavuuden tueksi uudistetun lain ja ammattilaisille kohdennettujen oppaiden myötä, mutta lisätutkimusta tarvitaan.</p>	
Asiasanat vieraantuminen, vieraannuttaminen, eron jälkeinen isyys, diskurssianalyysi	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	4
2	KESKEISET KÄSITTEET JA LAINSÄÄDÄNTÖ	6
2.1	Vieraannuttaminen ja vieraantuminen käsitteinä	6
2.2	Lainsäädännön ja käytännön merkitys isyyden asemaan	9
2.3	Kansanedustajien esittämät kirjalliset kysymykset ministereille vieraannuttamisesta ja vieraantumisenesta	10
3	KESKEISTÄ KIRJALLISUUTTA JA TUTKIMUSTIETOA	13
3.1	Suomalaista tutkimuskirjallisuutta vieraannuttamisesta	14
3.2	Kansainvälistä tutkimusta kohdevanhempien kokemuksista lapsista vieraantumisenesta ja ilmiön esiintyvyydestä.....	15
4	TUTKIELMAN TEOREETTINEN VIITEKEHYS	21
4.1	Kulttuurinen isyys	21
4.2	Yhteiskunnallinen isyys	22
4.3	Perheen isyys	23
4.4	Postmoderni isyys.....	23
5	TUTKIELMAN MENETELMÄLLISET LÄHTÖKOHDAT	25
5.1	Elämänkulku haastattelumenetelmänä.....	26
5.2	Aineistonhankinta ja aineistonkeruu	27
5.3	Diskurssianalyysi aineiston analyysimenetelmänä	27
5.4	Analyysin avaus.....	29
5.5	Eettisyys ja luotettavuus tutkimuksessa	30
6	TUTKIELMAN TUTKIMUSTULOKSET	32
6.1	Toiseusdiskurssi – isien puhettavat toiseuden asemasta	33
6.2	Järjestelmädiskurssi – vieraannuttamisen mahdollistaja vai taltuttaja tulevaisuudessa	34
6.3	Emootiodiskurssi – isien tunnetilojen kirjo	38
6.4	Tärkeysjärjestyksessä lapsi etusijalle -diskurssi.....	41
6.5	Vieraantumisen ja vieraannuttamisen ilmenemismuodot -diskurssi	44
7	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	49
7.1	Johtopäätökset keskeisistä tutkimustuloksista.....	49
7.2	Tutkimusprosessin arviointia.....	56
7.3	Lopuksi.....	60
	KIRJALLISUUS	62
	LIITTEET	68
	LIITE 1 Aineistonhallintasuunnitelma	68
	LIITE 2 Haastattelukutsu.....	70
	LIITE 3 Tiedote tutkimukseen osallistuvalla	71
	LIITE 4 Tietosuojalomake.....	73
	LIITE 5 Suostumuslomake tieteelliseen tutkimukseen.....	74
	LIITE 6 Haastattelukysymykset.....	75
	LIITE 7 Työnjako	76

1 JOHDANTO

Maisterintutkielmamme aiheena on eron jälkeinen isyys. Olemme kiinnostuneita isyydestä erityisesti sellaisissa elämäntilanteissa, joissa isyydestä kamppaillaan. Haluamme tuoda esiin näkökulmaa siitä, että tämän päivän isät voivat olla hyvinkin sitoutuneita isyyteensä ja vanhemmuuteensa. Valitettavasti on kuitenkin isiä, jotka joutuvat sellaiseen tilanteeseen, jossa heidät on vieraannutettu lapsistaan tahtomattaan. Lisäksi olemme huomanneet muun muassa sosiaalityön käytännöstä käsin, että isät saattavat tahtomattaan jäädä tai joutua sivuun vanhemmuudessaan, kun lasta koskevia asioita käsitellään. Tämän vuoksi haluamme tuoda isien ääntä ja tarinoita vahvemmin esille yhteiskunnalliseen keskusteluun.

Suomessa lukuisten avio- ja avoerojen vuoksi on syytä ottaa tarkasteluun vanhempien huoltoriitojen myötä syntyneet lieveilmiöt, kuten lapsista vieraantuminen ja vieraannuttaminen. Tilastojen mukaan Suomessa vuonna 2020 avioeroon päätyivät reilut 13 000 avioparia (Tilastokeskus 2021a). Myös mediassa on ollut viime aikoina esillä avioerojen vireillepanon selkeä kasvu koronapandemian myötä. Huomionarvoista on myös se, että avioerojen myötä nykyisin lapsiperheiden vanhemmat ovat useimmiten siviilisäädyltään naimattomia. Näin ollen vanhempien eron kokeekin useampi lapsiperhe, kuin mitä tilastot välttämättä pystyvät osoittamaan.

Vanhempien eron jälkeen lapset jäävät useimmiten asumaan äitinsä kanssa, mikä yleensä tarkoittaa sitä, että lapset tapaavat isäänsä sovittujen tapaamiskäytäntöjen pohjalta (THL 2010, 3). Mia Hakovirta ja Mari Broberg (2014) esittävät tärkeän seikan: perheasiantuntijat ovat huolissaan isyyden haurastumisesta tai sen päättymisestä jopa kokonaan vanhempien eron myötä (Hakovirta & Broberg 2014, 114). On huomioitava, että vanhempien ero on prosessi, joka on voinut kestää pitkään ja on pahimmillaan äitynyt huoltoriitaan. Näin ollen on syytä pohtia

vanhempien yhteistyön tukemista, koska pitkittynyt huoltoriita voi johtaa epäsuotuisaan lopputulokseen vanhempien ja lasten kannalta. Huoltoriidat voivat eskaloitua toisen vanhemman vieraannuttamiskäyttäytymiseen, joka nähdään nykyisin yhtenä henkisen väkivallan muotona. Vieraannuttamiskäyttäytyminen voi näyttäytyä toisen vanhemman vanhemmuuden sabotoimisena sekä lapsi-vanhempi suhteen hankaloittamisena. (THL 2021.)

Sosiaalihuollon perheoikeudelliset palvelut vahvistivat vuonna 2018 vajaat 50 000 sopimusta koskien lapsen huoltoa, asumista ja tapaamisoikeutta (THL 2019). Mikäli yhteisymmärrystä ei synny vanhempien kesken kuntien perheoikeudellisissa palveluissa, joudutaan asia käsittelemään oikeusistuimessa. Tällöin mukaan tulevat sosiaalihuollon laatimat olosuhdeselvitykset, jotka voivat vaikuttaa merkittävästi huoltoriitoja ratkaistaessa. Olosuhdeselvityksen tarkoituksena on informoida tuomioistuinta perheen tilanteesta, lapsen elinoloista ja muista mahdollisista asian ratkaisemiseen vaikuttavista tekijöistä (ks. Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 2019/190). Näin ollen oleellista onkin, että sosiaalihuollon ammattilaiset tunnistavat vieraantumis- ja vieraannuttamisilmiön olemassaolon ja ottavat sen huomioon olosuhdeselvityksiä laatiessa.

Rajaamme tutkielmamme koskemaan heteronormatiivista perhekäsitystä suomalaisessa yhteiskunnassa. Tiedostamme kuitenkin sen, että perhemuotoja on moninaisia. Lisäksi poissuljemme tutkielmastamme sellaiset isät, jotka ovat omasta tahdostaan vetäytyneet syrjään isyydestään. Tutkielman rajallisuuden vuoksi lapsen näkökulma ei ole keskiössä, koska siihen tarvittaisiin kokonaisuudessaan oma tutkielmansa. Kiinnostuimme isyysmatematikasta Jyväskylän avoimen yliopiston perheopintojen kautta, erityisesti Johanna Terävän (ent. Mykkänen) luentojen innoittamana. Haluamme omalta osaltamme pyrkiä myötävaikuttamaan isien yhteiskunnalliseen asemaan ja sen erityiskysymyksiin. Haluamme ravistella yhteiskunnallisessa keskustelussa eläviä kulttuurisia käsityksiä isyydestä sekä peräänkuuluttaa isyyden muutosta ja sen kehityssuuntia eron jälkeisessä isyydessä.

Uskomme, että tutkielmamme tuo lisäarvoa sosiaalihuollon kentälle, jossa sosiaalihuollon ammattilaiset ovat omalta osaltaan vaikuttamassa siihen, millaiseksi ja miten isien asema yhteiskunnassa tunnistetaan ja tunnustetaan. Haluamme korostaa, että sosiaalihuollon viranomaisen tehtävänä on huolehtia lapsen edun toteutumisesta, myös vanhempien eron jälkeen. Näin ollen sosiaalityöntekijän olisi tärkeä tunnistaa vieraantumisen- ja vieraannuttamisen mekanismit ja tunnustaa ilmiön olemassaolo. Näkisimme, että näiden perusteluiden pohjalta maisterintutkielmamme aihe on yhteiskunnallisestakin näkökulmasta tärkeä tarkastelukohde, jota lähestymme tässä tutkielmassa isien subjektiivisten kokemusten kautta.

2 KESKEISET KÄSITTEET JA LAINSÄÄDÄNTÖ

Tutkielman kohderyhmänä ovat isät, jotka ovat oman tulkintansa mukaan vieraannuttettu tahtomattaan lapsesta tai lapsistaan. Käsittelemme aihepiiriä vieraannuttamisen ja vieraantumisen käsiteparin kautta. Näiden molempien käsitteiden kautta voimme saada esille olennaisia tulokulmia ja havaintoja, jonka vuoksi emme rajaa tutkielmasamme kumpaakaan käsitettä pois. Lisäksi on otettava huomioon puhuttaessa vieraannuttamisesta, että se sisältää vääjäämättä aspektin myös vieraantumisesta. Vieraannuttamisen ja vieraantumisen käsitteitä määrittelemme Darnallin (1998) naiivin, aktiivisen ja pakkomielleisen luokitusten mukaan ja Gardnerin (1998) PAS:n (*eng. parental alienation syndrome*) mukaan. Lisäksi ilmiötä tarkasteltaessa on otettava huomioon myös lainsäädäntö ja sen historiallinen kehitys.

2.1 Vieraannuttaminen ja vieraantuminen käsitteinä

Vieraantuminen (eng. alienation) ja *vieraannuttaminen (eng. parental alienation PA)* ovat käsitteinä kompleksisia ja epätarkkoja käsitteitä. Vieraantumisella voidaan havainnollistaa vanhemman tietoista vieraantumista lapsestaan tai lapsistaan, toisaalta tahdosta riippumatonta vieraantumista (Taskinen 1994). Vieraannuttamisella taas tarkoitetaan toisen vanhemman toimintaa ja vahingollisia käyttäytymismalleja (*eng. parental alienation behaviours*), jotka estävät toisen vanhemman vuorovaikutusta ja yhteydenpitoa lapseensa (Sinkkonen 2017, 50). Vieraannuttaminen voi olla prosessi, jota vieraannuttava vanhempi tietoisesti tai tiedostamattaan ylläpitää. Vieraannuttamiselle ei siten ole yksiselitteistä hyväksyttyä määritelmää (Häkkänen-Nyholm, Tuuri & Laajasalo 2013, 20).

Vieraantumisen ja vieraannuttamisen ilmiöstä voidaan käyttää myös käsitteitä huoltokiusaaminen tai huoltoriita (THL 2021). Selvyyden vuoksi tässä tutkielmassa käytämme vieraannuttamisen ja vieraantumisen käsitteitä, koska yksittäinen

huoltoriita voi olla lyhytkestoinen ja painopisteemme tutkielmassamme on pitkittyneissä huoltoriidoissa, joissa esiintyy vieraannuttamista. Vieraannuttamisen käsite voi sisältää myös aktiivisen tai passiivisen muodon. Vaikkakaan emme rajaa tutkielmaamme koskemaan aktiivista tai passiivista vieraannuttamista, haluamme kuitenkin määritellä käsitteet ja tuoda ne näkyväksi osaksi tutkielmaamme. Alun perin Darnall (1998) luokitteli vieraannuttajavanhemmat kolmeen kategoriaan: *naiivi, aktiivinen ja pakkomieltainen*. *Naiivi* vieraannuttaja tiedostaa toisen vanhemman merkityksen lapsen elämässä, mutta aiheuttaa ajoittain kielteisiä vaikutuksia toisen vanhemman ja lapsen välille, mutta toiminta ei ole aktiivista. Puolestaan *aktiivinen* vieraannuttaja tiedostaa toisen vanhemman merkityksen lapselle, mutta ilmaisee voimakasta turhautumista tai kaunaa kohdevanhempaa kohtaan. Tämä aiheuttaa kohdevanhemmassa ja lapsessa negatiivisia tunteita. Näin ollen vieraannuttajavanhemman toiminta on määrätietoista ja jatkuvaa, jolla pyritään poissulkemaan toinen vanhempi lapsen elämästä. *Pakkomieltainen* vieraannuttaja toimii tavoitteellisesti, jonka selkeänä päämääränä on poissulkea toinen vanhempi lapsen elämästä. (Darnall 1998.)

Vieraannuttamista on ilmiönä psykologisoitu tai jopa psykiatriseksi tulkittu. Lastenpsykiatri Richard Gardner (1998) esittää, että vieraannuttamisessa on kyse psykiatrisesti tulkitusta oireyhtymästä (eng. *Parental Alienation Syndrome, PAS*). Gardner (1998) on luonut kahdeksan kriteeriä, jotka havainnollistavat vieraannuttamiskäyttämisen tyypillisiä toimintamalleja, joista kolmen kriteerin täytyessä, voidaan puhua tai jopa "diagnosoida" vieraannuttaminen lapselle. Kriteerit ovat seuraavat:

1. Vieraannuttajavanhemman taholta kohdevanhemman pitkäkestoista mustamaalaamista, johon vieraannuttajavanhempi saa mukaansa usein myös lähipiiriin, kuten ystävät, sukulaiset ja lapset.
2. Vieraannuttajavanhempi esittää absurdeja väitteitä ja piirteitä kohdevanhemmasta lapselle. Moittimisen aiheet kohdevanhemmasta eivät välttämättä perustu totuuteen.
3. Lapsi alkaa uskomaan vieraannuttajavanhemman esittämiä väitteitä ja näin ollen pitämään kohdevanhempaa pahana ja vieraannuttajavanhempaa hyvänä. Suhde lapsen ja kohdevanhemman välillä on voinut olla poikkeuksellisen läheinen, mutta myöhemmin hyvät koetut kokemukset kohdevanhemman kanssa muuttuvat merkityksettömiksi.
4. Lapsi vakuuttaa, että hänen mielipiteensä ovat oman ajattelun tulosta, vaikka taustalla voi olla vieraannuttajavanhemman vaikutus lapsen ajatteluun.

5. Lapsi toimii lojaalisti vieraannuttajavanhemmalleen jopa niin, että toistaa vieraannuttajavanhemman puheita tai ainakin myötäilee ja tukee niitä.
6. Vieraannuttajavanhemman ja/tai lapsen arvostuksen puute kohdevanhemman antamista resursseista, esimerkiksi elatusavusta. Myöskään vieraannuttajavanhempi ja lapsi eivät tunne syyllisyyttä kohdevanhemman mustamaalauksesta.
7. Lapsi oppii käyttämään vieraannuttajavanhemmalta opittuja mekaanisia ja kielteisiä kuvauksia etävanhemmasta. Lapsen puhe voi kuulostaa ulkoa opitulta.
8. Lapselle annetaan vaikutelma, että kohdevanhempaa ja tämän sukua tulisi torjua tai ainakin heitä tulisi välttää. (Gardner 1998; Hannuniemi 2007; Sinkkonen 2017.)

Kansainvälistä näkökulmaa on esittänyt Bernet (2010) kollegoineen. Heidän mukaansa vieraannuttamisilmiö on tunnistettu ja tutkittu ainakin kuuden tutkijan toimesta 1980- ja 1990- luvuilla. Tämä vahvistaa, että vieraannuttamisilmiö on kansainvälisesti ollut esillä jo ennen Gardnerin (1998) PAS:n määrittystä. Tutkijat perustelevat PAS:n diagnoosiluokituksen tarpeellisuutta esimerkiksi ilmiön esiintyvyyden ja yleisyyden arvioimiseksi. Lisäksi diagnoosi helpottaisi ammattilaisia tunnistamaan ja suuntaamaan työskentelytapoja tehokkaammin vieraannuttamista kohdanneiden lasten, nuorten ja eronneiden aikuisten kanssa. Kun Gardner (1998) oli määritellyt PAS:n, yhä useampi tutkija pystyi kohdentamaan tutkimusta vieraannuttamisilmiöön. Bernet (2010) kollegoineen ovat tehneet 20 kohdan listauksen perusteluista, miksi PAS-oireyhtymä tulisi olla virallisissa diagnoosiluokituksissa DSM-5 ja ICD-11. (Bernet, Boch-Galhau, Baker & Morrison 2010.)

Myös suomalaisessa kirjallisuudessa on havaittu, että vieraannuttamisen taustalla olevista tekijöistä on käyty kiistaa siitä, onko kyseessä oireyhtymä, psykiatrinen diagnoosi vai jotain muuta (Sinkkonen 2017, 56). Saman havainnon on tehnyt myös Anja Hannuniemi (2015, 24), joka huomauttaa, että Gardnerin (1998) esittämä vieraannuttamisoireyhtymä (*eng. PAS*) ei ole tehnyt vielä lopullista tieteellistä harppausta, koska sitä ei ole kirjattu DSM-5 mielenterveystautiluokituksiin. Terveys- ja hyvinvoinnin laitoksen asiantuntijaryhmä (2021) on esittänyt, että vieraannuttamisesta puhuttaessa huomio tulisi kiinnittää vieraannuttaviin toimintatapoihin ja käyttäytymismalleihin, ei niinkään diagnoosiin rinnastettavissa olevaan syndroomaan. Asiantun-

tijaryhmä esittääkin, että vieraannuttaminen voidaan nähdä yhtenä henkisenä väkivallan muotona. Työryhmä näkee myös sen, että vieraannuttaminen voi olla vanhemman taholta joko tietoista tai tiedostamatonta. (THL 2021.)

2.2 Lainsäädännön ja käytännön merkitys isyyden asemaan

Jotta voimme ymmärtää isyyden asemaa tänä päivänä, on hetkeksi pysähdyttävä tarkastelemaan lainsäädännön historiallista kehitystä. Lainsäädännön kehityksen myötä voidaan havainnoida isyyden asemaa kulloiseltakin ajanjaksolta. Tarkastelemme kehitystä kolmen lain kautta; *laki aviollisesta syntyperästä (1957/409)*, *isyyslaki (1975/700)* ja *laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (2019/190)*. Syntyperälain (laki aviollisesta syntyperästä 1957/409) tarkoituksena oli herättää yhteiskunnallista keskustelua lapsen asemasta ja siitä, oliko lapsi syntynyt avioliitossa vai sen ulkopuolella. Syntyperälain (1957/409) myötä syntyi vuonna 1975 isyyslaki (1975/700). Isyyslaki sai alkunsa siitä, kun yhteiskunnassa havahduttiin aviottomuuden tuottavan haasteita perheoikeudellisissa kysymyksissä. Tällöin alettiin kiinnittämään huomiota aviottomien lasten elatuksen toimimattomuuteen. Aviollisten ja aviottomien lasten oikeudellinen yhdenvertaisuus ei toteutunut. Tämän myötä isyyslain (1975/700) tavoitteena oli vakiinnuttaa tasa-arvoperiaatteet, jolloin ei ollut enää aviottomia lapsia, joille isyyttä ei olisi lain mukaan voitu vahvistaa. (Helin 2016, 13–14.) Lainsäädännön kehityksellä on siten ollut merkittävä vaikutus siihen, että aviottomat isät ovat saaneet laillisen aseman lapsiinsa ja heidän elatukseensa. Toisaalta huomionarvoista on se, että äidit ovat halutesaan voineet viime kädessä kieltää aviottoman lapsen isyyden selvittämisen vielä 2000-luvulle asti. Merkittävänä käänteenä on toiminut vuonna 2015 uudistettu isyyslaki, joka määrittää, etteivät äidit voi kieltää isyyden selvittämistä omavaltaisesti (ks. Isyyslaki (2015/11)).

Vuosikymmenten myötä isien asema on vahvistunut lainsäädännössä. Tutkielmamme keskeisin lainsäädännöllinen näkökulma on Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (2019/190). 2000-luvulla havahduttiin yhteiskunnassa siihen, että vanhempien erojen myötä vanhemmuutta on vahvistettava. Tämän myötä uudistettiin lakia lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (2019/190), jonka tarkoituksena on turvata yhtäältä lapselle oikeus molempiin vanhempiin ja toisaalta vanhempien yhdenvertainen asema lapsen huolenpidossa. Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (2019/190) 2§:n 1 ja 2 momentissa todetaan seuraavaa:

“Tapaamisoikeuden tarkoituksena on turvata lapselle oikeus luoda ja säilyttää myönteinen ja läheinen suhde vanhempansa, jonka luona lapsi ei asu. Tapaamisoikeuteen kuuluu, että lapsi saa ajoittain olla tämän vanhemman luona tai tavata tätä muualla taikka pitää tähän yhteyttä muulla tavoin.”

Lapsen kummankin vanhemman on omalta osaltaan myötävaikutettava tapaamisoikeuden toteutumiseen. Vanhemman on kasvatustehtävässään vältettävä kaikkea, mikä on omiaan aiheuttamaan haittaa lapsen ja toisen vanhemman väliselle suhteelle.”

Edellä olevista momenteista on nähtävissä, että vuoden 2019 lakimuutoksen (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 2019/190) ydin on tavoitella vanhempien yhteishuoltajuutta. Käytännöstä käsin eron jälkeen lapsen vanhemmat voivat sopia keskenään lapsen asumis- ja tapaamisjärjestelyistä. Usein nämä vahvistetaan kuntien perheoikeudellisissa palveluissa. Mikäli vanhemmat eivät pääse yhteisymmärrykseen lapsen huoltoa, asumista ja tapaamisoikeutta koskevassa sopimuksessa perheoikeudellisissa palveluissa, asia siirtynee käsiteltäväksi tuomioistuimeen. Tuomioistuin voi tarvittaessa pyytää päätöksen tueksi myös sosiaalihuollon laatimaa olosuhdeselvitystä. Olosuhdeselvityksellä informoidaan tuomioistuinta perheen tilanteesta, lapsen elinoloista ja muista mahdollisista asian ratkaisemiseen vaikuttavista tekijöistä (ks. Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 2019/190).

Käytännön kannalta merkittävää on, että Tilastokeskus raportoi vuonna 2020 isien kanssa asuvia lapsia olevan koko väestön perheisiin nähden vain 2,3 prosenttia (Tilastokeskus 2021b). Näin ollen tilastot osoittavat vallalla olevan käytännön siitä, että vanhempien erotessa lasten osoitetiedot kirjataan pääsääntöisesti äidin luokse. Yhteiskunnassamme vallalla olevien käytäntöjen pohjalta voidaan havaita isien olevan jo lähtökohtaisesti altavastajan asemassa eron jälkeen osallistuessaan lapsensa arkeen ja elämään.

2.3 Kansanedustajien esittämät kirjalliset kysymykset ministereille vieraannuttamisesta ja vieraantumisesta

Havaitsimme tutkielmaa tehdessä, että vieraannuttamis- ja vieraantumisasihmistä on käyty aktiivista keskustelua myös poliittisella tasolla. Tässä alaluvussa esitämme ajankohtaisia kirjallisia kysymyksiä (KK) ja niiden vastauksia (KKV) koskien vieraannuttamis- ja vieraantumisasihmistä. Kansanedustaja voi esittää kirjallisen kysymyksen ministerin vastattavaksi, jonka toimialaan asia kuuluu (Eduskunnan työjärjestys 17.12.1999/40 v. 2000). Tarkoituksena on paikantaa käynnissä olevaa poliittista keskustelua viimeisen parin vuoden ajalta. Kirjallisista kysymyksistä on havaittavissa

vallalla olevaa keskustelua ylipäättään ilmiöstä sekä uuden lakimuutoksen (*Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 2019/190*) toimivuudesta.

Kansanedustaja Sofia Virta (vihr.) on esittänyt 6.2.2020 kirjallisen kysymyksen (KK 26/2020) koskien vieraannuttamisen tunnistamista ja siihen puuttumisen keinoista. Virta muun muassa esittää, että vieraannuttaminen tulisi tunnistaa nykyistä tehokkaammin ja löytää keinoja siihen puuttumiseksi. Virta kysyy (KK 26/2020):

”Minkälaisin keinoin hallitus lisää vieraannuttamisen tunnistamista ilmiönä ja siihen puuttumista suojellen näin jokaisen lapsen oikeutta kaikkiin vanhempiinsa?”

Virran kirjalliseen kysymykseen on antanut vastauksen perhe- ja peruspalveluministeri Krista Kiuru (SDP) 27.2.2020 (KKV 26/2020). Kiuru toteaa, että hallitus jatkaa lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaa, jossa perhekeskuksissa on kiinnitetty huomiota erojen sovinnollisuuden edistämiseen sekä vanhemmuustaitoihin osana eropalveluita. Kiuru esittää, että nämä tekijät ovat olennaisia eron jälkeisessä yhteistyövanhemmuudessa sekä vieraannuttamisen estämisessä.

Kansanedustajat Pauli Kiuru ja Kari Tolvanen (kok.) ovat esittäneet kirjallisen kysymyksen 27.11.2020 (KK 901/2020) vieraannuttamisesta, olosuhdeoppaasta ja OT-keskuksesta (Osaamis- ja Tukikeskus). Kiuru ja Tolvanen painottavat, että olosuhdeselvitystä koskevalle oppaalle, joka sisältää vieraannuttamisen tunnistamiseksi työvälineitä, on selvä tarve. Kiuru ja Tolvanen kysyvät (KK 901/2020):

”Onko OT-keskuksia koskeva työryhmän työ valmis ja loppuraportti saatavilla, sisältyikö toimeksiantoon käytäntöjen luominen vieraantuneen lapsen ja vanhemman suhteen palauttamiseksi, mikä on arvioitu aikataulu olosuhdeoppaan valmistumiselle ja onko siihen liittyvä rahoitus riittävä ja onko vieraannuttamista koskeva opas valmistumassa samassa yhteydessä?”

Perus- ja perhepalveluministeri Krista Kiuru (SDP) on esittänyt vastauksen 21.12.2020 Pauli Kiurun ja Kari Tolvasen kirjalliseen kysymykseen (KKV 190/2020). Kiuru vastaa, että OT-työryhmän toimeksiantoon ei sisältynyt käytäntöjen luominen vieraantuneen lapsen ja vanhemman suhteen palauttamiseksi, eikä myöskään kansallisen oppaan laatiminen vieraannuttamistilanteisiin. Kiuru kuitenkin esittää, että lapsen vieraannuttaminen vanhemmastaan katsotaan yhdeksi väkivallan muodoksi ja viittaa väkivallaton lapsuus toimenpidesuunnitelmaan, *Lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä vuosille 2020–2025*. Kyseinen toimenpidesuunnitelma sisältää alaluvun koskien vieraannuttamista ja vanhempien riittäviä erotilanteita. Lisäksi Kiuru esittää, että Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos on asettanut asiantuntijatyöryhmän valmistelemaan kansallista ohjeistusta olosuhdeselvitysten laatimisten tueksi.

Kansanedustaja Juho Eerola (ps.) on tehnyt 28.12.2021 kirjallisen kysymyksen (KK 729/2021) koskien lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (2019/190) annetun lain vaikutuksesta oikeuskäytäntöön. Eerola toteaa, että uudistetun lain tavoitteena on turvata lapsen kehitys ja hyvinvointi sekä myönteiset välit molempiin vanhempiinsa. Laki velvoittaa myös turvaamaan lapsen muiden läheisten ihmissuhteiden jatkumon. Lisäksi laki edellyttää, että lähivanhemman on myötävaikutettava lapsen ja etävanhemman myönteisen ja läheisen suhteen turvaamiseksi ja tapaamisoikeuden toteutumiseksi. Vanhempien on myös vältettävä kaikkea sitä, mikä voi tuottaa haittaa tai vahingoittaa lapsen ja toisen vanhemman välistä suhdetta. Kansanedustaja Eerola kysyy kirjallisessa kysymyksessään (KK 729/2021):

"Onko nyt yli kaksi vuotta voimassa ollut uusittu laki vähentänyt oikeuteen päätyviä huolto-riitoja, seuraako oikeusministeriö, onko oikeuskäytäntö muuttunut uuden lain myötä siten, että vieraannuttaminen/huoltokiusaaminen on tunnistettu ja niiden harjoittamisella olisi ollut negatiivinen vaikutus huollosta ja asumisesta päätettäessä ja jos asiaa ei ole seurattu ja tutkittu, niin aiotaanko näin toimia ja milloin?"

Oikeusministeri Anna-Maja Henriksson (RKP) on antanut vastauksen 20.1.2022 kirjalliseen kysymykseen (KK 729/2021) lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun uuden lain vaikutuksesta oikeuskäytäntöön. Oikeusministeri Henriksson toteaa, että tuomioistuinasioiden määrä on pysynyt suurin piirtein samana lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevissa asioissa. Henriksson esittää, että vanhempien asenteisiin pyritään vaikuttamaan korostamalla lapsen oikeutta pitää yhteyttä molempiin vanhempiinsa sekä yhteydenpidon laiminlyönnin vaikutuksien haitallisuutta lapselle. Lisäksi sosiaalihuoltoa ohjeistetaan olosuhdeselvityksen tekemisessä, jotta sosiaalilautakunta osaa tuoda ratkaisevat tiedot tuomioistuimen tietoon.

3 KESKEISTÄ KIRJALLISUUTTA JA TUTKIMUSTIETOA

Tässä luvussa tarkastelemme vieraannuttamis- ja vieraantumisasiämiötä tutkimuskirjallisuuden kautta. Havaitimme tiedonkeruun aikana, että isyyttä on tutkittu laaja-alaisesti, mutta vieraannuttamisen ja vieraantumisasiämiöstä käsin isyyden kokemuksellinen tutkimus uupuu lähes kokonaan. Eerola ja Mykkänen (2014, 201–202) ovat esittäneet, että Suomessa isyyden kokemuksellinen tutkimus on keskittynyt identiteetti- ja perhetasolle, mutta tutkimusta on tehty myös yhteiskunnallisten ja kulttuuristen käsitysten kautta. Vieraantumisasiämiön ja vieraannuttamisen kokemuksellisen tutkimustiedon uupumisesta huolimatta, aihepiiri on herättänyt yhä enenevässä määrin kiinnostusta erityisesti korkeakoulujen opinnäytetöissä (ks. esim. Sorokin 2014, Santonen 2012 & Mäkynen 2018). Perehtyessämme opinnäytetöihin havaitimme niiden keskittyneen muun muassa lasten, vanhemmuuden ja sosiaalityöntekijöiden näkökulmaan vieraannuttamisiasiämiöstä käsin. Lisäksi väitöskirjatasolla Anja Hannuniemi (2015) on kiinnittänyt huomiota vieraannuttamisen oikeussosiologiseen näkökulmaan.

Kansainvälisesti tutkimustietoa vieraannuttamisesta ja vieraantumisasiämiöstä löytyy jo huomattavasti enemmän. Tutkimustietoon perehtyessä havaitimme, että vieraannuttamisen ja vieraantumisasiämiön tutkimiseen ovat keskittyneet erityisesti kansainväliset tutkijat Mandy Matthewson, Sian Balmer ja Saulyn Lee-Maturana. Tutkijat ovat tehneet useita tutkimuksia eri tutkijakokoonpanoilla, joita esittelemme aluvussa 3.2. Viimeaikaisinta kansainvälistä tutkimusta, jonka havaitimme, ovat tehneet Ana Tavares, Carla Crespo ja Maria Teresa Ribeiro (2021), jotka tutkivat kohdevanhempien subjektiivisia kokemuksia vieraannuttamisen aihepiiristä. Seuraavaksi tarkastelemme vieraantumisasiämiön ja vieraannuttamisen aihepiiriä suomalaisen ja kansainvälisen tutkimustiedon kentältä.

3.1 Suomalaista tutkimuskirjallisuutta vieraannuttamisesta

Kriminaalipsykologian dosentti Helinä Häkkänen-Nyholm (2010) esittää, että Suomessa tai yleensäkin Pohjoismaissa vieraannuttamisen esiintyvyyttä ei ole juurikaan toistaiseksi tutkittu. Tähän on vaikuttanut muun muassa se, että vieraannuttajavanhemmat eivät ole helposti tutkijoiden tavoitettavissa ja pyrkivät kieltämään tai kaudistelemaan vieraannuttamiskäyttäytymistään. Näin ollen vieraannuttamisen syistä ja taustalla vaikuttavista psykologisista tekijöistä on suhteellisen vähän tutkimustietoa. Euroopassa Suomi on johtavia maita avio- ja avoerojen yleisyydessä. Tästä johtuen myös oikeudessa ratkottavien huoltajuusriitojen määrä on lisääntynyt. (Häkkänen-Nyholm 2010.) Tähän aiheeseen liittyen Anja Hannuniemi (2015) on tehnyt väitöskirjan vieraannuttamisesta oikeussosiologisesta näkökulmasta.

Hannuniemi (2015) on väitöskirjassaan tutkinut käytäntöjä, jotka parantaisivat huoltoriitajärjestelmien toimivuutta, erityisesti huoltajuuskiistojen lyhentämiseksi. Hannuniemi havaitsi, että 67 prosenttia huoltoriitoja käyvistä perheistä on lastensuojelun asiakkuudessa. Vähintään neljä vuotta jatkuneissa huoltajuuskiistoissa lastensuojelun asiakkuuden todennäköisyys kasvaa. Hannuniemi esittää, että vieraannuttamisen taustalla on useimmiten kyse vieraannuttajavanhemman komplisoituneesta mielenterveydenhäiriöstä tai vakavasta päihdeongelmasta. Tutkimustulos osoitti, että 40 prosentilla vieraannuttajavanhemmista oli riippuvuusongelma tai mielenterveydenhäiriö. Vieraannuttajavanhemman sukupuolesta riippumatta mielenterveys- ja päihdeongelmia oli yhtä paljon, mutta naisilla ne painottuvat enemmän mielenterveydenhäiriöihin, kun taas miehillä päihdeongelmiin. Hannuniemi esittää johtopäätöksensä, että lakisääteistä psykiatrasta tutkimusta tulisi suositella vanhemmille silloin, kun huoltoriita uhkaa pitkittyä. (Hannuniemi 2015.) Tätä vahvistaa myös Häkkänen-Nyholm (2010) esittäessään vieraannuttamisen olevan prosessi, joka rinnastetaan pitkään jatkuvana traumaattisten tapahtumien ketjuksi. Häkkänen-Nyholm peräänkuuluttaakin, että vieraannuttamiseen tulisi kiinnittää enemmän huomiota kauttaaltaan myös palvelujärjestelmässä, koska viranomaisten voi olla haastava tulkita ja kyseenalaistaa vieraannuttajavanhemman käytöstä ja toimintaa. (Häkkänen-Nyholm 2010.)

Vaikkakin vieraannuttaminen on peräisin vieraannuttajavanhemman toiminnasta, merkittävää on se, että seuraukset voivat olla vakavia erityisesti kohdevanhemmalle ja lapselle (Häkkänen-Nyholm 2010). Vaikeiden vieraannuttamistapausten syiden selvittely edellyttää moniammatillista asiantuntemusta, koulutusta sekä hyvää yhteistyötä viranomaisten välillä (Oikeusministeriö 2017). Sinkkonen (2018) ehdottaa, että vieraannuttamisen varhaisen puuttumisen edellytyksenä olisikin moniammatillinen työryhmä, jossa lastenpsykiatri toimisi asiantuntija-arvioijana ja lausunnon antajana. Lisäksi Sinkkonen (2018) peräänkuuluttaa asianajajaliiton lausumaa (2016), että

lastenhuoltolakiin olisi lisättävä säännöksiä, joiden myötä vanhemmat velvoitettaisiin ottamaan ammattiapua vastaan (Sinkkonen 2018; Asianajajaliitto 2016). Esimerkiksi Yhdysvalloissa on hyviä kokemuksia oikeusistuimen määräämistä hoidollisista interventioista, joihin vanhemmat velvoitetaan ennen uusia oikeusistuimen käsittelyitä (Albertson-Kelly & Burkhard 2013). Sinkkonen (2018) huomauttaakin, että toistuvat oikeudenkäynnit kuluttavat runsaasti sekä inhimillisiä- että yhteiskunnan resursseja. Sinkkonen summaa, että pitkittynyt vieraannuttaminen johtaa ajan kuluessa lasten ja aikuisten mielenterveyden järkkymiseen. Parasta hoitoa olisi ennaltaehkäisy, tai ainakin nopeat interventiot tilanteeseen. Nopea reagointi edellyttää, että oikeusoppineet, mielenterveystyön ammattilaiset sekä sosiaalihuollon työntekijät tunnistaisivat ilmiön ja sen vahingollisuuden. (Sinkkonen 2018.)

3.2 Kansainvälistä tutkimusta kohdevanhempien kokemuksista lapsista vieraantumisen ja ilmiön esiintyvyydestä

Kansainvälistä tutkimusta on tehty vieraannuttamisesta ja vieraantumisen muun muassa kohdevanhempien kokemuksista ja niissä esiintyvistä sukupuolieroista, vieraannuttamisen vaikutuksista, kohdevanhemman selviytymisstrategioista, vieraannuttamiskäyttäytymisestä sekä ilmiön esiintyvyydestä. **Kohdevanhempien kokemuksia vieraannuttamisesta** ovat tutkineet Poustie, Matthewson ja Balmer (2018). Tutkimukseen osallistui 126 kohdevanhempaa, 59 miestä ja 67 naista. Tutkijat havaitsivat tutkimustulostensa pohjalta kuusi elementtiä vieraannuttamisen vaikutuksista, jotka nousivat kohdevanhempien kertomuksissa esille: 1) fyysinen ja emotionaalinen etäisyys lapseen, 2) taloudelliset ja emotionaaliset kustannukset yhteiskunnan järjestelmää kohtaan 3) kohdevanhemman mielenterveyden heikkeneminen, 4) kohdevanhemman huoli lapsen psykologisesta hyvinvoinnista sekä 5) kohdevanhemman kokemus vieraannuttamisesta yhtenä perheväkivallan muotona. Lisäksi kohdevanhemat käyttivät arjessaan aktiivisesti 6) selviytymiskeinoja. Selviytymiskeinoilla tarkoitettiin erilaisia keinoja, jotka kannattelivat kohdevanhempia tilanteessaan. Näitä olivat esimerkiksi terapia, sosiaaliset verkostot ja toivo lapsen saamisesta takaisin elämään. Tutkijat havaitsivat keskeisenä tutkimustuloksena kohdevanhempien kohtaavan vieraannuttajavanhemmalta äärimmäistä ja useanlaista vieraannuttamiskäyttäytymistä. Vieraannuttamiskäyttäytyminen ilmeni vieraannuttajavanhemman taholta muun muassa manipulaationa lasta kohtaan, lapsen lojaaliuden vaatimisena itselleen, lapsen käyttämisenä välineenä vanhempien välillä, lapsen käyttäytymisen kontrollointina, rohkaisemisena käyttäytymään lasta huonosti kohdevanhempaa kohtaan, häiritsemällä kohdevanhemman ja lapsen välistä ajanviettoa esimerkiksi puheluilla tai viesteillä sekä pimittämällä kohdevanhemmalta tietoa lasta koskevista asioista.

(Poustie, Matthewson & Balmer.) Myös Tavares, Crespo ja Ribeiro (2021) ovat tutkineet Poustien ja kollegoiden (2018) tavoin **kohdevanhempien kokemuksia vieraannuttamisesta**. Molemmat tutkimukset keskittyivät yksilö-, perhe- ja tukiverkostotasolle. Eroavaisuutena tutkimusten välillä on kuitenkin se, että Poustie kollegoineen tutkivat myös vieraannuttajavanhemman käyttämiä keinoja vieraannuttamisessa.

Tavaresin ja kollegoiden (2021) tutkimuksessa haastateltiin viittä isää ja kolmea äitiä. Tutkimusaineisto analysoitiin neljään kategoriaan: 1) kohdevanhempien kokemukset vieraannuttamisesta, 2) kohdevanhempien käyttämät selviytymisstrategiat, 3) perhesuhteet ja 4) tukiverkosto. Analyysin pohjalta ilmeni, että kohdevanhempien kokemat vaikutukset vieraannuttamisesta käsittävät kohdevanhempien tunnereaktiot fyysisellä ja emotionaalaisella tasolla. Kohdevanhemmat kokivat negatiivisia tunteita, kuten epäoikeudenmukaisuutta, syyllisyyden tunteita sekä fyysisiä seurauksia vieraannuttamisen myötä. Ainoa positiivinen tunne oli kohdevanhemman kokema ehdoton rakkaus lapseen. Kohdevanhemmat kuvasivat tutkimuksessa kokeneensa voimakkaita fyysisiä reaktioita vieraannuttamisen myötä. Näitä olivat muun muassa sairastuminen, painonmuutokset ja unenlaadun heikkeneminen. Kohdevanhempien käyttämät selviytymisstrategiat jaettiin kahteen alakategoriaan: tunnekeskeiseen ja ratkaisukeskeiseen. Tunnekeskeiseen selviytymisstrategiaan kuului muun muassa kohdevanhemman tuentarpeen tunnistaminen ja avun etsiminen palvelujärjestelmästä. Ratkaisukeskeisessä selviytymisstrategiassa kohdevanhemmat etsivät keinoja vieraannuttamisen eliminoimiseen. Tällaisia keinoja olivat muun muassa tiedon etsiminen, yhteydenotto lapseen ja tämän läheisiin sekä julkaisujen kirjoittaminen. Perhesuhteet tutkijat jakoivat kolmeen alakategoriaan: ydinperheeseen, suhde lapseen ja entisen kumppanin perheeseen. Kohdevanhempiki koki vanhempi-lapsisuhteen muuttuvan etäiseksi, johon sisältyi muun muassa arkirutiinien puuttumista sekä yhteydenpidon katkeamista. Kohdevanhempiki koki vaikeutta ylläpitää suhdetta lapseen eron jälkeen. Lisäksi kohdevanhemmat havaitsivat vieraannuttajavanhemman läsnäollessa lapsen käytöksessä muutoksia. Kohdevanhemmat kokivat myös tyytymättömyyttä entisen kumppaninsa vanhemmuuteen. Tukiverkostot jaettiin tutkimuksessa tukeen ja sen puutteeseen. Tuekseen kohdevanhemmat kokivat oman perheen ja ystävät. Puolestaan tuen puutteeseen kohdevanhemmat kuvasivat tyytymättömyyden viranomaistuekseen ja prosessien hitauden. (Tavares ym. 2021.)

Tavaresin ja kollegoiden (2021) keskeisenä löydöksenä havaittiin kohdevanhempien kokevan mielenterveyden heikentymistä. Tähän vaikuttivat muutokset kohdevanhemman perhe- ja ihmissuhteissa. Lisäksi tutkijat esittivät palvelujärjestelmän kohdennettujen toimenpiteiden parantavan ja lisäävän kohdevanhempien hyvinvointia ja perhesuhteita. (Tavares ym. 2021.) Myös Poustie kollegoineen (2018) huomauttavat, että puuttumatta jättäminen pahentaa vieraannuttamista. Molemmat tutkimukset peräänkuuluttavat lisätutkimuksen tarvetta vieraannuttamisilmiön aihepiirissä,

niin yksilö-, perhe- kuin järjestelmätasolla. Lisäksi Poustie kollegoineen (2018) kiinnittivät huomiota siihen, että tutkimusta tulisi lisätä myös kohdevanhempien sukupuolten välisten erojen esiin tuomiseksi. (Poustie ym. 2018.) Saman havainnon sukupuolierojen tutkimisen tärkeydestä ovat tehneet myös Sian Balmer, Mandy Matthewson and Janet Haines (2018).

Balmer kollegoineen (2018) ovat tutkineet **sukupuolieroja vieraannutettujen kohdevanhempien kokemuksissa ja vieraannuttamisen vaikutuksia kohdevanhemman psyykkiseen hyvinvointiin sekä vanhemmuudenkykyyn**. Kyselytutkimukseen osallistui yhteensä 225 vieraannutettua kohdevanhempaa. Tutkimukseen osallistui kansainvälisesti useasta eri maasta, 105 isää ja 120 äitiä. Tutkijat esittivät tuloksissaan, että kohdevanhempien sukupuolierot vaikuttivat vieraantumisen kokemuksiin. Tutkijat havaitsivat, että kohdevanhempien ja lasten sukupuolierot sekä lapsen ikä vaikuttivat siihen, miten altis kohdevanhempi oli vieraannuttajavanhemman vieraannuttamiskäyttäytymiselle. Tutkijat havaitsivat äitien kokevan vakavampia vieraannuttamisen vaikutuksia kuin isät. Äidit raportoivat kokevansa merkittävästi enemmän mustamaalausta ja kokivat siten isien olevan aggressiivisempia vieraannuttajia. Tulosten pohjalta tutkijat ehdottavat, että tukipalveluita tarvitaan entistä enemmän vieraannuttamista kokeneiden kohdevanhempien tukemiseksi. Lisäksi ammattilaisten tulisi olla tietoisia vieraantumismielion esiintyvyydestä ja sen vakavuudesta työskennellessään perheiden kanssa, jotka voivat kokea lapsen vieraannuttamista. Balmer kollegoineen (2018) peräänkuuluttavat, että lisätutkimusta tarvitaan kulttuurien välisesti kansainvälisellä tasolla sekä erilaisten perherakenteiden välillä. (Balmer ym. 2018.)

Myös Lee-Maturana, Matthewson ja Dawn (2020) ovat tutkineet **lapsesta vieraannuttamisen seurauksia kohdevanhemmalle sekä selviytymisstrategioita, joita kohdevanhemmat käyttivät käsitelläkseen vieraantumista**. Tutkimukseen osallistui 28 isää ja 26 äitiä. Tutkijat havaitsivat analyysinsä pohjalta kuusi teemaa kuvaamaan seurauksia, joita kohdevanhemmat kokivat vieraannuttamisen vuoksi: emotionaaliset, käyttäytymiseen, talouteen, kognitiivisiin, fyysisiin ja sosiaalisiin liittyvät teemat. Kohdevanhemmista suurin osa koki lapsen vieraannuttamisen vaikutukset emotionaalisesti. Osallistuneista kolmasosa koki masennusta, 23 % stressioireita, 21 % ahdistuneisuutta ja 15 % posttraumaattisia stressioireita. Lisäksi pieni osa kohdevanhemmista kertoi kokeneensa vieraannuttamisen myötä sopeutumisvaikeuksia, paniikki-kohtauksia, alhaista itsetuntoa sekä itseluottamuksen puutetta ja identiteetin menetyttä. Osa kohdevanhemmista kuvasi, että vieraantuminen on pahinta, mitä heille on tapahtunut. Kohdevanhemmat kuvailivat vieraantumista jopa surutyönä, vaikka lapsi on elossa. (Lee-Maturana ym. 2020.)

Kohdevanhemmat kuvasivat myös merkittäviä käyttäytymiseen liittyviä seurauksia. Osallistujista 43 % kärsi unihäiriöistä ja jopa 23 % kertoi itsemurhayrityksistä.

Lisäksi kohdevanhemmat raportoivat vieraantumisen vaikuttaneen heidän talouteensa ja työkykynsä. Taloudellinen kriisi oli syntynyt muun muassa asianajaja- ja oikeuskäsittelykuluista. Osa kohdevanhemmista kertoi menettäneensä jopa asuntonsa ja varallisuutensa. Kohdevanhemmat kertoivat myös kognitiivisista seurauksista vieraannuttamisen myötä. Näitä olivat muun muassa keskittymisvaikeudet, yliajattelu ja katastrofiajattelu. Kolmasosa kohdevanhemmista koki fyysisiä vaikutuksia, kuten painon nousua, -laskua ja päänsärkyä. Lähes neljäsosa osallistujista kuvasi vieraantumisella olleen vaikutuksia sosiaalisiin suhteisiin, jotka ilmenivät eristäytymisenä ystävistä ja läheisistä ihmissuhteista. (Lee-Maturana ym. 2020.)

Vieraannuttamisen seuraamuksien lisäksi, Lee-Maturana kollegoineen (2020) selvittivät kohdevanhempien selviytymisstrategioita, joita kohdevanhemmat käyttivät selviytyäkseen lapsista vieraantumisesta. Selviytymisstrategioita olivat mentaalinen-, sosiaalinen- ja fyysinen aktiivisuus, kiireisenä pysyminen, ammatillisen tuen käyttö, perheen tuki, harrastukset ja usko. Kohdevanhemmista 35 % raportoi mentaalista aktiivisuudesta. Tämä ilmeni psyykkisenä toimintana, kuten esimerkiksi opiskeluna, mutta myös tiedonetsintänä vieraannuttamisilmiöstä. Kolmasosa kohdevanhemmista etsi hyvinvointia muun muassa sosiaalisista suhteista, kuten ystävistä, vertaistukiryhmistä ja vapaaehtoistyöstä. Yhtä lailla kolmasosa turvautui ammattilaisen apuun, muun muassa hakeutumalla terapiaan tai psykiatriseen konsultaatioon. Kohdevanhemmista 30 % kertoi pitävänsä itsensä kiireisenä työn, uran tai muun aktiiviteetin myötä. Lisäksi 20 % kohdevanhemmista ilmoitti, että perheen emotionaalinen tuki oli merkittävä tekijä selviytymisen tueksi. Osa kohdevanhemmista raportoivat selviytymiskeinoksi fyysiset aktiviteetit, harrastukset sekä uskon ylempään voimaan antavan toivoa ja tukea selviytymiseen. (Lee-Maturana ym. 2020.)

Lee-Maturana kollegoineen (2020) painottavat tutkimuksensa perusteella, että vieraannuttaminen vaikuttaa laaja-alaisesti kohdevanhempien elämään. Lisäksi he peräänkuuluttavat kohdevanhempien tarvitsevan nykyistä enemmän tukea ja ymmärrystä kohdatessaan vieraannuttamista. Tutkijat ehdottavat Balmerin ja hänen kollegoidensa tavoin (2018), että huomio tulisi suunnata myös interventioiden kehittämiseen ja toteuttamiseen siinä, kuinka kohdevanhempia autetaan selviytymään vieraantumisesta. Tutkijoiden mielestä lisätutkimusta kaivataan erityisesti kohdevanhempien kokemasta äänettömästä surusta ja kyvystä selviytyä vieraannuttamisesta. Myös Ludwig Lowenstein (2007) on tehnyt havainnon kohdevanhempien kokemasta merkittävästä tuskasta, joka on rinnastettavissa Lee-Maturanan ja kollegoiden (2020) havaitsemaan äänettömään suruun. Lowenstein esittää, että vakavissa vieraannuttamistapauksissa kohdevanhemman kokema tuska on rinnastettavissa jopa lapsen kuolemaan. Kohdevanhemman kokemaan tuskaan vaikuttaa yhteydenpidon puute lapsen ja kohdevanhemman välillä, tietämättömyys ja huoli lapsen elämäntapahtumista sekä ajatukset siitä, mitä lapsi ajattelee kohdevanhemmasta. (Lowenstein 2007.)

Kuten Balmer kollegoineen (2018) peräänkuuluttivat tarvetta kulttuurien väliselle tutkimukselle kansainvälisellä tasolla, Fuat Torun, SeBahat Dilek Torun ja Mandy Matthewson (2021) ovat vastanneet osaltaan tähän tutkimusaukkoon. Torun kollegoineen (2021) havaitsivat, että Turkissa vieraannuttamisilmiöstä on tehty hyvin rajallisesti tutkimusta. Tutkijat kokivat tärkeänä tutkia sitä, oliko turkkilaisten kohdevanhempien kokemukset lapsesta vieraannuttamisesta samankaltaisia vai poikkeavia muiden maiden kohdevanhempien kokemuksista. Torun kollegoineen (2021) tutkivatkin **kohdevanhempien kokemuksia toisen vanhemman vieraannuttamiskäyttäytymisestä sekä kohdevanhempien kokemuksia, joita he olivat saaneet mielen-terveys- ja oikeuspalveluista perheen eroprosessin aikana Turkissa**. Tutkimukseen osallistui 84 kohdevanhempaa, joista isiä oli 79 ja äitejä 5. (Torun, Torun & Matthewson, 2021.) Tutkimustulokset olivat samankaltaisia kansainvälisiin tutkimuksiin verrattaessa (ks. esim Lee-Maturana ym. 2020; Poustie ym. 2018).

Torun kollegoineen (2021) raportoivat tutkimukseen osallistuneiden kokevan toivottomuutta, epätoivoa, yksinäisyyttä, ahdistusta ja kykenemättömyyttä nauttia elämästä. Tutkimuksen pohjalta selvisi kuitenkin, että kohdevanhemmat halusivat parantaa suhdettaan lapseensa tulevaisuudessa. Näin ollen tämä vahvistaakin sitä, että kohdevanhemmat eivät olleet kokonaan luopuneet toivosta, jolloin se voi toimia suojaavana tekijänä vakavimmilta mielenterveysongelmilta. Palvelujärjestelmän kokemuksista ilmeni, että reilu puolet osallistujista ilmoittivat hakeneensa apua mielen-terveyspalveluista eroprosessinsa tueksi. Näistä 77 % koki, että ammattilaisten osaa-minen on riittämätöntä vieraannuttamisilmiön osalta. Lisäksi lähes kaikki raportoivat tyytymättömyyttä lakipalveluiden tietoon vieraannuttamisilmiöstä. Reilu puolet tutkimukseen osallistuneista kertoivat voivansa jakaa kokemuksiaan vieraannuttamisesta läheistensä kanssa. Toisaalta huomionarvoista on se, että puolet heistä koki, ett-eivät olleet tulleet ymmärretyksi. (Torun ym. 2021.)

Lisäksi Torun kollegoineen (2021) havaitsivat vieraannuttamiskäyttäytymisen il-menneen siten, että reilu 70 % kohdevanhemmista kertoi vieraannuttajavanhemman yrittäneen poissulkea lapsen kohdevanhemman elämästä sekä vieraannuttajavanhemman vahingoittaneen etävanhemman lapsi-vanhempi suhdetta. Puolestaan yli 60 % raportoi vieraannuttamiskäyttäytymisen ilmenneen muun muassa seuraavasti: vieraannuttajavanhempä katkaisee tiedonsaannin kohdevanhemmalta lapsestaan, vaatii lapselta lojaaliutta itselleen, kuulustelee jälkeinpäin lasta etävanhemman kanssa vietetystä ajasta, vihjailee kohdevanhemman olevan vaarallinen sekä sekaantuu lapsen ja etävanhemman ajanviettoon. (Torun ym. 2021.) Samoja havaintoja ovat tehneet myös Lee-Maturana kollegoineen (2020) sekä Poustie kollegoineen (2018) edellä esite-tyissä tutkimuksissa.

Puolestaan Jennifer J. Harman, Sadie Leder-Elder ja Zeynep Biringen (2016) ovat tehneet tutkimusta vieraannuttamisilmiön yleisyydestä. Tutkimukseen osallistui 610 Pohjois-Carolinalaista. Tutkimus toteutettiin puhelinhaastatteluina satunnaisotoksella Pohjois-Carolinan asukkaille. Satunnaisotoksella tutkijat halusivat tutkia **vieraannuttamisilmiön esiintyvyyttä ja tunnettavuutta**. Tutkimukseen osallistujilta kysyttiin aluksi, ovatko he tietoisia vieraannuttamiskäyttäytymisestä. Tutkijat selvittivät, tietävätkö osallistujat jonkun tai jopa useamman, joka on kohdannut vieraannuttamiskäyttäytymistä. Lisäksi selvitettiin, oliko osallistujilla itsellään lapsia ja ovatko he itse kokeneet vieraannuttamista. Osallistujilta kysyttiin heidän subjektiivista kokemustansa vieraannuttamisen vakavuudesta. Vakavuudesta raportoi tutkimukseen osallistuneista 55 henkilöä. Vakavaa vieraannuttamista koki näistä 48 %, kohtalaista 31 % ja lievää 13 %. Tutkijat esittävät päälöydöksenään, että vieraannuttamiskäyttäytymisen esiintyvyys voi olla arvioitua suurempaa, kuin itse vieraantumisen, koska kaikki lapset eivät vieraannu kohdevanhemmastaan vieraannuttajavanhemman yrityksestä huolimatta. Tutkimuksen osallistujista yhtäältä yli puolet sanoi tietävänsä vieraannuttamiskäsitteen, toisaalta alle puolet ei ollut koskaan kuullutkaan termistä. Huomionarvoista on se, että yli 20 % osallistujista ei tuntenut vieraannuttamiskäsitettä, ennen kuin se oli heille määritelty. Tutkijat kiinnittivät huomiota siihen, että tämä löydös voi indikoida sitä, että tosiasiaassa moni vanhempi voi kokea vieraannuttamista, tunnistamatta ilmiötä. (Harman ym. 2016.)

Kokoavaa tutkimusta ovat tehneet Saulyn Lee-Maturana, Mandy Matthewson, Corinna Dawn & Kimberley Norris (2018). Tutkijat tekivät kirjallisuuskatsauksen, jonka tarkoituksena oli **tunnistaa ja yhtenäistää kohdevanhempien kokemuksia vieraannuttamisesta ja vieraannuttajavanhemman vieraannuttamiskäyttäytymisestä**. Kirjallisuuskatsaukseen oli valittu yhdeksän tutkimusartikkelia. Johtopäätöksenä tutkijat löysivät, että vieraannutetut vanhemmat raportoivat johdonmukaisesti tarinoissaan vieraantumismekanismien luonteesta (*vieraannuttamiskäyttäytyminen*). Lisäksi kohdevanhemmat ilmaisivat tyytymättömyyttään oikeus- ja mielenterveyspalveluihin. Tästä huolimatta kohdevanhemmat kuitenkin pyrkivät etsimään positiivisia selviytymisstrategioita, vaikkakin he kokivat epätoivoa, turhautumista ja eristäytyneisyyttä. Lee-Maturana kollegoineen (2018) korostivat, että vaikka tutkimusartikkeleita oli valittu lopulta vain yhdeksän, he havaitsivat, että näiden pohjalta heidän oli jo mahdollista havainnoida vieraannuttamiskäyttäytymistä ja vieraannutettujen vanhempien subjektiivisia kokemuksia. Tutkijat huomauttavat, että kirjallisuuden perusteella on vielä epäselvää, joutuvatko äidit vai isät herkemmin vieraannutetuiksi lapsistaan. (Lee-Maturana ym. 2018.)

4 TUTKIELMAN TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Valitsimme maisterintutkielmamme teoreettiseksi viitekehyyksi Jouko Huttusen (1999) esittämät isyyden kolme käsitteellistä kerrosta, joita ovat kulttuurinen-, yhteiskunnallinen- ja perheiden isyys. Jotta voimme ymmärtää tämän päivän isyyttä, meidän on tarkasteltava isyyttä myös lähihistoriasta käsin. Pitkän linjan isyystutkija Huttunen on tutkinut suomalaista isyyttä jo 1900-luvun loppupuolelta lähtien. Huttunen on kuvannut, että isyydellä on syvät kulttuuriset ja yhteiskunnalliset juurensa, joiden pohjalta miehet toteuttavat isyyttään ja isyyden käyttäytymismalleja (Huttunen 1999, 169). Selvyyden vuoksi nojaamme teoreettisena viitekehyyksenä Huttusen (1999) kolmeen käsitteelliseen kerrokseen, koska tutkielmamme rajautuu suomalaiseen heteronormatiiviseen perhekäsitykseen. Isyyden käsitteellisten kerrosten avulla tuomme tässä luvussa esiin sitä, mitä isyys on ollut ja on kulttuurisesti, yhteiskunnallisesti sekä perheiden isyyden tasolta. Lisäksi käytämme Huttusen (1999) kolmen käsitteellisen kerroksen rinnalla myös postmodernimpaa isyyden tarkastelu-ulottuvuutta, jota Jari Kekäle (2007) on tulkinnut.

4.1 Kulttuurinen isyys

Kulttuurinen isyys on käsitteenä moniulotteinen ja ajassa muuttuva. Kulttuurinen isyys on käsitteellisesti laaja kokonaisuus, joka sisältää merkityksiä uskomuksista, ennakkoluuloista, asenteista ja stereotyyppioista (Huttunen 1999, 170). Voitaisiin ajatella, että kulttuurinen isyys kätkee sisälleen vahvan symboliikan. Huttunen esittää, että kulttuurinen isyys on ajassa määrittyvää. Näin ollen kunakin aikakautena nousee yhteiskunnallisesti esiin tietynlainen isyyskuva, jota ihannoidaan. Myös se, minkälaiseen isäkäsitykseen miehet kasvavat, on kulttuurisesti omaksuttua. (Huttunen 1999, 170-171.)

Voidaankin tulkita, että yhteiskunnalliset normit ohjaavat yhteiskunnassa vallitsevia isäkäsityksiä, joita isät omaksuvat ja toteuttavat vanhemmuudessaan. Huttunen (1999) esittää, että jäänteenomaiset mieheyden mallit eivät välttämättä toteudu suoranaisesti vallitsevassa ajassa, mutta toisaalta eivät kuulu täysin menneisyyteenkään. Täten historialliset merkitykset mieheyden ja isyyden malleista voivatkin olla nähtävissä vielä tänäkin päivänä. Huomionarvoista onkin, että Huttunen (1999) on kiinnittänyt jo 1990-luvun lopussa huomiota siihen, että yhteiskunnassamme tuolloin vallalla ollut isyyden malli eli perinteinen isyys on suosinut sellaista isyyttä, jossa miehen on nähty olevan etäinen ja hallitseva perheelleen. Etäisyys on sulkenut hoivavanhemmuuden mahdollisuuden ja samaan aikaan suosinut tunteitaan kontrolloivaa ja hallitsevaa perheenpäänä olemista. (Huttunen 1999.) Kulttuurisesta isäkäsityksestä käsin on huomionarvoista ymmärtää, että kulttuuriset juuret ovat kytköksissä tähän päivään ja siten isyyden muovautumiseen.

4.2 Yhteiskunnallinen isyys

Yhteiskunnallista isyyttä määrittelee ja säätelee palvelujärjestelmä ja sen tyypilliset areenat, kuten perhepolitiikka, terveys- ja sosiaalitoimi, työelämä ja sivistystoimi. Areenoilla käydään keskustelua ja rajankäyntejä siitä, mikä on suotavaa ja sopivaa isyyttä. (Huttunen 1999, 172.) Näin ollen instituutiot asettavat sekä mahdollisuuksia, mutta toisaalta haasteita isyyden toteutumiseksi ja samalla muovaavat vallalla olevaa isäkäsitystä. Huomattavaa on, että vuoden 1975 Isyyslaki puolsi perinteistä isäkäsitystä, jossa isä nähtiin "perheen pään" ja elättäjän roolissa. Isyyttä koskevaa lainsäädännön historiaa tarkasteltaessa voidaan havaita, että isyyden asemaa on alettu vahvistamaan merkittävämmiin 1970-luvun lopussa muun muassa isyysloman oikeuden myötä. (Huttunen 1999, 172–173.)

Huttunen (1999) on viitannut Arja Kaila-Behmin väitöskirjaan (1997), jossa havaittiin, että esimerkiksi neuvolan työntekijät asettivat isille tietyn tyypin roolitoiveita. Täten voidaan havaita, että jopa arjen instituutiot, jotka ovat läsnä lapsiperheen arjessa, muovaavat vahvasti isyyden toteutumista ja käsitystä isyydestä. Tämän vuoksi huomionarvoista on, että eri ammattiryhmien, kuten neuvolan, varhaiskasvatuksen, koulun ja sosiaalitoimen, tulisi kiinnittää huomiota ja turvata eron jälkeen molempien vanhempien yhtäläinen mahdollisuus ja oikeus vanhemmuuteen. Lisäksi Huttunen (1999) on kiinnittänyt huomiota työelämän suhtautumiseen vanhemmuudessa, joka on ollut perinteistä roolijakoa myötäilevää. Vaikka tasavertaiseen roolitukseen isän ja äidin välillä on kiinnitetty huomiota jo 1990-luvun lopulta alkaen, ovat yhteiskunnan tukitoimet ja teot olleet riittämättömiä isyyden osallisuutta vahvistaakseen (Huttunen 1999). Kuten edellä mainitussa alaluvussa 4.1 kulttuurisessa isyydessä

voidaan havaita hoivaroolin syrjäyttämisen paradigma. Voiko vaarana olla, että yhteiskunnallisessa isyydessä isien hoivaroolin syrjäytyminen todentuu myös institutionaalisissa käytänteissä.

4.3 Perheen isyys

Perheiden isyyttä voidaan lähestyä Huttusen (1999) mukaan ruohonjuuritasolta eli arjessa toteutuvana isyytenä. Perheen isyyden taustavaikuttajina toimivat niin kulttuurinen kuin yhteiskunnallinenkin isäksitys. Vaikka isä olisi tietoinen taustavaikuttajista, kuten yhteiskunnan asettamista normeista sekä reunaehdoista, viime kädessä mies kuitenkin luo itse oman isyytensä usein perheen myötävaikutuksella. (Huttunen 1999, 175.) Täten miehet toteuttavat arjessaan yksilöllistä isyyttään, jolloin siitä tulee samalla myös yksityistä ja henkilökohtaista. Näin ollen perheen isyyteen voi olla haastava päästä käsiksi ulkopuolelta, esimerkiksi tutkimusten kautta.

Huttunen (1999) on kuitenkin kiinnittänyt huomiota siihen, että kotitöidenjako äidin ja isän välillä tasapuolistui jo 1990-luvulla, kuin mitä perinteinen isäksitys antoi aiemmin ymmärtää. Tästä huolimatta Huttunen yhtyy siihen, että äidit tekevät vielä valtaosan lapsen huollosta. (Huttunen 1999, 175–176.) Voitaisiin ajatella, että mikäli mies ei saa tukea omaan isyyteensä esimerkiksi perheeltään tai yhteiskunnalta, on vaarana, että eron jälkeisessä isyydessä isän rooli heikentyy. Jos perheen isyys usein mahdollistuu perheen myötävaikutuksella, voidaan kysyä, mitä tapahtuu perheen isyydelle eron jälkeen vieraannuttamisen kontekstissa?

4.4 Postmoderni isyys

Kekäle (2007) on tutkinut väitöskirjassaan isäidentiteettiä tarinallisesta näkökulmasta. Kekäle on jaotellut isyyden kolmeen mallitarinaan: esimoderni, moderni ja postmoderni isyys. Esimoderni ja moderni isyys sisältävät samankaltaisia piirteitä ja elementtejä, kuten edellä kuvatut Huttusen (1999) kolme isyyden käsitteellistä kerrosta. Tutkielmamme kannalta olennaisin mallitarina on Kekäleen (2007) postmoderni isyys, joka havainnollistaa viime vuosikymmenen isäksitystä ja isäidentiteettiä. Tämä mallitarina poikkeaa aiemmista isäksityksistä korostaen läheistä ja osallistuvaa isyyttä. Postmodernissa isyydessä nähdään, että äitiyden ja isyyden sukupuolten välinen roolitus kaventuu ja kyseenalaistuu. Kekäle määrittelee postmodernin isyyden mallitarinan sellaiseksi, jossa isä on äidin rinnalla yhtä lailla intensiivisesti osallistuva vanhempi lasten hoitoon ja kasvatukseen. Näin ollen postmoderni isyys avaa erilaisen ja ajankohtaisen tulokulman isyyden tarkasteluun. (Kekäle 2007.) Voitaisiinkin tulkita,

että postmoderni isäkäsitys avaa mahdollisuuden isille vaatia itselleen vahvempaa ja osallistuvampaa roolia vanhemmuudessa, myös eron jälkeen.

Kansainväliseltä tutkimuskentältä tuoreinta tutkimusta on tehnyt Sarah Berman (2021) isyyden käsityksistä. Berman on tehnyt havainnon, että viime vuosikymmenten aikana on kiinnitetty yhä enenevässä määrin huomiota isien vanhemmuutta kohtaan. Hän myös lisää, että on aika pohtia sitä, miten ajan saatossa isyyden muutos on ollut väistämätöntä. Kuitenkin edelleen näyttäytyy sille, että isille jää kolmannen osapuolen asema äiti-lapsi symbioosin rinnalla. Täten Berman kehoittaa suuntaamaan tutkimusta enemmän isien kokemukselliseen tutkimukseen ja tämän päivän isyyteen. Lisäksi Berman (2021) esittää, ettei tasavertainen vanhemmuus ole vielä täydessä harmoniassa, ja isyyden aseman vahvistaminen vaatii edelleen monitasoisesti töitä. Suomalaisesta yhteiskunnasta käsin tarkasteltuna, vallitsevassa ajassamme perherakenteet ovat enenevässä määrin muuttuneet ydinperheistä ero- ja uusioperheisiin. Tämä johtaakin siihen, että joudumme väistämättä tarkastella ja uudelleen määrittää isyyden käsitystä. Suomalainen perhepolitiikka pyrkii kuitenkin turvaamaan huolehtivan, aktiivisen ja tasavertaisesti jaetun vanhemmuuden jokapäiväisessä elämässä (ks. esim. *Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 190/2019*).

Kansainvälisen isyystutkimuksen pitkänlinjan tutkija Michael Lamb (1986) kollegoineen ovat esittäneet käsitteen isyyteen sitoutuminen. Lamb kollegoineen ovat jo vuosikymmeniä sitten nähnyt isyyteen sitoutumisen merkittävänä tekijänä niin lapsen kuin isän hyvinvoinnin kannalta, sekä kokoperheen etuna (ks. esim. Lamb ja Tamis-Lemonda 2014). Lamb kollegoineen (1986, 8) erottelevat isyyteen sitoutumisessa kolme ulottuvuutta, jotka ovat vuorovaikutus, saatavillaolo ja vastuullisuus. Nämä ulottuvuudet kytkeytyvät siihen, kuinka isyyttä käytännössä toteutetaan. Toisaalta isyyteen sitoutumisen käsitteelle on esitetty myös kritiikkiä muun muassa isyystutkija Rob Palkovitzin (1997) toimesta. Palkovitz on esittänyt, että isyyteen sitoutumisen käsitettä tulisi tarkastella laaja-alaisemmin. Käsitteessä tulisi huomioida isien erilaiset tavat ja osallistumista muovaavat tekijät, kuten taloustilanne, isän ammatti ja asumismuodot. (ks. esim. Palkovitz 1997; 2019.) Näkisimme tärkeänä Palkovitzin (2019) esittämän kritiikin Lambin (1986) isyyteen sitoutumisen käsitettä kohtaan, koska perherakenteet ja vanhempana olemisen muodot ovat moninaistuneet. Tätä näkemystä peilaten Lambin (1986) isyyteen sitoutumisen käsite ei riitä yksinään huomioimaan kaikkia niitä näkökulmia, mitä tämän päivän isyys voi pitää sisällään.

5 TUTKIELMAN MENETELMÄLLISET LÄHTÖKOHDAT

Tutkielman metodologisena lähestymistapana toimii sosiaalinen konstruktionismi. Sosiaalinen konstruktionismi on tieteenfilosofinen viitekehys, jonka mukaan sosiaalinen todellisuus rakentuu kielellisessä vuorovaikutuksessa (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Sosiaalisessa konstruktionismissa todellisuus rakentuu eri henkilöiden suhteellisesta todellisuudesta, vaikkakin osa todellisuudesta voi olla yhteistä monien yksilöiden kanssa. Tietoa tästä todellisuudesta saadaan siten, että tutkija ja tutkittava ovat toisiinsa vuorovaikutuksessa. Havainnot muodostuvat siitä, miten tutkija tulkitsee tutkittavan kertomaa. (Metsämuuronen 2000, 12.)

Toteutimme aineistonkeruun elämänkalkuhaastattelun avulla, jossa haastattelurunkona käytimme teemahaastattelua. Elämänkalkuhaastattelun myötä kuvaamme sitä, minkälaiseksi isien eron jälkeinen isyys on muotoutunut vieraannuttamisen ja vieraantumisen aihepiirissä. Elämänkalkuhaastattelussa käytimme aikajanaa, joka toimi työkaluna hahmottaaksemme ilmiön ja isien tarinoiden vaihteita ja kulkua. Aikajanan alkuna toimii vanhempien ero ja kerronta päättyy siihen, että isät ovat oman tulkintansa mukaan vieraannutettu lapsestaan tai lapsistaan. Puolestaan aineiston analyysimenetelmäksi valitsimme diskurssianalyysin. Diskurssianalyysi nojaa sosiaaliseen konstruktionismiin, jonka mukaan kohtaamme todellisuuden aina jostakin tulkokulmasta käsin, joka kätkee sisälleen merkityksiä (Gergen 1994, 72; Burr 1995, 1–8). Diskurssianalyysin avulla tekstiä, puhetta tai kielenkäyttöä voidaan tutkia useista eri näkökulmista (Puusa, Hänninen & Mönkkönen 2020, 230). Jotta voimme tarkastella aineistoa diskurssianalyysin avulla, kysymme aineistolta seuraavat kolme tutkimuskysymystä:

Tutkimuskysymys 1. Miten isät kertovat vieraannuttamisesta?

Tutkimuskysymys 2. Mistä vieraannuttamisen taustalla on kyse kulttuurisesti ja yhteiskunnallisesti isien näkökulmasta?

Tutkimuskysymys 3. Miten vieraantumisen ja vieraannuttaminen ilmenevät isien elämässä?

5.1 Elämänkulku haastattelumenetelmänä

Valitsimme maisterintutkielmaamme haastattelumenetelmäksi elämänkulkuhaastattelun. Elämänkulkuhaastattelumenetelmänä sisältää yhtäältä ajallisen näkökulman ja toisaalta mahdollistaa myös isien oman kokemusperäisen tiedon esille tuomisen. Tässä maisterintutkielmassa havainnollistetaan elämänkulun käsitteen kautta eron jälkeistä isyyttä. Ajallisena alkupisteenä toimii lasten vanhempien ero ja tämän jälkeinen siirtymä isyyden uudelleen muotoutumiseen, joka päättyy siihen, että isä on oman tulkintansa mukaan vieraannutettu lapsesta tai lapsistaan. Elämänkulkuhaastattelumenetelmän avulla havainnoimme niitä tekijöitä, jotka uudelleen määrittävät ja muovaavat isyyden toteutumista eron jälkeen, vieraannuttamisen ja vieraantumisen aihepiirissä.

Elämänkulku metodologisena käsitteenä (*life course*) on tiiviisti sidoksissa ajalliseen näkökulmaan. Elämänkulkukäsitteen kautta voidaan tarkastella ajan kulumista biologisesta, sosiaalisesta ja historiallisesta näkökulmasta käsin (Vaattovaara 2015, 39). Marin (2014) tähdentää elämänkulun ajallista näkökulmaa, jossa mahdollisuuksien ja valintojen kautta edetään lopulliseen päämäärään. Laajemmin tarkasteltuna elämänkulkukäsite tarkoittaa yksilön elämänkulkua ja sen merkittävien siirtymävaiheiden, kuten syntymän, avioliiton ja vanhemmuuden jaksottaista etenemistä (Clausen; Hurme 1985). Elämänkulun käsite sisältää myös elämän katkosten, harppausten sekä kriisien huomioimisen (Antikainen 1998, 15). Lisäksi elämänkulkukäsitteen myötä voidaan jäsentää polkuja, joissa merkittävät elämäntapahtumat toimivat käännekohtina ja siten merkitsevät usein siirtymää asemasta ja roolista toiseen (Antikainen 1998, 101). Elämänkulku metodologisena käsitteenä avaa mahdollisuuden havainnoida isyyden yksilöllistä, kulttuurista ja yhteiskunnallista ulottuvuutta sekä niiden merkityksiä. Vaattovaara (2015, 40) esittää yksilön elämänkulun kietoutuvan yhteiskunnallisiin ja kulttuurisiin rakenteisiin.

5.2 Aineistonhankinta ja aineistonkeruu

Pohdimme pitkään, kuinka toteuttaisimme aineistonhankinnan tutkielmamme arkaluontoisuuden ja Suomessa vähän tutkitun aiheen vuoksi. Tiesimme entuudestaan Miessakit ry:n ja Isät lasten asialla ry:n järjestöt, joten päätimme lähestyä heitä tutkielmamme aineistonkeruuta varten. Jaoimme haastattelukutsun järjestöjen avulla heidän Facebook-sivuillaan. Saimme yhteydenottoja yhteensä 20, jossa mukana oli myös äitejä. Aineistonkeruun edetessä kuitenkin noin puolet haastateltavaehdokkaista jättyi pois lähetettyämme tarvittavat lomakkeet (tiedote tutkimukseen osallistujalle, tietosuojalomake ja suostumus tutkimukseen osallistuvalla lomake). Tarjosimme haastateltaville mahdollisuutta osallistua tutkimukseen joko kirjoittamalla tai puhelimitse. Lähetimme lomakkeet sähköpostitse ja saimme ne sähköpostitse allekirjoitettuna takaisin. Yhdelle osallistujalle lähetimme lomakkeet kirjeitse. Tämän jälkeen tuostimme lomakkeet ja hävitimme suostumuslomakkeet sähköpostista.

Tarkoituksenamme oli löytää 10–12 isää, jotka ovat tulkintansa mukaan vieraannutettu tai vieraantuneet lapsistaan. Haastattelimme syys-lokakuun 2021 aikana yhteensä kuutta isää puhelimitse. Kolme isää teki kirjoitelman avustavien kysymysten pohjalta (ks. Liite 6) ja lähettivät kirjoitelmat meille sähköpostitse. Haastattelut kestivät keskimäärin 1–2 tuntia. Haastattelut suoritimme yhdessä tutkijaparina samassa asunnossa, jolloin pystyimme turvaamaan tietosuojaturvan parhaalla mahdollisella tavalla. Haastattelut äänitettiin kahdelle sanelukoneelle. Tällä tavalla pystyimme jatkamaan haastatteluiden litteroinnit puoliksi tietoturvallisesti, koska ääninauhoja ei tarvinnut siirtää erillisille laitteille. Litteroimme aineiston Times New Roman fontilla, fonttikoko 12:lla ja riviväli 1,5:llä. Litteroitua aineistoa tuli yhteensä 66 sivua. Kirjoitelmien sivumäärä oli samoilla asetuksilla yhteensä 13 sivua. Aineistonkeruun aikana saavutimme saturaatioasteen. Uudet tapaukset eivät tuoneet enää tutkimusongelman kannalta uutta tietoa ja havaitsimme, että aineisto alkoi toistaa itseään. (Eskola & Suoranta 1998, 45–46.)

5.3 Diskurssianalyysi aineiston analyysimenetelmänä

Valitsimme diskurssianalyysin aineiston analyysimenetelmäksi, koska haluamme tutkia merkityksiä ja puhetapoja, joita isät tuottavat vieraantumis- ja vieraannuttamisilmiöstä. Diskurssianalyysiä ei voida luonnehtia selkeärajaiseksi tutkimusmenetelmäksi, vaan ennemminkin väljäksi teoreettiseksi viitekehyykseksi (Wetherell 1987, 175; Suoninen 1992, 125). Diskurssianalyttisessä tutkimuksessa tutkitaan kielellisiä prosesseja ja niiden tuotoksia, joiden kautta sosiaalinen todellisuus ja kanssakäyminen

rakentuvat. Siten tutkijan ja tutkimuskohteen suhteen luonne korostuu konstruktii-visena. Tutkija tulkitsee aineistosta diskursseja, jotka ovat tutkijan tulkinnan tuloksia, eivätkä ne siten ole aineiston valmista raakamateriaalia. Huomionarvoista onkin, että aineistot voivat olla moniselitteisiä ja avoimia erilaisille tulkinnoille (Fairclough 1992, 75). Aineiston analyysissä ei ole kyse vain tekstin mekaanisesta kirjoittamisesta, vaan se pohjautuu aina tutkijan ja aineiston väliseen vuoropuheluun (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016, 35). Jokinen (2016) huomauttaakin, että yhtäältä tutkija kuvaa sekä luo tutkimustulostensa kautta sosiaalista todellisuutta, toisaalta tutkijan kielenkäyttöön tulee suhtautua myös reflektiivisesti, eikä tarkastella vain faktojen raportoimisena. (Jokinen 2016, 253.)

Diskursiivisen tutkimuksen tekeminen on kielellistä toimintaa, jossa keskeisenä toimijana on tutkija. Tutkijalla onkin oma positionsa, joka määrittää sitä, millaisessa asemassa tutkija on suhteessa aineistoon. Tutkijan toiminta perustuu myös vuorovaikutukseen, jota voidaan tarkastella neljän eri ulottuvuuden kautta. Ensinnäkin aineistonhankinnassa ja sitä analysoidessa tutkija kuuntelee aineistoa ja keskustelee sen kanssa. Toiseksi tutkija on dialogissa muiden tutkijoiden ja heidän aiempien tutkimuksien ja kirjoitelmien kanssa. Kolmanneksi tutkija suuntaa tuotoksensa yleisölle. Neljänneksi tutkija on kulttuurinen toimija ja hänellä on käytössään tietyt tulkintaresurssit. Tutkijalla tulisikin olla ymmärrys omasta positiostaan suhteessa aineistoon ja tuoda tämä esiin myös lukijalle. (Juhila 2016, 411–413.)

Diskurssianalyysissä tutkijan positiot suhteessa aineistoon voidaan jakaa analyytikkoon, asianajajaan, tulkitsijaan ja keskustelijaan. Tässä tutkielmassa asemoidumme tutkijoina vahvimmin asianajajan positioon, koska tutkielmamme tavoitteena on tuoda isien ääntä kuuluviin, mutta myös lisätä ymmärrystä yhteiskunnallisessa keskustelussa. Asianajajan positiossa tutkija pyrkii edistämään jotakin asiaa sekä pyrkii muutokseen. Tutkija ei pelkästään tutki, miten kielelliset toimijat rakentavat sosiaalisen todellisuutensa, vaan toimii kriitikkona siinä, miten näitä todellisuuksia voisi rakentaa toisin. (Parker 1992, 33; Parker & Burman 1993, 166–170.) Huomionarvoista on kuitenkin se, että tutkija voi liikkua eri positioiden välillä riippuen siitä, mikälainen suhde aineistoon on tarpeen (Juhila 2016, 439). Haluamme siten huomauttaa, että liikumme väljästi tutkijoina asianajajan position lisäksi myös muilla edellä mainituilla positioilla.

Ylipäätään kielenkäyttö merkityksellistää, jäsentää, rakentaa ja muuntaa sosiaalista todellisuuttamme, jota elämme. Kieltä käyttäessämme konstruoimme eli merkityksellistämme asioita, joita puhumme ja kirjoitamme. (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 18.) Historiasta käsin katsottuna, asioiden ja ilmiöiden merkityksellistäminen on syntynyt puitteissa, joissa ihmisten välisellä vuorovaikutuksella on ollut merkittävä

rooli. Näin ollen voitaisiin tulkita, että ihmisten välinen kommunikaatio on olennainen tekijä, kuinka diskurssit syntyvät ja vakiintuvat. Syyt, miksi toiset merkitykset ja havainnot saavat vahvemman jalansijan, ovat moniulotteisia, joihin vaikuttavat sosiaaliset prosessit, ihmisten väliset suhteet ja vallan kietoutuminen. (Jokinen 2016, 252–253.) Tästä lähtökohdasta käsin on tärkeää tunnistaa aineistoa tulkittaessa nämä taustalla vaikuttavat tekijät.

5.4 Analyysin avaus

Ennen kuin avaamme aineiston analyysin, kertaamme vielä, kuinka hyödynsimme elämäntapa-haastattelun mukaista aikajanaa tutkielmassamme. Olemme hyödyntäneet aikajanaa jo tutkimuskysymysten muodostamisvaiheessa. Aikajanan alkupisteinä toimi vanhempien ero ja loppupisteinä isien oman tulkinnan mukainen vie-raantumisen lapsesta tai lapsistaan. Haastatteluiden aikana hyödynsimme aikajanaa haastateltavien kanssa siten, että lähdimme kerronnassa etenemään aikajanan alkupisteestä eli erosta. Aikajana auttoi meitä tutkijoina hahmottamaan kokonaiskuvaa tarinasta, jota pystyimme tarvittaessa tarkentamaan lisäkysymyksin. Kolmea kirjeitse kirjoittanutta isää ohjeistimme laatimaan kirjoitelman tarvittaessa apukysymysten avulla. Apukysymykset noudattivat aikajanallista struktuuria, mutta viimekädessä aikajanan lopullinen tarkkuus oli kirjoittavien isien määriteltävissä.

Analyysin avulla tutkimme tekstiä, puhetta ja kielenkäyttöä erilaisista näkökulmista. Olennaista on, että puhe tapahtuu tietyssä ajassa ja paikassa, jossa sanoilla on eri merkitys, eri ihmisille, eri tilanteessa. (Metsämuuronen 2008, 34.) Tutkielman teki-jöinä olemme keskustelleet aineistomme kanssa tiiviisti ja runsaasti. Tarkemmin tarkasteltuna käynnistimme analyysin tekovaiheen jo haastatteluhetkistä lähtien. Kävimme jälkikäteen keskustelua haastattelutilanteissa heränneistä tulkinnoista, joita kirjassimme säännöllisesti muistiinpanoihin. Aineiston analyysin edetessä havaitsimme eduksemme sen, että olimme toteuttaneet haastattelut yhdessä, jolloin meillä kummallakin oli yhdenvertainen tuntemus aineistosta.

Litteroimme aineiston sanatarkasti ilman yksityiskohtaisia eleitä ja taukoja. Litteroitujen haastatteluiden ja kirjoitelmiin syventymisen jälkeen kävimme vuoropuhelua aineiston ja niistä syntyneiden muistiinpanojen parissa. Päädyimme tähän litterointitarkkuuteen, koska aineistomme sisälsi myös isien omia kirjoitelmia. Tällä tavoin saavutimme samanarvoisuuden haastatteluiden ja kirjoitelmien välillä. Otimme tietoisesti riskin latistaessamme elävän puheen tekstiksi, mutta pidimme ensisijaisen tärkeänä samanarvoisuutta puhutun ja kirjoitetun aineiston välillä. Lisäksi emme halunneet käyttää tutkimusraportissa erikoismerkkejä sitaateissa, koska emme halua tehdä tekstistä vaikealukuista. Juhila ja Suoninen peräänkuuluttavat, että tutkijat

muokkaavat litterointikonventionsa oman tutkimuskysymyksiensä ja analyysi-intressiensä myötä. Tärkein valintakriteeri litterointikonventiossa on kulloinenkin tutkimustehtävä ja tutkimusasetelma. (Juhila ja Suoninen 2016, 452.) Litteroinnin aikana päädyimme tietoiseen valintaan siinä, että litteroinneista eliminoidaan haastateltavien järjestysnumerot, jotta tämäkin tunnistettavuus poistuu myös valmiista maisterintutkielmasta. Tämä siksi, koska emme halua tuoda sitaateissa esille mitään, mikä viittaisi haastatteluiden tunnistettavuuteen ja tämän myötä yksittäisen isän tunnistettavaan tarinaan. Aineiston analyysin käsittelyvaiheessa olimme haastatteluaineiston kanssa jo niin tuttuja, että pysyimme itse hyvin perillä, mikä sitaatti liittyy kenenkin haastateltavan tarinaan. Pidimme huolen siitä, että yhdestä haastattelusta ei tullut useita sitaatteja tutkimustulosten esittämisvaiheessa (luku 6) varmistaaksemme, että käytämme aineistoa mahdollisimman kokonaisvaltaisesti.

Tutustuimme aineistoon sekä itsenäisesti että yhdessä lukuisia kertoja. Huolellisen aineistoon tutustumisen jälkeen havainnoimme tutkimuskysymysten valossa sitä, miten isät puhuvat, merkityksellistävät ja tulkitsevat vieraannuttamisen- ja vieraantumisen yhteyksiä ja subjektiivista kokemusmaailmaa suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan. Tutkimuskysymykset ohjasivat valintojamme, joita tuotimme diskurssianalyysimenetelmän mukaisesti alustaviin diskurssiluokkiin. Luokittelimme paperille tutkimuskysymyksiin vastaavia puhetapoja aineistosta. Tämän jälkeen pääsimme muodostamaan alustavia diskursseja. Perehtyessämme vielä syvemmin puhetapoihin, hahmottelimme alustavat diskurssit, jotka olivat: *järjestelmä, tunne, kohtaaminen ja lapsen etu*. Diskurssien otsikot tarkentuivat kuitenkin sanavalinnallisesti vielä ennen lopullisia valintoja. Lopullisiksi diskursseiksi valitsimme viisi diskurssia: 1) *toiseusdiskurssi –isien puhettavat altavastajan asemasta*, 2) *järjestelmädiskurssi –vieraannuttamisen mahdollistaja vai taltuttaja tulevaisuudessa*, 3) *emootiodiskurssi –isien tunnetilojen kirjo*, 4) *tärkeysjärjestyksessä lapsi etusijalle –diskurssi* ja 5) *vieraantumisen ja vieraannuttamisen ilmenemismuodot –diskurssi*. Tiedostamme, että viisi diskurssia voi olla runsaasti, mutta näimme, että jokaiselle löytyy tärkeä jalansija ja ne vastaavat tutkimuskysymyksiimme.

5.5 Eettisyys ja luotettavuus tutkimuksessa

Hyvä ja kestävä tutkimus vaatii aina eettisiä pohdintoja ja valintoja. Tässä tutkielmassa olemme noudattaneet Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) ohjeita. Olemme noudattaneet tutkimuseettisen neuvottelukunnan vaatimia periaatteita, kuten rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta niin itse tutkimustyössä kuin myös tulosten tallentamisessa, arviointivaiheessa ja esittämisessä. Lisäksi olemme toimineet tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisesti ja käyttäneet eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä. (TENK 2012.)

Jo aineistonhankinnan alkuvaiheessa päätimme tietoisesti lähestyä aktiivijärjestöjä haastattelukutsun avulla. Tutkimuseettisten seikkojen vuoksi halusimme, että haastateltavat isät lähestyvät meitä vapaaehtoisesti aiheen herkkyyden vuoksi. Tarjosimme isille mahdollisuutta lähestyä meitä oma-aloitteisesti sen vuoksi, että he ovat oman elämänsä asiantuntijoita ja tiedostavat parhaiten, ovatko he valmiita osallistumaan tutkimukseen. On otettava huomioon, että haastattelukutsuun vastanneet isät ovat vain pieni osa siitä, kenelle haastattelukutsu on lähetetty. Näin ollen aineisto ei edusta kaikkia eronneita isiä tai kaikkia vieraannuttamista kohdanneita isiä. Lisäksi on tärkeää tunnustaa, että isät ovat olleet aktiivisia toimijoita ja tehneet siten tietoisesti ja toisaalta tiedostamattomasti valintoja siinä, mitä haluavat kertoa ja miten laajasti.

Isät, jotka ilmaisivat kiinnostuksensa maisterintutkielman aineistonkeruuta varten, saivat tutkimuseettisen mukaisen informoinnin ja sitä koskevat lomakkeet (ks. liite 2, liite 3, liite 4, liite 5 ja liite 6). Tämän jälkeen vastaanotimme allekirjoitetut suostumuslomakkeet tietoturvallisesti salasanoilla turvattuun tietokoneisiin. Näin noudatimme eettisesti kestävästä toimintatapaa jo heti tutkimuksen alkuvaiheesta lähtien. Sanelukoneella haastateltavilta kerätty äänitiedosto toimi ainoana suorana tunnistena haastatteluaineistojen tunnistamiseksi, jonka vuoksi ne hävitettiin asianmukaisesti välittömästi litteroinnin päätteeksi.

Olemme tutkijoina käyneet yhdessä keskustelua koskien tutkijapositioitamme, joista käsin aineistoa tarkastelemme. Yhtäältä toimimme asianajajana, jossa pyrkimyksenä on kertoa isien kokemuksista ja sen kautta myötävaikuttaa vieraannuttamis- ja vieraantumisen tunnistettavuuteen. Toisaalta haluamme säilyttää tutkijoina neutraaliuden, koska tiedostamme, että käsittelemme ilmiötä vain yhdestä kohderyhmästä käsin. Tutkimustuloksemme eivät siten ole yleistettävissä kaikkien eronneiden isien kokemuksiin vieraannuttamisesta, vaan keskeisintä on tuoda esiin haastattelemiemme isien tunteet, ajatukset ja tulkinnat vieraantumisen ja vieraannuttamisen aihepiirissä.

6 TUTKIELMAN TUTKIMUSTULOKSET

Maisterintutkielmassa tutkimme eron jälkeistä isyyttä, jossa näkökulmana on isien näkemykset lapsesta tai lapsista vieraannuttamisesta. Teoreettisena viitekehyksenä toimi Huttusen (1999) isyyden kolme käsitteellistä kerrosta sekä Kekäleen (2007) post-moderni isyyden mallitarina. Myös lainsäädäntö toimi tutkielmassamme raamittavana tekijänä (ks. *Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 2019/190*). Kertaamme tähän vielä tutkimuskysymykset tutkimustulosten esittämisen tueksi:

Miten isät kertovat vieraannuttamisesta?

Mistä vieraannuttamisen taustalla on kyse kulttuurisesti ja yhteiskunnallisesti isien näkökulmasta?

Miten vieraantumisen ja vieraannuttamisen ilmenevät isien elämässä?

Aineistosta löysimme tutkimustuloksena viisi diskurssia, joista ensimmäiset neljä (*toiseus-, järjestelmä-, emootio-, tärkeysjärjestyksessä lapsi etusijalle diskurssi*) vastaavat kahteen ensimmäiseen tutkimuskysymykseen ja viimeinen *vieraantumisen – ja vieraannuttamisen ilmenemismuodot* -diskurssi vastaa kolmanteen tutkimuskysymykseen. Huomionarvoista on kuitenkin se, että tutkimustulokset eivät poissulje toisiaan ja näin ollen voivat vastata osittain useampaan tutkielmamme tutkimuskysymykseen. Avaamme tämän luvun seuraavissa alaluvuissa (6.1–6.5) viisi diskurssia tarkemmin.

6.1 Toiseusdiskurssi – isien puhettavat toiseuden asemasta

Tässä puhettavassa kaikki aineiston isät tuottivat puhetta altavastaajan aseman kokemuksista sekä isyyden sivuuttamisesta eron jälkeisessä vanhemmuudessa. Isät tulkitsevat jääneensä heikompaan asemaan niin lasten äidin kuin ammattilaistenkin taholta areenoilla, kuten sosiaalitoimessa ja sen perheoikeudellisissa palveluissa, joissa huoltajuudesta pahimmillaan kamppaillaan. Isät kyseenalaistavat puheessaan niin sosiaalitoimen, lastenvalvojan kuin ylipäätään järjestelmän toimivuutta. Isät tulkitsevat äitien saavan merkittävän etulyöntiaseman huoltajuutta koskevissa asioissa:

Omien kokemusten perusteella niin, kyllä siinä isien asema liian heikoilla vielä on... Niin, miten sen nyt sanois, että isillä olis enemmän oikeuksia myös olla tai antaa omia mielipiteitä, eikä pelkästään sille, että mikä äidin mielipide on, ni se otetaan ensimmäisenä julki ja sitte katotaan vasta se, että onko isi oikeassa vai ei...

...muistan kuitenkin vahvasti jääneen sen tunteen, ettei erotilanteessa isällä ole paljoakaan sanomista.

Edellä on esitetty aineistosta kahden isän sitaatit. Ensimmäisessä sitaatissa isä havainnollistaa kokemustaan siitä, miten isältä viedään jo heti alkujaan mahdollisuus omien mielipiteiden ja näkemysten esille tuomiseen. Puheenvuoroissa isät ilmentävät, että äidin mielipide on ensisijainen, jonka jälkeen vasta kuullaan, mitä isällä on sanottavaa. Molemmista puheenvuoroista on tulkittavissa yhdenvertaisuuden puute suhteessa äidin asemaan. Yhdenvertaisuuden puutteen lisäksi isät toivat puheessaan esille myös näkökulman tuen puutteesta:

Isyyttä ei missään vaiheessa tuettu eikä kartoitettu. Eroisä jäi täysin sivuun. Nuori isä olisi ehdottomasti tarvinnut jonkun, joka osaa...neuvomaan tai tukemaan...

Puheenvuorosta on tulkittavissa isän tarve tulla nähdyksi ja tuetuksi. Tuen ja neuvojen puutteen vuoksi, isä kokee jääneensä sivuun. Sitaatista ilmenee, että isät tarvitsevat tukea ja apua eron jälkeisessä isyydessä. Puheenvuorosta on nähtävissä isän painottavan sitä, ettei isyyteen kiinnitetty missään vaiheessa huomiota. Tuen puutteen lisäksi aineistosta oli nähtävissä isien kokevan kyvyttömyyttä taistella äidin vie-raannuttamiskäyttäytymistä vastaan, mikäli äiti näin käyttäytyy:

Mut et joo, että niitä oikeudenpäättöksiä (tarkennus: lasten tapaamissopimus) on ja niitä ei kukaan kunnioita ja siis jos nyt näin haluaa vieraannuttaa, niin sitähan sitten näin tehdään...

Tässä puheenvuorossa isä tulkitsee, että edes oikeuden vahvistamat tapaamis- sopimukset eivät saa lähivanhempaa sitoutumaan sopimuksen noudattamiseen, niin halutessaan. Puheenvuorosta on tulkittavissa, että oikeudenpäättökään ei riitä turvaamaan isälle yhdenvertaista asemaa. Näin ollen isälle jää vääjäämättä altavastajan asema, riippumatta isän omasta tahdosta.

Havaitsimme, että toiseusdiskurssin kokemukset toistuvat kaikkien tutkimukseen osallistuneiden isien tarinoissa vallalla olevissa käytännöissä ja ammattilaisten kohtaamisissa. Aineistosta on selkeästi tulkittavissa isien kokemus altavastajan asemasta suhteessa isien haluun olla läheinen ja osallistuva vanhempi lapsen elämässä. Tämä tulos kytkeytyykin läheisesti Kekäleen (2007) postmodernin isyyden mallitariinan piirteisiin, jossa isä nähdään äidin rinnalla yhtä lailla osallistuvana vanhempana lasten hoitoon ja kasvatukseen. Nämä havainnot tukevat sitä, että isille jää edelleen kolmannen osapuolen rooli äiti-lapsi symbioosin rinnalle (Berman 2021). Näin ollen aineistomme kautta on tulkittavissa isien omaavan Kekäleen (2007) postmodernin isäkäsityksen, mutta eivät pääse toteuttamaan osallistuvaa ja läheistä isyyttään. Tämä puolestaan tuottaa isille toiseuden kokemusta.

6.2 Järjestelmädiskurssi – vieraannuttamisen mahdollistaja vai taltuttaja tulevaisuudessa

Tässä diskurssissa korostuu isien puhettavat palvelujärjestelmästä sekä puolesta, että vastaan. Jokaisella aineistomme isällä oli kokemuksia ja kontakteja niin perheoikeudellisiin palveluihin kuin lapsi- ja perhepalveluihin, perheneuvolaan ja jopa puolella iseistä poliisiin ja käräjäoikeuteen. Järjestelmädiskurssi ilmentää isien kokemuksia palvelujärjestelmästä sekä uuden lakimuutoksen (*Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 190/2019*) toimivuudesta ja toimimattomuudesta. Lisäksi järjestelmädiskurssissa nähdään vieraannuttamis- ja vieraantumisen tunnistettavuus ja toisaalta tunteuttomuus:

Tuntuu, että on niinku väliinputoaja, ei ole ketään instanssia, joka hoitaa vieraannuttamisasioita...

Tässä kommentissa on nähtävissä järjestelmän kyvyttömyys vastata vieraannuttamisen puuttumiseen. Isä ilmentää asemaansa jopa väliinputoajana yhteiskunnan rakenteissa. Puheenvuorossa on havaittavissa myös vieraannuttamisasioihin keskittyvän viranomaistahon tarve. Lisäksi isät ilmensivät puheenvuoroissaan järjestelmän toimimattomuutta sekä selkeän toimintamallin puuttumista:

Mut niin kauan, ku tavallaan tämmöstä, et he (tarkennus: viranomaiset) vaan heittää eteenpäin toiseen instassiin, mikä sitte ottaa vaan pelkästään vapaehtoisuuteen perustuvaan (tarkoittaa perheneuvolaa) ja sielläkin on vähän rajattu se käyntimäärä. Mut onhan tää nyt, täähän on tosi vaikee. Et jos puhutaan vaikka jostain, et pitää turvata lapsen yhteys molempiin vanhempiin, niin kuka sitä valvoo...

Tässä katkelmassa korostuu vieraannuttamista määrittävän ja valvovan instituution olemassaolon puute. Isän puheenvuoro havainnollistaa sen, että palvelut pohjautuvat pitkälti vapaaehtoisuuteen, jolloin tapaamisien toteutuminen on molempien vanhempien vastuulla, mitä tällä hetkellä kukaan ei valvo. Isän puhetavasta on tulkittavissa tilanteen haastavuus ja jopa turhautuminen järjestelmän toimimattomuuteen. Lisäksi puheenvuorosta on erotettavissa myös se, että nykytilanteessa perhe käy läpi useita tahoja ja aikaa kuluu saadakseen apua. Isät kuitenkin ilmaisivat myös ymmärrystä palvelujärjestelmää kohtaan:

*Onhan ne parhaansa tehnyt (tarkennus: sosiaalitoimi),
mitä ne pystyy...toki, jos niillä olis
enemmän valtuuksia, niin toivois enemmän myös apuja,
mutta ei ne tuon enempää pysty tekemään.*

Puheen alussa nähdään isän ymmärrystä sosiaalitoimen viranomaisia kohtaan ja samalla tämän käsittävän nykyisen palvelujärjestelmän tilanteen ja sen, minkälaisissa reunaehdoissa siellä toimitaan. On myös nähtävissä, että isä toivoo sosiaalitoimelle enemmän valtuuksia, jotta vieraannuttamisen taltuttamiselle olisi paremmat työvälineet. Puheenvuorossa isä toteaa, etteivät viranomaiset voi määräänsä enempää tehdä. Seuraavissa puheenvuoroissa isät tulkitsevat vieraannuttamis- ja vieraantumisen ilmiön heikkoa tunnettavuutta ja rinnastavat sen huoltokiusaamiseen:

Alkuunhan oli niinku silleen tosi hankalaa, ku ei tienny mitä tää niinku on. Täysin vieras käsite, ni ei osannu nimetä sitä. Ja sitte nii tota huoltokiusaamisen kautta mä sen löysin, ku se niinku kuvas mun mielessä tätä, ni sillä osasin sitte hakee, ni sieltä löyty sitten vieraannuttaminen ja sittepä alko paljo poksahdella ja tälleen...

Meidän pitää muistaa, että on koulukiusaamista, siihen ollaan puututtu, sitten on työpaikkakiusaamista, mutta tämmöstä huoltajiusaamista tätä sallitaan...

Molemmissa puheenvuoroissa esiintyy vieraannuttamis- ja vieraantumisen ilmiön heikko tunnettavuus ja määrittelemättömyys. Sitaateista on nähtävissä, että vieraan-

nutttaminen, kuten mikä tahansa ilmiö, ei ole ongelma, jos sitä ei ole yhteiskunnallisesti määritelty. Jos ilmiötä ei määritellä riittävästi, on sitä haastava käsitellä, pitää ongelmana sekä kehittää interventioita. Molemmista puheenvuoroista ilmenee kiusaamisen termi. Ensimmäinen sitaatti havainnollistaa sen, miten huoltokiusaamisen termin kautta isä löysi vieraannuttamisilmiön tiedonjuurille. Toisessa sitaatissa isä rinnastaa huoltokiusaamisen yhtäläiseksi ongelmaksi työpaikka- ja koulukiusaamisen kanssa. Yhteiskunnan rakenteista käsin katsottuna vieraannuttamis- ja vieraantumisilmiön tunnistaminen on merkittävää:

Vieraannuttamisen tunnistaminen on tärkeää. Uskon avoimuuteen ja tiedonsaantiin. Olen sitä mieltä, että erotilanteissa, joihin liittyy lapsia, vieraannuttamisasia tulisi jollain lailla ottaa vanhempien kanssa puheeksi.

...vieraannuttamista olisi vähentänyt ammattilaisten avoimuus, selkeät pelisäännöt ja molempien vanhempien saama tuki.

Ensimmäisen sitaatin puhetavassa näkyy tarve sille, että vieraannuttamisen ilmiö olisi vakiintunut puheenaihe eroon liittyvissä asioissa. Isät esittävät puheenvuoroissaan tapoja ja tarpeita, jotka olisivat auttaneet huoltokiistan aikana. Molemmat isät tuovat esiin erityisesti avoimuuden ja muita toimintatapoja, joita kokivat tarvitseensa eroproessin aikana. Muihin toimintatapoihin isät erittelivät tiedonsaannin, selkeät pelisäännöt ja molempien vanhempien saaman tuen. Aineistossa kertaantuu ammattilaisilta saadun tiedon merkityksen tärkeys:

...mutta ilmeisesti jos mä olisin halunnu pitää itteni ja lasten puolta, mun olis pitäny olla suostumatta siihen (tarkennus: tapaamissopimus), mutta siihen ei annettu mitään tietoa millään tavalla.

Selkeempi tieto siitä, että mitkä asiat ja ratkaisut johtaa mihinkin missäkin vaiheessa.

Edellisistä puhetavoista on nähtävissä, että tiedonpuute voi johtaa siihen, ettei isä näe sovittujen asioiden, valintojen ja päätösten lopputulemaa. Puheenvuoroista on tulkittavissa myös isien omaa tiedonpuutetta, mutta ennen kaikkea ammattilaisten taholta. Voidaan tulkita, että ensimmäisen sitaatin isä koki, ettei hänelle annettu vaihtoehtoja tapaamissopimuksen laatimisessa. Lisäksi isät kyseenalaistavat laadittujen tapaamissopimusten toimivuutta molempien huoltajien osalta. Kuitenkin puolet haastatelluista esittää havainneensa, että lakimuutos (*Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 2019/190*) on edistysaskel yhdenvertaisen vanhemmuuden turvaamiseksi:

Parempaan suuntaan mennään ja hyvä, että laki on selkeä ja korostaa huoltajien myötävaikuttamista...

...yhteiskunnallinen muutos vuosien ja vuosikymmenten mittaan tulee vaikuttamaan vieraannuttamista vähentävästi ja tehostamaan siihen puuttumista.

Kommenteista päätelleen isät ilmaisevat kuitenkin toivoa paremmista näköaloista yhteiskunnan tasolla liittyen vieraannuttamisen ja vieraantumisen puuttumiseen. Ensimmäisen sitaatin isä korostaa lain (*Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 2019/190*) selkeyttä ja huoltajien myötävaikutusta suuntana paremmalle. Toisesta sitaatista on tulkittavissa, että vieraannuttamisilmiön tunnistaminen ja yhteiskunnallinen muutos ei tapahdu hetkessä, vaan pitkän ajanjakson kuluessa. Isä myös hahmottaa, että yhteiskunnan muutoksella on olennainen merkitys vieraannuttamisen puuttumiseen ja sen vähentämiseen. Eräs isä kuvasi tämän hetken tilannetta lain ja käytännön tasolta seuraavasti:

Tää on niiku semmonen laki mikä on kirjattu semmonen korulause, vähän niinku polkupyöräkypärä tieliikennelakiin, et sitä pitäis käyttää, mutta kukaan ei sitä valvo tai se ei ole rangaistavaa.

Isän puhetapa toimii metaforana lain käytännön toimivuudelle nykytilanteessa. Isä rinnastaa lain korulauseeseen, jossa on puhetta, mutta ei käytännössä toimivia vaatteita. Puheenvuorossa korostuu erityisesti valvonnan ja rangaistuksen puute, joka kytkeytyy vaateiden puutteeseen. Seuraavassa puheenvuorossa ilmenee vieraannuttamisen mahdollistuminen yhteiskunnan tasolta:

Tuntuu kun olisi televisio-ohjelmassa. Eihän tämmöinen voi olla totta edes Suomessa, mutta näköjään kyllä vaan voi...

Puheenvuorossa isä kyseenalaistaa, miten vieraannuttaminen on ylipäätään mahdollista Suomen kaltaisessa kehittyneessä maassa. Isä vertaa tilannettaan televisio-ohjelmaan, joka tuntuu epätodelliselta. On tulkittavissa, että isä hämmästelee, miten vieraannuttamiselle annetaan mahdollisuus ja ylipäätään tilaa nykyaikana. Isä ihmettelee, voiko tämmöinen olla edes totta, mutta samassa toteaa, että voi.

Järjestelmädiskurssi sisältää kirjon erilaisia puhetapoja järjestelmän kyvyttömyydestä toimia vieraannuttamista vastaan ja pahimmillaan olla sen mahdollistajana. Järjestelmädiskurssista on havaittavissa myös muutosta ja toivoa paremmasta ja toimivammasta palvelujärjestelmästä. Toisaalta tilastojen valossa on havaittavissa, että käytäntö on edelleen vahvasti sellainen, että lasten osoitetiedot kirjataan pääsääntöisesti äidin luokse vanhempien eron jälkeen. Tilastokeskuksesta selviää, että vuonna

2020 isien osoitteissa kirjoilla oli vain 2,3 prosenttia lapsista koko väestöön nähden (Tilastokeskus 2021b). Uuden lakimuutoksen (*Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 2019/190*) keskeinen ydin on, että molemmat vanhemmat myötävaikuttavat sekä turvaavat yhteishuoltajuuden toteutumisen. Järjestelmädiskurssista käsin katsottuna, valvonnan ja rangaistuksen puute on kuitenkin merkittävä osatekijä, joka pahimmillaan estää yhteishuoltajuuden toimivuuden käytännössä. Lisäksi järjestelmädiskurssin toimintatavoista on nähtävissä vieraannuttamis- ja vieraantumisasiosta vastaavan tahon puute. Tämä voi osaltaan johtaa siihen, että tiedonsaanti ja avoimuus eivät toteudu toivotulla ja tarvittavalla tavalla. Huttusen (1999, 172) määrittelemästä yhteiskunnallisesta isyydestä käsin katsottuna tyypilliset areenat, kuten perhepolitiikka, sosiaali- ja terveystoimi ylläpitävät vallitsevia käytäntöjä, jotka vaikuttavat myös isyyden toteutumiseen yksilötasolla. Järjestelmädiskurssin puhetavoista voidaan havaita, että eri ammattiryhmien puute kiinnittää huomiota tasavertaiseen vanhemmuuteen voi ylläpitää vahingoittavia asetelmia vanhemmuudessa isän ja äidin välillä, eron jälkeisessä vanhemmuudessa.

6.3 Emootiodiskurssi – isien tunnetilojen kirjo

Tässä diskurssissa jokainen aineiston isä ilmensi erilaisia tunnetiloja liittyen vieraannuttamiseen ja vieraantumiseen. Emootiodiskurssi pitää sisällään isien erilaisten tunteiden kirjoa ja niiden merkityksien tulkitsemista. Emootiodiskurssissa tarkastellaan isien tunnetilojen merkityksiä erityisesti heille itselleen, mutta myös suhteessa heitä ympäröivään maailmaan, johon sisältyy lapset, viranomaiset, ja ylipäätään yhteiskunta. Huomionarvoista on myös se, että isät kokevat tunnetiloja myös ex-puolisoa, vieraannuttajavanhempaa kohtaan. Tässä diskurssissa rajaamme kuitenkin tietoisesti pois isän tunteet vieraannuttajavanhempaa kohtaan, koska koimme, että se ei ole tutkielmamme aiheen kannalta olennaisin näkökulma.

Isien tarinoista on tulkittavissa sekä kielteisiä että myönteisiä tunnetiloja. Kielteisiin tunnetiloihin lukeutuvat pettymys, turhautuneisuus, inhimillisyyden puute, epäluottamus, pelko, huoli, suru, ahdistus ja kokemus rankkuudesta. Myönteisinä tunnetiloina näyttäytyvät isän ehdoton rakkaus lapseen, toivo ja luottamus nähdä lapsi itsenäisenä toimijana tämän kasvaessa. Seuraavissa sitaateissa esitämme isien tunnetilojen kirjoa. Ensimmäisessä sitaatissa on tulkittavissa isän kokemia kielteisiä tunnetiloja koskien isän asemaa järjestelmässä:

Emmä oo kokenu olevani ees ihminen sielä aina ku on käynny noissa virastoissa... otettu vaikka lapsen etu huomioon siinä, et ku missä lapsi on ja miten lapsi voi ja näi ees päin...

Ei ajatella sitä lapsen etua, vaan ajatellaan vaan, että miten tämä niinku menis helpoiten.

Isän puheesta on tulkittavissa pettymystä ja epäluottamusta viranomaisia kohtaan, inhimillisyyden puute sekä huoli lapsen edun toteutumisesta. Sitaatista on myös nähtävissä isän tulkitsema kokemus siitä, että järjestelmätasolla mennään sieltä mistä aita on matalin. Isä kyseenalaistaa sen, antaako järjestelmä ylipäätään tilaa lapsen edun toteutumiselle. Lisäksi isällä on huoli huomioiko järjestelmä riittävästi lapsen edun toteutumista. Isä kokee asemansa viranomaiskohtaamisissa jopa olemattomana. Isä kertoo, että ei ole kokenut olevansa edes ihminen. Samankaltaisia kokemuksia ilmensivät toistuvasti myös muut isät aineistossa. Seuraavassa puheenvuorossa toinen isä huomauttaa kollektiivisesti isien asemasta hyvä-paha puhettavassa, jossa äiti nähdään usein hyvänä ja isä pahana:

...ja sit se, että isukki ei oo aina se paha. Niin, se että, eihän se isäkään oo tunteeton. Elikkä siinä vaiheessa, ku sulle on tullu ero, ni sitte mennään juttelemaan lapsesta. Koska se on vaan se tunne, huoli lapsesta ja siitä, et näkeekö niitä.

Isä käyttää puhettavassaan muotoa *eihän se isäkään*, jonka voidaan nähdä viittaa kollektiiviseen ilmaisumuotoon, jossa isä huomauttaa, että iseilläkin on tunteet. Isä peräänkuuluttaa isien positiota hyvä-paha puhettavassa, jossa isä tulisi nähdä myös hyvänä. Tämä voitaisiin tulkita toiveena isien yhdenvertaisemmasta asemasta äidin rinnalla, joka voidaan nähdä tunnetilan tasolta jopa inhimillisyyden puutteena. Lisäksi isä ilmentää huoltaan lapsestaan ja pelkoa siitä, näkeekö hän lastaan. Isän puheenvuorosta ilmenee tunnetiloina erityisesti huoli ja pelko lapsen menettämisestä. Isien tarinoista on myös havaittavissa huoli ja rakkaus lasta kohtaan, jotka kytkeytyvät puhettavoissa yhteen:

Jatkuva huoli ja paljon unettomuutta sen takia, koska on ollut huoli lapsesta. että miten pärjää tän kaiken keskellä...

...sitten vielä kun lapsen kautta pitää vielä käsitellä niitä eroasioita (tarkennus: viittaa lapsen tunteisiin vanhempien eroprosessissa) ja kaikkea, mitä liittyy tämmöstä tähän vanhempien riitoihin tai muihin niin sit sen niiku itelle ollut raskasta myös kannatella niitä...

oman vaikeuden lisäksi kannatella lapsen tota surua ja ahdistusta.

Edellä esitetyissä sitaateissa isät kuvaavat ero- ja vieraannuttamisprosessin aikana ja niiden myötä syntyneitä tunnetiloja. Molemmissa puhettavoissa on nähtävissä isien huoli lapsen pärjäämisestä. Ensimmäinen sitaatti osoittaa lapsesta koituvan huolen ulottuvan myös isän fyysiseen kokemukseen, tässä isä viittaa sillä unettomuuteen.

Lisäksi molemmat isät ilmentävät, että he kannattelevat samanaikaisesti sekä omia, että lapsen tunnetiloja. Seuraavat puheenvuorot ilmentävät isien kokemia kärsimystä, johon ensimmäisessä sitaatissa kytkeytyy myös lapsinäkökulma:

Ja jos miettii siinä, että kaikkein eniten kärsii lapset, mutta haluan kuitenkin myös nostaa esiin, että kyllä se toinen vanhempi kärsii myös... meidän pitää muistaa, että tämä vieraannuttaminen on erittäin haitallista lapsille...

Olen niin puhki tähän, pidän arvot auki...

Molemmissa puheenvuoroissa korostuu käsinkosketeltava kärsimys. Ensimmäisessä sitaatissa isä peräänkuuluttaa, että vieraannuttamisesta kärsii ensisijaisesti lapset, mutta myös kohdevanhempi. Jälkimmäisessä sitaatissa isä viittaa vieraannuttamisen jättämiin syviin jälkiin, jossa hänen haavansa ei umpeudu. Kärsimyksen taustalla on kuitenkin myös toivoa ja uskoa siitä, että lapsilla on omakin käsitys vanhempien eron myötä syntyneestä tilanteesta. Lähes poikkeuksetta isien puhetavoissa oli nähtävissä luottamus siihen, että lapsi tietää totuuden vieraannuttamiskäyttämisen taakaa, viimeistään vanhemmiten:

Lapset kyllä tietää sen totuuden. Ne on nyt pakotettu olemaan näin. Kyllä ne lapset totuuden tietää ihan varmasti. Ja sitten kuka valehtelee ja ei, niin mä yritän sillä toivon, että niille ei jää ihan kauheen isoja, pysyviä haittoja tästä.

Puheenvuorosta on tulkittavissa luottamusta, toivoa ja näkemystä siitä, että lapset tulevat olemaan itsenäisiä ajattelijoina. Isä viittaa kommentissaan siihen, ettei lapsille anneta mahdollisuutta valita omaa positiotaan vanhempien välisessä huoltoriidassa. Lisäksi isällä on vahva usko siihen, että lapset näkevät valehtelun taakse, ennemmin tai myöhemmin. Sitatissa on myös eriteltävissä isän toive siitä, ettei lapsille koituisi pysyviä haittoja vieraannuttamisesta. Lisäksi on tulkittavissa, että isä luottaa lastensa omaan arviointikykyyn heidän kasvaessaan.

Emootiodiskurssissa isien kokemia tunteita voidaan peilata Huttusen (1999) kolmeen käsitteelliseen kerrokseen; kulttuurinen-, yhteiskunnallinen-, ja perheen isyys. Isyyden käsitteellisten kerrosten kautta voidaankin eritellä isien kokevan tunteita hyvin monitasoisesti. Isien kokemat tunteet näkyivät kulttuurisena siten, että vallalla näyttäisi olevan kulttuurinen käsitys siitä, että isien syrjään jäämistä ei huomioida tarpeeksi. Puolestaan yhteiskunnallisesta isyydestä käsin on nähtävissä, että isät eivät saa riittävästi tilaa isyyden toteutumiseksi areenoilla, kuten sosiaalitoimissa ja perheoikeudellisissa palveluissa. Tämä ilmenee aineistossa isien erilaisina tunnetiloina, kuten turhautuneisuutena, inhimillisyyden puutteena ja epäluottamuksena järjestelmää kohtaan. Yhteiskunnallisen isyyden kautta on nähtävissä, että isyyttä määrittelee toi-

miareenat, vallalla olevat käytännöt ja viime kädessä ammattilaiset. Perheen isyydenkautta tiivistyy myötävaikuttamisen puute isän ja lapsen väliseen suhteeseen. Myötävaikuttamisen puute puolestaan vaikuttaa isyyden toteutumiseen arjessa, jota emotiodiskurssi ilmentää isien kokemien tunnetilojen kautta. Emotiodiskurssista on myös havaittavissa Kekäleen (2007) postmodernin isyyden mallitarinaa. Isät ilmensivät selkeitä suuntaviivoja siihen, että he haluaisivat toteuttaa omaa isyyttään olemalla osallistuva ja läheinen isä. Isien tarinoissa postmodernin isyyden piirteet näkyivät ehdottomana rakkautena lapseen ja toivona siitä, että lapsien kasvaessa välit lähentyisivät uudelleen isän ja lapsen välillä.

Emotiodiskurssissa isien kokemat tunteet olivat poikkeuksetta vahvoja, olivat ne sitten kielteisiä tai myönteisiä, minkä voidaan nähdä olevan kytköksissä siihen, että lapsi koetaan rakkaana ja tärkeänä. Tämän vuoksi isyydestä halutaan aidosti kamppailla. Yllättävä havainto oli se, että aineiston isät kokivat hyvin samankaltaisia tunnetiloja. Muun muassa huoli, jota isät ilmaisivat lapsistaan, voidaan nähdä niin kielteisinä kuin myönteisinä tunnetiloina. Yhtäältä huoli voidaan nähdä myönteisenä tunteena, koska se pohjautuu rakkauteen. Toisaalta huoli voidaan nähdä kielteisinä tunteina, kuten suruna ja pelkona lapsen menettämisestä.

6.4 Tärkeysjärjestyksessä lapsi etusijalle -diskurssi

Tärkeysjärjestyksessä lapsi etusijalle -diskurssissa isät tuottavat puhetta lapsen edun näkökulmasta. Isät tuottavat puhetta siitä, että lapsi tulisi nähdä erotilanteissa ensisijaisena. Tässä lapsen edulla tarkoitamme sitä, miten isät tulkitsevat lapsen parasta yhteydenpidon ja lapsen hyvinvoinnin kannalta. Lisäksi diskurssissa isät kuvaavat taloutensa merkityksettömyyttä kamppaillessaan suhteestaan lapseen. Aineiston useissa puheenvuoroissa esiintyy lähivanhemman myötävaikuttamisen merkitys lapsen ja etävanhemman suhteen turvaamiseksi:

Lapsi taroitsee yhteyden molempiin vanhempiinsa eikä pysty pitämään yhteyttä yllä ilman tukea. Kaikki toiminta, mikä ei tue yhteyden ylläpitoa on vieraannuttamista...

Kysyin ex-puolisolta, että sopiiko jos me lapsen kanssa soitetaan videopuhelu tai normipuhelu (tarkennus: lapsella ei omaa puhelinta), nii vastaus tuli yhenkin kerran vaan, että lapsi soittaa, jos se haluaa.

Molemmissa puheenvuoroissa isät ilmentävät lähivanhemman tuen puutetta lapsi-isä suhteen mahdollistamiseksi. Puheenvuoroissa korostuu niin abstraktimpi kuin käytännönläheinen taso. Ensimmäisen sitaatin isä alleviivaa, että kaikki lähivanhemman toiminta, mikä ei tue yhteyden ylläpitoa, on vieraannuttamista. Lisäksi on

tulkittavissa, että isä korostaa yhteydenpidon tärkeyttä molempiin vanhempiin ja huomauttaa, ettei yhteydenpito toimi ilman tukea. Myös toisessa sitaatissa isä ilmentää käytännöstä käsin yhteydenpidon ylläpidon haasteita, mikäli lähivanhempi ei tue tätä. Sitaatista on myös nähtävissä, että isä kysyy lähivanhemmalta mahdollisuutta olla yhteydessä lapseensa. Isällä on selvä pyrkimys ylläpitää yhteyttä lapseensa. Aineistosta nähdään myös talouden merkityksettömyys. Isät havainnollistavat, ettei rahalla ole merkitystä, kun kyseessä on oma lapsi:

*...kyllä sinne tuli sitte ajettua (tarkennus: pitkä välimatka),
vaikka vähän kallistahan se on.*

*Kyllä mä tässä aattelin viimeseen asti taistella (tarkennus: oikeudessa) siitä,
että muksun kanssa saa olla. Vaikka rahat loppuukin välillä kesken, mutta sitten ne loppuu...*

Ensimmäisessä sitaatissa isä kertoo, että fyysisestä välimatkasta huolimatta hän ajoi lapsensa vuoksi, kustannuksista huolimatta. Sitaatista on nähtävissä, että isä on valmis tapaamaan lastaan välimatkasta huolimatta. Toisessa puheenvuorossa isä viittaa kustannuksilla oikeudenkäyntikuluihin. Isä on valmis uhraamaan taloudelliset resurssinsa lapsensa vuoksi. Sitaatti kuvaa sitä, että isä asettaa lapsensa etusijalle ja on valmis taistelemaan kaikin keinoin saadakseen olla lapsensa kanssa. Edelliset sitaatit kuvasivat isien tahtoa ja toimia lapsen ja isän suhteen turvaamiseksi. Seuraavassa sitaatissa isä asettaa lapsen edun oman asemansa yläpuolelle, jotta lapsi ei joudu vaikeaan asemaan:

Mä sanoin, että kahteen viimeseen tapaamiseen mä en uskalla tulla, ku se ei mun mielestä oo lapsellekaan hyöä, että äiti puhuu sille isistä pahaa asiaa ja sitte sen (tarkennus: lapsen) pitää vielä esittääki siinä jotaki...

Sitaatissa isä arvioi sitä, onko lapsen tapaamisesta enemmän haittaa vai hyötyä lapselle. Puheenvuorosta on tulkittavissa, että lapsi joutuu lojaliteettiristiriitaan vanhempiensa välillä. Isä esittää lähivanhemman pahantahtoisen puhettavan vaikuttavan lapsen hyvinvointiin ja myös siihen, että lapsi joutuu muokkaamaan omaa käyttäytymistään lähivanhemman mieliksi. Isä pyrkii välttämään lapsen joutumista lojaliteettiristiriitaan kieltäytymällä tapaamisista. Samaa lojaliteettiristiriitaa ja lapsen käyttäytymisen muokkautumista kuvasivat myös muut isät:

Se on niin vaikeaa, että en mä halua nähdä sen lapsen kuuntelevan äitiä ja pyytelevän anteeksi sitten samantien ja olevan varovainen, että mitä hän saa tehdä (tarkennus: viittaa isätapaamisiin). Sen mä oon huomannu ainaki, että se lapsi tunnistaa olevansa paljon varovaisempi silloin, ku äiti on vieressä...

Puheessaan isä kuvaa lapsen joutumista lojaliteettiristiriitaan, joka vaikuttaa lapsen käyttäytymiseen ja täten tapaamisten luonteeseen ja kulkuun. Tätä isä konkretisoi kuvaamalla lapsen käytöksen vaihtuvan varovaisuuteen, kun molemmat vanhemmat ovat läsnä. Sitaatista on pääteltävissä myös isän joutuvan vaikeaan tilanteeseen suojellessaan lasta ristiriitaisilta tilanteilta säilyttäessään samanaikaisesti oman suhteensa lapseen. Isä esittääkin olennaisen tulokulman:

Avioliitto vaatii tosi paljon duunia, mut sitten kun tämmönen erotilanne, pitäisi olla kaksi kertaa enemmän tahtotilaa luoda se (tarkennus: vanhempien välinen) yhteys jotenkin toimivaksi lapsen takia.

Isä ilmentää sitaatissaan avioliiton vaativan paljon työtä, mutta peräänkuuluttaa huoltajilta vaadittavaa lujaa tahtotilaa ja toimia turvatakseen lapsen edun, erityisesti eron myötä. Puheenvuorosta on tulkittavissa isän korostavan sitä, että lapsi tulisi nähdä etusijalla myös erotilanteessa. Isä viittaa sitaatissaan siihen, että yhteys vanhempien välillä tulisi saada jotenkin toimivaksi. Isä tulkitsee, ettei yhteys tarvitse olla läheinen, mutta riittävän toimiva lapsen vuoksi.

Huttusen (1999) perheen isyydestä käsin katsottuna, isyys mahdollistuu perheen myötävaikutuksella. Aineistosta käsin katsottuna, Huttusen (1999) esittämä näkökulma pitää paikkansa, mutta osoittautuu toimimattomaksi isien tarinoista. Kaikki toiminta, mikä ei tue myötävaikuttamista ja yhteydenpitoa, voidaan nähdä vieraannuttamiskäyttäytymisenä, joka voi pahimmillaan johtaa lapsista vieraantumiseen. Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (2019/190) velvoittaa vanhempia myötävaikuttamaan lapsen tapaamisoikeuden toteutumiseen. Lisäksi vanhemman on vältettävä kasvatustehtävässään kaikkea sellaista toimintaa, joka voi aiheuttaa haittaa lapsen ja toisen vanhemman suhteelle. Aineisto kuitenkin puhuu toista käytännön tasolta, mikä ei näytä olevan linjassa lakimuutoksen kanssa. Isät kuvaavat toistuvasti kokemuksiaan siitä, että lähivanhemman myötävaikuttaminen isän ja lapsen välisessä suhteessa ei toteudu. Aineistosta painottui erityisesti lähivanhemman myötävaikuttamisen puute. Tärkeysjärjestyksessä lapsi etusijalle -diskurssissa isä-lapsi suhteen myötävaikuttamisen toteutumista vaikeutti isän mustamaalaaminen lähivanhemman taholta, yhteistyön toimimattomuus vanhempien välillä, lapsen joutuminen lojaliteettiristiriitaan sekä lapsen ja isän kotien välinen fyysinen etäisyys.

6.5 Vieraantumisen ja vieraannuttamisen ilmenemismuodot -diskurssi

Vieraantumisen ja vieraannuttamisen ilmenemismuodot -diskurssissa isien puhetaivat ilmentävät sitä, miten vieraantuminen ja vieraannuttaminen ilmenevät isien elämässä. Tämä diskurssi vastaa erityisesti tutkielmamme kolmanteen tutkimuskysymykseen. Tässä diskurssissa isät havainnollistavat sitä, miten lähivanhemman eli tässä kontekstissa vieraannuttajavanhemman vieraannuttamiskäyttäytyminen näyttäytyy isien arjessa. Diskurssi sisältää puhetapoja ja isien tulkintoja eron jälkeisestä isyydestä, vieraannuttamiskäyttäytymisen ilmenemismuodoista ja isien psykofyysisestä oireilusta vieraantumisen seurauksena. Seuraavissa sitaateissa esiintyy isien tulkintoja eron jälkeisestä isyydestä:

...isyyteni on hajanaista ja erittäin rajallista.

... mut vanhemmuus on joo ollut semmosta, että yhteys lapseen pätkii tosi paljon.

...ei oo niinku, se isä-lapsi suhde niin, eihän sitä enää oo käytännössä.

No, eron jälkeenhän se isyys ei oo ollu isyyttä siinä ollenkaan.

Edellä on esitetty neljän isän tulkinnat isyyden kokemuksista eron jälkeisessä isyydessä. Puhetavoissa yhteisenä piirteenä on havaittavissa isyyden muutos. Sitaatien perusteella voidaan tulkita, että isyys ei ole jatkunut samanlaisena eron jälkeen. Tämän vuoksi isät ovat joutuneet uudelleen muovaamaan isyyttään tai pahimmillaan jäämään kokonaan sivuun isyydessään. Kahdessa ensimmäisessä sitaatissa on havaittavissa vieraannuttamista. Kahdessa jälkimmäisessä sitaatissa on puolestaan nähtävissä vieraantuminen.

Ensimmäisessä sitaatissa isä kuvaa isyyden olevan hajanaista ja erittäin rajallista. Isän puhetavasta voisi tulkita, että isä ei ole päässyt toteuttamaan omaa isyyttään haluamallaan tavalla ja laajuudella eron jälkeen. Isyyden hajanaisuus, jota isä kuvaa, on tulkittavissa isyyden rikkinäisyytenä ja epäyhtenäisyytenä. Myös toisen sitaatin puhetaavassa on tulkittavissa isyyden katkonaisuutta. Kahdessa jälkimmäisessä sitaatissa on nähtävissä vieraantuminen. Isät tulkitsevat ja ilmentävät, että isyyttä ei käytännössä enää ole. Edellä olevista sitaateista on tulkittavissa isyyden muutos eron jälkeen. Tämä voi alkaa kokemuksena isyyden hajanaisuudesta, yhteydenpidon vähentymisestä lapseen ja lopulta johtaa vieraantumiseen. Isien puheenvuorojen voidaan tulkita konkretisoivan ja ilmentävän vieraannuttamisen alku- ja loppupistettä. Sen lisäksi, että isät ilmentävät isyyden muutosta, isien puhetaavoista on nähtävissä myös vieraannuttamiskäyttäytymistä lähivanhemman taholta:

Ja opettanu sille (tarkennus: lapselle) muun muassa semmosen, että mua ei saa enää isiksi sanoa, vaan etunimellä kutsutaan.

Ja lapsi hyppäs syliin, niin se suoraan heti sen jälkeen pyytää äidiltään anteeks, että anteeksi äiti, ei ollut tarkoitus...

Äiti puhu niiku koko kesäloman minusta kaikkee pahaa ja sit minä sanoin (tarkennus: lapselle), että nyt sinä voit sitten sanoa äitille, minä en halua kuunnella. Sit aikuisen pitää siinä kohin todeta, että näin on ja lopettaa se...

Molemmissa sitaateissa on nähtävissä lapseen kohdistuvaa kontrolloivaa käytöstä vieraannuttajavanhemman taholta, joka puolestaan heijastuu lapsen ja isän väliseen vuorovaikutussuhteeseen. Ensimmäisessä sitaatissa on tulkittavissa vieraannuttajavanhemman kontrolloivaa käytöstä, joka näkyy lapsen anteeksipyyntönä äidiltään lapsen hypätessä isän syliin. Tässä sitaatissa huomionarvoista on myös se, että sanoilla on merkittävä rooli isä-lapsi vuorovaikutussuhteessa. Kuten Jokinen, Juhila ja Suoninen (1993, 18) ovat esittäneet, kielenkäyttö merkityksellistää ja rakentaa sosiaalista todellisuutta. Sitaatissa isä kuvaa äidin opettaneen lapselle, ettei isää saa kutsua isäksi. Isä tulkitsee, että hänet on symbolisesti latistettu isästä etunimellä kutsuttavaksi henkilöksi. Vieraannuttamiskäyttäytyminen ilmenee myös toisesta sitaatista. Sitaatista on havaittavissa vieraannuttajavanhemman pahansuopaista puhumista sekä lapsen asettamista lojaliteettiristiriitaan. Sitaatissa isä kuvaa äidin puhuneen lapselle pahaa isästä. On tulkittavissa, että isä on yrittänyt puuttua tilanteeseen ohjaamalla ja suojelemalla lastaan toimimaan tilanteessa kehottamalla äitiä lopettamaan pahanpuhuminen. Vieraannuttamiskäyttäytyminen ilmeni useissa puheenvuoroissa isien tulkinnan mukaan myös tiedon pimittämisenä:

No silloil alkujaan, ku mä lapselle ostin puhelimen nii puhelin kelpasi kyllä, mutta liittymän vaihto (tarkennus: äiti) siihen tosiaan ja unohti sen mulle kyllä ilmoittaa. Ostin sen (tarkennus: puhelimen) vaan sitä varten, että lapselle saan soitella, meni kyllä aika pitkään, että sain lapsen toimivan numeron...

Puheenvuorossa isä kuvaa tilannetta, jossa on hankkinut lapselleen puhelimen yhteydenpitoa varten, mutta äiti on vaihtanut liittymän ja jättänyt uuden puhelinnumeron kertomatta lapsen isälle. Isä kuvaa, että yhteydenpitoa on hankaloittanut se, että toimivaa puhelinnumeroa ei ole ollut. Sitaatissa isän puhetavasta on tulkittavissa ajallinen viive, joka harmittaa isää, koska alun perin isän tavoitteena on ollut parantaa yhteydenpitoa lapseensa puhelimen hankinnalla. Aineistossa isät kuvasivat yhteydenpidon hankaloittamisen lisäksi myös sitä, miten heidät poissuljettiin lasten tärkeiden merkkipäivien ulkopuolelle:

Mut niinku esimerkiksi rippijuhlat pimitettiin multa vähän niinku kokonaan tai oli silleen, että niinku pidäpä ite rippijuhlasi...

Sitaatissa isä kuvaa, että hänet on poissuljettu lapsensa rippijuhlista ja viittaa jopa tiedon pimittämiseen. Toisaalta taas puheenvuoron lopussa isä kuvaa, että hänen on annettu ymmärtää, että hänen tulisi järjestää omat rippijuhlat lapselleen. On tulkittavissa, että isä kokee jääneensä yhdestä tärkeästä lapsen virstanpylvästä ulkopuolelle tahtomattaan. Tärkeät lasten merkkipäivät ja niihin sisältyvä symboliikka kytkeytyy osaksi isompaa kokonaisuutta. Tärkeät virstanpylväät, kuten rippijuhlat, valmistuminen ja syntymäpäivät, voidaan nähdä kertaluontoisina tapahtumina, joihin molemmat vanhemmat haluavat osallistua tasavertaisesti. Ylipäätään tiedon pimittäminen ja tärkeistä tapahtumista isän poissulkeminen, voidaan tulkita jopa heikentävän isyyden asemaa ja sen toteutumista. Tiedon pimittämisen ja merkkipäivistä poissulkemisen lisäksi useat isät kuvasivat kraavimpiakin tapauksia, jotka sisälsivät isien tulkintojen mukaan tekaistuja rikosilmoituksia:

Valheelliset väitteet lapseen kohdistuneesta pahoinpitelystä tai seksuaalisesta hyväksikäytöstä...

Ja sitten tehtiin jopa rikosilmoitus poliisille, että minua syytettiin lasten seksuaalisesta hyväksikäytöstä ja väkivallasta ja muusta. Ja mä en ole sitten puolentoista vuoteen nähnyt lapsia...

Molemmissa puheenvuoroissa esiintyy syytökset pahoinpitelystä ja seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Ensimmäisessä sitaatissa on havaittavissa isän korostavan syytösten olevan valheellisia. Jälkimmäisessä puheenvuorossa on nähtävissä, että rikosilmoitus on johtanut konkreettisesti siihen, ettei isä ole nähnyt lapsiaan puolentoista vuoteen. On tulkittavissa, että isää harmittaa rikosilmoitusten myötä syntyneet haitat hänen ja lapsen yhteydenpidon välille. Jopa yli puolet iseistä toivat esiin, että tekaistut syytökset estivät yhteydenpidon toteutumista. Isät ovat jopa joutuneet myöntymään valvottuihin tapaamisiin turvatakseen yhteydenpidon toteutumisen lapseen:

...mä sitte aattelin, etten mä niin kauaa (tarkennus: esitutkinta-aika) pysty olemaan erossa lapsestani, suostuin niihin valvottuihin tapaamisiin. En mä tiedä, ei mulla oikein ollut vaihtoehtoja... Kyllä tässä on moni kysynyt, että miten sitä jaksaa tämmöstä vielä katella, mutta pakkohan se on, ku muksu kyseessä.

Isän puhetavasta on havaittavissa, että isä pyrkii kaikin keinoin turvaamaan tapaamiset lapsensa kanssa. Isä on jopa valmis suostumaan valvottuihin tapaamisiin, jotta yhteydenpito hänen ja lapsen välillä säilyisi. Sitaatissa isä toteaa, ettei pysty ole-

maan erossa lapsestaan niin kauan kuin syytöksen esitutkinta valmistuu. Isän puhe-
tavasta on tulkittavissa isän tekevän kaikkensa nähdäkseen lastaan. Tilanne on vaati-
nut isältä joustoa ja sopeutumista, koska muuta vaihtoehtoa ei ole ollut. Lisäksi isä
kertoo lähipiirin olleen huolissaan, miten hän tilanteessa jaksaa. Isä toteaa jaksavansa,
koska kyseessä on oma lapsi. Sitaatista on tulkittavissa isän rakkaus lapseen, jonka
vuoksi on valmis sopeutumaan sellaisiin ratkaisuihin, joihin isä ei koe olevan perus-
tetta. Vieraannuttamiskäyttäytyminen johtaa erilaisiin psyykkisiin ja fyysisiin oirei-
luihin, joita isät kuvasivat. Alla olevassa sitaatissa isä kuvaa tuntemuksiaan rikossyy-
tösten ajanjaksolta:

*Olin henkisesti syvällä. Ja joskus kun ajoin autolla töistä kotiin, sain sellaisen kohtauksen,
että piti pysäyttää auto tuonne ja mää luulin, että mää en pysty tästä jatkamaan. Mutta kyllä
mää sitten hetken päästä pystyikin, mutta jotenkin kuitenkin niin sellainen musertava ahdis-
tus tuli. Mutta kyllä se siitä sitten helpotti...ajan kanssa.*

Omat lapset on maailman tärkeimpiä itselle.

Sitaatissa isä kuvaa konkreettisesti sitä, miten rikossyytteet yhdessä vieraannut-
tamisen kanssa saavat isän oireilemaan niin psyykkisesti kuin fyysisesti. On tulkitta-
vissa, että isällä on voimakas tuska, joka paikantuu siihen, ettei isä näe lapsia. Isän
kokema oireilu vieraannuttamisesta on jopa vaikuttanut isän käytökseen arjessa. Si-
taatti jättää tulkinnanvaraan sen, onko kyseessä jopa itsetuhoiset ajatukset vai kyse
paniikkikohtausmaisesta käyttäytymisestä. Sitaatista on kuitenkin pääteltävissä, että
isä pitää lapsia myös voimavarana, joka kannattelee oireilun yli. Isä kuvaa lastensa
olevan hänelle kaikki kaikessa. Seuraavassa sitaatissa isä summaa lyhyesti ja ytimek-
käästi sen, minkälaisia seurauksia vieraantumisella on ollut hänen elämässään:

Minulle tuo tarkoitti lopulta vuosien depressiota, lääkityksiä ja työkyvyttömyyttä.

Sitaatista on tulkittavissa isän merkittävää toimintakyvyn alentumista sekä ko-
konaisvaltaista arjen heikentymistä ja muutosta eri tasoilla. Isä sananmukaisesti ku-
vaa vieraannuttamisen tarkoittaneen hänelle depressiota, lääkitystä ja jopa työelä-
mästä sivuun jäämistä tai jättäytymistä. Sitaatti on käsinkosketeltavasti kiteytetty, mi-
ten dramaattisia vaikutuksia vieraantumisen voi mukanaan tuoda.

Vieraantumisen ja vieraannuttamisen ilmenemismuodot -diskurssissa on havait-
tavissa Gardnerin (1998) PAS:n (eng. *parental alienation syndrome*) piirteitä. Aineistosta
voidaan tulkita, että vieraannuttajavanhemman käyttäytyminen on yhteydessä PAS:n
piirteisiin, mikä voi puolestaan vaikuttaa lapsen käytökseen ja tämän myötä isä-lapsi
vuorovaikutussuhteeseen. Aineistomme isien tarinoista oli havaittavissa erityisesti
mustamaalaamista ja absurdeja väitteitä lähivanhemman taholta, lapsen käyttäytymi-
sen muutosta lojaalimmaksi lähivanhempaa kohtaan ja välien viilenemistä lapsen ja
isän sekä tämän puolen sukua kohtaan. On kuitenkin syytä muistaa, että Gardnerin

(1998) PAS:lle on esitetty myös kritiikkiä, eikä se siten ole yksiselitteinen selitysmalli (ks. esim. Sinkkonen 2017; Hannuniemi 2015). Diskurssi kokoaa yhteen vieraantumisen ja vieraannuttamisen ilmenemismuotoja ja sen seurauksia sekä isyyden aseman muutosta eron jälkeen. Vieraantumisen ja vieraannuttamisen ilmenemismuodot -diskurssi ilmentää, miten kokonaisvaltaisia ja dramaattisia seurauksia vieraannuttamisella ja vieraantumisella voi olla kohdevanhemmalle.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

7.1 Johtopäätökset keskeisistä tutkimustuloksista

Tässä maisterintutkielmassa olemme tutkineet isien näkemyksiä lapsista vieraannuttamisesta. Emme kuitenkaan voi puhua pelkästään vieraannuttamisesta, vaan vääjäämättä vieraantumisen termi on limittäinen vieraannuttamisilmiöstä puhuttaessa. Teoreettisena viitekehyksenä olemme käyttäneet Huttusen (1999) kolmea käsitteellistä kerrosta isyydestä: yhteiskunnallinen-, kulttuurinen- ja perheen isyys sekä Kekäleen (2007) isyyden postmodernia mallitarinaa. Tutkielman taustatekijänä toimi olennaisesti myös lainsäädäntö (ks. *Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 2019/190*), joka asettaa reunaehdot turvatakseen muun muassa lapsen ja vanhemman välisen suhteen jatkuvuuden vanhempien eron jälkeen. Tutkielmassa olemme analysoineet diskurssi-analyysin avulla yhteensä yhdeksää isän tarinaa, joista kuusi on toteutettu puhelinhaastattelun avulla ja kolme on isien laatimia kirjoitelmia. Tutkimustuloksina löysimme viisi diskurssia, joista neljä ensimmäistä ovat: 1) *toiseusdiskurssi*, jossa isät puhetavoissaan ilmensivät altavastajan asemaansa, 2) *järjestelmädiskurssissa* isät tulkitsivat puhetavoissaan vallalla olevia käytäntöjä palvelujärjestelmässä, 3) *emootiodiskurssissa* isät luonnehtivat tunnetilojaan, joita vieraantuminen ja vieraannuttaminen tuottaa, 4) *tärkeysjärjestyksessä lapsi etusijalle -diskurssissa* isät tulkitsivat lapsen edun jääneen sivuun. Viimeisessä 5) *vieraantumisen ja vieraannuttamisen ilmenemismuodot -diskurssissa* isät kuvaavat, miten vieraantuminen ja vieraannuttaminen ilmenevät heidän jokapäiväisessä elämässään.

Toiseusdiskurssi ilmensi isien koettua asemaa niillä areenoilla, joissa huoltajuudesta kamppaillaan. Diskurssista on havaittavissa, ettei yhdenvertainen vanhemmuus toteudu nykyisin isien toivomalla tavalla. Lisäksi toiseusdiskurssissa toistui

isien nähdyksi tulemisen tarve ja tuen puute. Isien puhetavoista oli havaittavissa yhdenvertaisuuden puute kauttaaltaan palvelujärjestelmässä. Lisäksi isät ilmensivät, ettei heidän mielipiteitään ja näkemyksiään pidetä samanarvoisina äitien rinnalla huoltajuudesta neuvoteltaessa.

Isien puhetapojen pohjalta voitaisiin päätellä, että säilyttääkseen tasavertaisen aseman vanhemmuudessa, isät kaipaavat vahvempaa jalansijaa vanhemmuuden turvaamiseksi. Aineiston analyysin tuloksena, voitaisiinkin kohdistaa huomio siihen, että isät olisivat aktiivisempia ja osallistuvampia, jos heille annettaisiin siihen tilaa ja mahdollisuus. Lisäksi isät toistuvasti esittivät, että laaditut tapaamissopimukset eivät toteudu ja valvontaa varten tarvittaisiin oma taho. Valvonnan puute taas omalta osaltaan johtaa siihen, että isät jäävät altavastaajan asemaan. Toiseusdiskurssin johtopäätöksenä voidaan metaforisesti nähdä isien jäävän kolmanneksi pyöräksi niin areenoilla kuin äidin vierellä, kun tapaamisista ja huoltajuudesta neuvotellaan. Toiseusdiskurssin pohjalta jäämme pohtimaan, mitkä ovat tosiasiallisesti isien mahdollisuudet olla yhdenvertainen vanhempi eron jälkeisessä vanhemmuudessa. Havaitimme tutkijoina, että tämän päiväistä isäkäsitystä on määritelty suhteellisen vähän. Täten näkisimme, että isäkäsitystä tulisi tarkastella ja määritellä uudelleen perhemuotojen moninaistumisen vuoksi. Tutkimustuloksemme tukevat Kekäleen (2007) postmodernin isäkäsityksen piirteitä. Isät haluavat olla läheisiä ja aktiivisessa asemassa lastensa elämässä, mikä ei kuitenkaan näytä toteutuvan toiseusdiskurssin valossa. Tutkimustuloksemme havainnollistavat sitä, että isät ovat hyvinkin sitoutuneita isyyteensä, mikä ei kuitenkaan vieraannuttamisen ja vieraantumisen aihepiirissä näytä toteutuvan Lambin (1986) isyyteen sitoutumisen käsitteen tavoin. Tutkimustuloksemme vahvistavat, että isät kantavat aktiivisesti vastuuta lapsistaan, mutta saatavillaolo ja vuorovaikutus ulottuvuudet eivät mahdollistu vieraannuttamisen ja vieraantumisen myötä. Täten Palkovitzin (2019) esittämä kritiikki isyyteen sitoutumisen käsitteelle on paikallaan, ottaen huomioon erityisesti eron jälkeisen isyyden toteutumisen.

Järjestelmädiskurssi puolestaan kuvasi isien puhetapoja järjestelmästä ja vallalla olevista käytänteistä. Tässä diskurssissa käytiin keskustelua siitä, toimiiko järjestelmä vieraannuttamisen mahdollistajana vai taltuttajana. Isien puhetavoista oli havaittavissa epäoikeudenmukaisuutta ja kriittisyyttä järjestelmää kohtaan. Isät kyseenalaistivat järjestelmän toimivuutta. Järjestelmäkriittisyys kohdistui erityisesti valvonnan puutteeseen, mikä näkyi tapaamissopimusten laiminlyömisinä vieraannuttajavanhemman taholta. Lisäksi diskurssi ilmensi vieraantumisen ja vieraannuttamisilmiön heikkoa tunnettavuutta ja tunnistettavuutta kauttaaltaan yhteiskunnassa. Diskurssin puhetavat sisälsivät kuitenkin hieman toivoa vieraannuttamisen kitkemiseksi vuoden 2019 lakimuutoksen myötä (*Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 2019/190*).

Järjestelmädiskurssissa isien puhetavoissa oli nähtävissä, että nykyisin järjestelmä mahdollistaa jopa isien väliinpuotoamisen vanhemmuudessa. Ensiksikin tähän vaikuttaa vieraannuttamis- ja vieraantumisasiänsilmiön heikko tunnettavuus ja tunnistettavuus niin yksilö kuin järjestelmätasolla. Heikko tunnettavuus taas vaikuttaa yhteiskunnalliseen reagoimattomuuteen. Toistaiseksi näyttäisi siltä, että ilmiö ei ole saanut vielä poliittisesti tarpeeksi vahvaa kannatusta. Askeleita ilmiön tunnettavuuden lisäämiseksi on kuitenkin tehty, muun muassa Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen asiantuntijaryhmän toimesta (ks. *Opas lastenhuoltolain mukaisen sosiaalilautakunnan selvityksen laatimiseksi 2021*). Oppaassa ohjataan olosuhdeselvitystyötä tekeviä ammattilaisia kiinnittämään huomiota vieraannuttamiseen ilmiönä ja yhtenä perheväkivallan muotona. Lisäksi oppaassa on ammattilaisille konkreettinen apuväline vieraannuttamisen tunnistamiseksi ja sen arvioinnin tueksi. Tutkijoina pohdimme lisäksi, että vieraannuttamis- ja vieraantumisasiänsilmiön tunnistettavuutta se, että ylipäättään keskustelu olisi avoimempaa molempien vanhempien myötävaikutuksen tarkeydestä lapsi-vanhempisuhteiden jatkuvuuden turvaamiseksi. Lisäksi merkittävää on se, että ammattilaisilla olisi riittävät valmiudet ymmärtää ilmiö ja sen seuraukset. Toiseksi järjestelmädiskurssissa ilmeni valvojan puute, joka valvoisi tapaamissopimusten noudattamista. Isien puhettavat kuvasivat sitä, ettei nykyinen järjestelmä lakimuutokseen ole riittävän tehokas ehkäisemään vieraannuttamista. Käytännössä edes oikeuden päätökset laadituista tapaamissopimuksista eivät olleet riittävän tehokkaita tapaamisten toteutumiseksi. Isien puhettapojen perusteella voidaan tulkita, että valvovalta taholta kaivataan myös valtuuksia tehdä interventioita tarvittaessa. Uudistettu laki (*Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 2019/190*) on kuin polkupyöräkypärä tielikennelaissa, jota kukaan ei juurikaan valvo, kuten aineistomme isä kuvasi. Sinkkonen (2018) näkee tärkeänä, että vieraannuttamisen ja vieraantumisen varhaisen puuttumisen edellytyksenä olisi perustaa moniammatillinen työryhmä, jossa pureuduttaisiin vieraannuttamiseen ja samalla velvoitettaisiin vanhemmat ottamaan ammatillista tukea vastaan. Myös Hannuniemi (2015) on esittänyt suosituksen erovanhemmille psykiatrisesta konsultaatiosta, kun huoltoriita uhkaa pitkittyä. Lisäksi tutkimustulostemme perusteella selvisi, että virallisen tahon ja valvonnan puute konkretisoitui siten, että vanhempia oli haastava saada neuvottelupöydän ääreen yhtä aikaa.

Järjestelmädiskurssin pohjalta voidaan päätellä, että yhteiskunta on jäljessä vieraannuttamis- ja vieraantumisasiänsilmiön tunnettavuuden kanssa. Saman havainnon on tehnyt Häkkänen-Nyholm (2010), joka peräänkuuluttaa vieraannuttamis- ja vieraantumisasiänsilmiön tarvitsevan vahvempaa jalansijaa palvelujärjestelmässä. Ilmiön heikko jalansija puolestaan johtaa merkittäviin haittavaikutuksiin perheiden hyvinvoinnissa ja elämässä. Lisäksi vieraannuttamisella on myös lieveilmiönsä jopa taloudellisena yhteiskunnallisena ongelmana. Myös Sinkkonen (2018) on huomauttanut vieraannuttamisilmiön ja muun muassa siihen liittyvien oikeudenkäyntikulujen kuluttavan run-

saasti inhimillisiä ja yhteiskunnallisia resursseja. Johtopäätöksenä järjestelmädiskursista voidaan esittää, että tällä hetkellä yhteiskunnassamme ei ole tahoja, jotka vastaa ja taltuttaa vieraannuttamisen ja vieraantumisen aiheuttamaa problematiikkaa. Tämä johtaa muun muassa ammattilaisten päällekkäiseen työhön useiden tahojen, kuten sosiaalitoimen, perheneuvolan ja perheoikeudellisten palveluiden välillä ja siten yhteiskunnallisten palveluiden ja resurssien ylikäyttöön.

Emootiodiskurssi käsitteli tunteita ja tunnetiloja, joita isät ovat kohdanneet eron jälkeisessä isyydessä. Tunnetilat olivat sekä kielteisiä että myönteisiä. Näistä kielteiset tunnetilat saivat merkittävästi suuremman jalansijan. Emootiodiskurssissa isien tunnepuhe kohdistui heihin itseensä, ammattilaisiin, järjestelmään sekä lapseensa. Kielteiset tunteet kytkeytyivät järjestelmää ja isää itseään kohtaan. Myös lasta kohtaan oli tulkittavissa kielteisiä tunnetiloja, mutta ne paikantuivat huoleen ja pelkoon lapsen hyvinvoinnista ja tämän menettamisestä. Huoli- ja pelkopuhe ilmensivät vieraantumisen vaikutuksia isän ja lapsen väliselle suhteelle ja heidän subjektiivisesti koettuihin tunteisiinsa. Puhetavoissaan isät tuottivat huolta lapsen joutumisesta lojaliteettiristiriitaan vanhempiensa välillä. Isät olivat erityisesti huolissaan lasten kokemista tunteista ja niiden vaikutuksista luottamukseen vanhempia kohtaan. Isien pahin pelko oli pelko lapsen menettamisestä. Isät kuvasivat, että tunnetila lapsen menettämisen pelosta oli verrattavissa jopa lapsen kuolemaan. Samankaltaisen löydöksen ovat tehneet myös Lee-Maturana kollegoineen (2020). Kuitenkin isien puheenvuoroista oli nähtävissä toivoa ja luottamusta. Isät toivoivat ja luottivat siihen, että lapsi ymmärtää totuuden viimeistään vanhetessaan. Isät kuvasivat luottamusta sitä kohtaan, että lapset ovat ennemmin tai myöhemmin itsenäisiä toimijoita, jotka itse arvioivat suhdettaan vanhempiinsa. Suurin myönteinen tunne, jota jokainen isä kuvasi toistuvasti puhetavoissaan, oli ehdoton rakkaus omaan lapseen.

Emootiodiskurssin puhetavoista oli havaittavissa isien kokemia epäluottamusta, turhautuneisuutta, inhimillisyyden puutetta, mutta toisaalta myös hieman toivoa. Isät kuvasivat toistuvasti tilanteita, joissa he kokivat ammattilaisten ja järjestelmän toiminnassa epäoikeudenmukaisuutta. Isät ilmensivät tasavertaisen vanhemmuuden puutetta. Isät kertoivat kohdanneensa inhimillisyyden puutetta siinä, että isien tunteita ja näkemyksiä ei huomioida tarpeeksi. Tämä osaltaan vaikuttaa isien kuulluksi ja nähdyksi tulemisen kokemukseen. Kielteisistä tunteista huolimatta isillä esiintyi myös hieman toivoa järjestelmää ja yhteiskunnallista muutosta kohtaan. Puhetavoissa isät ilmensivät myös tunteita heitä itseään kohtaan. Isät kokivat ahdistuneisuutta, huolta, surua, pelkoa ja ylipäättään vieraantumisen- ja vieraannuttamisprosessin rankkuutta. Merkittävää on, että kyseiset tunteet esiintyivät lähes poikkeuksetta kaikkien isien puhetavoissa. Esimerkiksi ahdistuneisuus kytkeytyi laaja-alaisesti isien arkeen. Isät kuvasivat kokeneensa uhkaa lapsen menettamisestä, työ- ja toimintaky-

vyn alentuneisuutta sekä ylipäättään ahdistuneisuutta koko vieraannuttamisprosessiin. Ahdistuneisuus tunnetilana ulottui näin ollen isien kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin ja heidän kokemaan pahoinvointiin. Puolestaan tunnetilat suru ja pelko kietoutuivat isien puhetavoissa toisiinsa. Tunteet näkyivät etenkin pelkona ja suruna lapsen menettämisestä sekä etäisyydestä omaan lapseen niin fyysisesti kuin psyykkisestikin. Surun ja pelon lisäksi isät kokivat huolta lapsesta ja kuvasivat kannattelevansa omien tunnetilojen lisäksi lapsen surua ja ahdistusta. Isät olivat huolissaan myös siitä, minkälaisia haittoja lapselle aiheutuu vieraannuttamisprosessista.

Emootiodiskurssin pohjalta voidaan päätellä, että isien kokemat tunnetilat eivät jää pelkästään subjektiiviseen kokemukseen, vaan ulottuvat laajemmin myös lapseen, järjestelmään ja ammattilaisten kohtaamisiin. Emootiodiskurssi tarjoaa pysähdyspaikan tarkastella isien kokemia tunnetiloja, joita vieraantumisen- ja vieraannuttamisilmiö aiheuttaa. Emootiodiskurssi havainnollistaa tunteiden olemassaoloa ja merkitystä. Voidaan todeta, että isien kokemat tunnetilat ovat suuria, olivat ne sitten myönteistä tai kielteistä. Myös kansainväliseltä tutkimuskentältä on havaittu kohdevanhempien kokemat rankkuuden tunteet. Lowenstein (2007) raportoi kohdevanhempien kokevan merkittävää tuskaa vieraannuttamisesta, joka on rinnastettavissa jopa kokemukseen oman lapsen kuolemasta. Emootiodiskurssin kautta havainnollistui, että isät kokevat vastaavia rankkuuden tunteita, jotka voidaan nähdä Lowensteinin kuvaamana merkittävänä tuskana. Lisäksi tutkimustuloksistamme selvisi, että isät suhtautuvat vieraannuttamiseen ja vieraantumiseen vakavasti, mikä osaltaan vaikutti siihen, että tunteet ilmenivät isien tarinoissa vahvoina kokemuksina ja tunnetiloina. Emootiodiskurssi peräänkuuluttaa isien halua olla tasavertainen vanhempi äidin rinnalla sekä sitä, että isä on edelleen isä, myös eron jälkeen. Tasavertaisen vanhemmuuden toteutumiseksi isät vaativat suurempaa jalansijaa myös ammattilaisten ja järjestelmän taholta. Isien puhetavoista voidaan päätellä, että ammattilaisten tulisi kiinnittää huomiota siihen, antavatko he riittävästi toiminnassaan tilaa izeille, vai ylläpitävätkö he huomaamattaan tilattomuutta isyydelle. Tilattomuus voi puolestaan heikentää ammattilaisten ja isien välistä yhteistyötä sekä pahimmillaan estää lapsen ja isän välistä suhdetta, puhumattakaan isien kokemista tunnetiloista. Kohdevanhempien kokemuksista ovat raportoineet myös Tavares, Crespo ja Ribeiro (2021). Tutkijat havaitsivat kohdevanhempien kokevan negatiivisia tunteita, kuten epäoikeudenmukaisuutta ja syyllisyyden tunteita. Myös tutkielmamme osoitti samankaltaisia löydöksiä, kuten kohdevanhempien kokema epäoikeudenmukaisuutta ja kielteisiä tunnetiloja. Poikkeavuutena oli se, että tutkielmassamme ei ilmennyt Tavaresin ja hänen kollegoidensa (2021) havaitsemia kohdevanhemman kokemia syyllisyyden tunteita. Puolestaan yhteneväisiä löydöksiä olivat kohdevanhempien kokema riittämättömyyden tunne viranomaistuesta ja myönteisenä löydöksenä kohdevanhempien kokema ehdoton rakkaus lapseen.

Tärkeysjärjestyksessä lapsi etusijalle -diskurssissa korostui isien joustavuus ja sopeutuminen lapsen edun vuoksi. Tässä diskurssissa olennaisena tekijänä on myös isä-lapsi suhteen myötävaikuttamisen puute vieraannuttajavanhemman toimesta sekä tämän myötä lapsen ajautuminen lojaliteettiristiriitaan vanhempiensa välille. Diskurssi havainnollistaa myös sen, että edes raha ei mene lapsen edelle, vaan isät ovat valmiita uhraamaan jopa taloudellisen vakautensa lastensa vuoksi. Isien puhetavoista oli nähtävissä joustavuuden ääripäät niin valvotuista tapaamisista kuin tapaamisten luopumisesta lapsen parasta ajatellen. Isät kuvasivat joustavansa ja nostavansa lapsen edun etusijalle omista tarpeistaan huolimatta. Tämä ilmeni muun muassa siten, että isät olivat valmiita osallistumaan jopa valvottuihin tapaamisiin turvatakseen yhteydenpidon ja isä-lapsi suhteen säilymisen. Toisessa ääripäässä taas isät joutuivat joustamaan ja luopumaan yhteydenpidostaan lapseen sen vuoksi, että he tulkitsivat sen olevan lapselle parhaaksi. Tällä isät halusivat välttää lapsen joutumisen lojaliteettiristiriitaan vanhempien välillä. Edellä mainittujen tekijöiden vuoksi isät päättivät sopeutua ja luopua omista tarpeistaan vanhemmuudessa lapsensa parhaaksi. Lisäksi puhetoissa oli havaittavissa lähivanhemman tuen ja myötävaikuttamisen puute lapsen ja isän tapaamisiin sekä heidän yhteydenpitoonsa. Isät kuvasivat konkreettisesti tilanteita, joissa yhteydenpidon myötävaikuttaminen ei toteutunut lähivanhemman puolesta. Isien puhetapojen perusteella, voidaan päätellä, että isät ja lapset ovat molemmat riippuvaisia lähivanhemman myötävaikutuksesta yhteydenpitoon. Jos lähivanhemp ei taholtaan tue lapsen ja isän yhteydenpitoa, ei isälle tällöin jää riittävästi tilaa toteuttaa isyyttään.

Tärkeysjärjestyksessä lapsi etusijalle -diskurssissa kaikille isille yhteistä oli vahva tahtotila asettaa lapsi etusijalle. Näin ollen isien päätökset elivät sen mukaan, mikä isien tulkinnan mukaan oli lapselle paras ratkaisu. Isät kuvasivat usein, että edes rahalla ei ollut suurta painoarvoa. Muun muassa pitkät välimatkat ja oikeudenkäyntikulut eivät saaneet isiä perääntymään. Lisäksi diskurssi ilmensi isien huolta vieraannuttamiskäyttäytymisen vahingollisuudesta lapselle sekä ovat selkeästi huolissaan lapsensa joutumisesta lojaliteettiristiriitaan vanhempien välillä.

Vieraantumisen ja vieraannuttamisen ilmenemismuodot -diskurssi kuvasi, miten vieraannuttamiskäyttäytyminen näyttääytyy isien elämässä. Lisäksi diskurssi kuvasi isien puhetapoja eron jälkeisestä isyydestä sekä ilmensi isien psykofyysistä oireilua vieraannuttamisen myötä. Diskurssi todentaa yhtäältä isien keinottomuutta ja toisaalta keinoja vieraannuttamiskäyttäytymistä kohdatessa. Isien mukaan tekaistut rikossyytteet olivat muun muassa niitä tekijöitä, jotka aiheuttivat keinottomuutta toteuttaa yhteydenpitoa ja tapaamisia lapseensa. Tämä osaltaan ajoi isät sopeutumaan ja löytämään keinoja yhteydenpidon ylläpitämiseksi. Diskurssi luonnehti myös sitä, että isät joutuvat uudelleen määrittämään isäkäsitystään eron jälkeisessä isyydessä. Olennaisena havaintona oli se, että isyys kokee muutoksen eron jälkeisessä isyydessä, etenkin

vieraannuttamisen myötä. Yhtenäisenä piirteenä isien puhetavoissa oli havaittavissa, että isyys ei jatkunut yhtenäisenä, vaan ennemminkin pirstaloituneena, jos ollenkaan. Muutoksen seurauksena isät kuvasivat kärsineensä vieraannuttamisen ja vieraantumisen myötä psyykkisistä ja fyysisistä oireista, joista osa oli merkittävästi isien toimintakykyä alentavia. Myös Tavares, Crespo ja Ribeiro (2021) ovat havainneet kohdevanhempien kokevan fyysisiä seurauksia, kuten unenlaadun heikkenemistä ja sairastuneisuutta. Maisterintutkielmamme vahvisti kohdevanhempien kokevan psykofyysisiä seurauksia, kuten masennusta, ahdistusta, vakavaa stressiä, sydämen toimintahäiriöitä ja alentunutta työkykyä. Lee-Maturana, Matthewson ja Dawn (2020) ovat raportoineet merkittävän löydöksen vieraannuttamisen vaikutuksista kohdevanhemman talouteen sekä työkykyyn. Tutkielmamme tulokset vahvistivat tätä löydöstä siten, että jokainen tutkielmaamme osallistuneista yhdeksästä isästä kertoi vieraannuttamisen vaikuttaneen taloudelliseen tilanteeseensa. Myös suurin osa raportoi vieraannuttamisen ja vieraantumisen heikentäneen työkykyä, ainakin väliaikaisesti tai jopa työkyvyttömyyteen asti.

Psykofyysisten oireiden lisäksi tutkielmamme isät kertoivat vieraannuttamiskäyttäytymisestä, kuten vieraannuttajavanhemman kontrolloivasta käytöksestä, pahansuopaisesta puhumisesta lapselle kohdevanhemmasta, lapsen asettamisesta lojaaliteettiristiriitaan, yhteydenpidon hankaloittamisesta, lapsen asioista kertomatta jättämisestä sekä äärimmillään tekaistuista rikossyytteistä. Myös kansainväliseltä tutkimuskentältä käsin Poustie, Matthewson ja Balmer (2018) ovat esittäneet kohdevanhempien kohtaavan äärimmäistä ja useanlaista vieraannuttamiskäyttäytymistä, joka näkyi vieraannuttajavanhemman manipulaationa lasta kohtaan, lapsen lojaaliuden vaatimisena itselleen, lapsen käyttäytymisen kontrollointina, häirintänä kohdevanhemman ja lapsen väliseen ajanviettoon sekä tiedon pimittämisenä lasta koskevista asioista. Samankaltaisia havaintoja on tehnyt myös Lowenstein (2007), joka raportoi kohdevanhempien kokevan yhteydenpidon katkonaisuutta lapseen ja tietämättömyyttä lapsensa asioista.

Vieraantumisen ja vieraannuttamisen ilmenemismuodot -diskurssissa isien keinottomuus havainnollistui muun muassa vieraannuttajavanhemman käytöksestä johdettuna tiedonpuutteena, yhteydenpidon hankaloittamisena ja tekaistuin rikossyytteinä. Keinottomuus havainnollistaa sitä, että mikäli lähivanhempi päättää rajoittaa isän ja lapsen välistä yhteydenpitoa, pimittää lasta koskevia asioita isältä tai tekee tekaistuja rikossyytteitä, iselle jää vähän vaihtoehtoja toteuttaa isyyttään vieraannuttamiskäyttäytymisen kohteena. Kiteytettynä vieraannuttamiskäyttämisessä lapsi voi pahimmillaan ajautua ”kiistakapulaksi”, jos lähivanhempi tiedostamattaan tai tiedostaen rajaa ja poissulkee isää lapsen elämästä. Näin ollen lapsi joutuu kohtuuttomaan asemaan vanhempiensa välillä. Vieraantumisen ja vieraannuttamisen ilmenemismuodot -diskurssin puhetavoista oli kuitenkin nähtävissä, että isät pyrkivät aktiivisesti

löytämään keinoja ja sopeutumaan tilanteeseensa. Keinoina isät kuvasivat joustavansa ja ylipäättään tekemään kaikkensa säilyttääkseen yhteydenpidon lapseensa. Muita keinoja selviytyäkseen vieraantumisen ja vieraannuttamisen tuottamista haittoista olivat lähipiiri, ystävät, vertaistukiryhmät, harrastukset ja työ.

7.2 Tutkimusprosessin arviointia

On aika pohtia ja arvioida maisterintutkielmamme prosessin vaiheita. Tässä luvussa arvioimme valintoja, joita olemme tehneet tutkielmamme koskien. Lähdemme liikkeelle sosiaalisesta konstruktionismista, johon maisterintutkielmamme nojaa metodologisesti. Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka (2006) esittävät, että sosiaalisen konstruktionismin tarkastelukohteena toimii kieli. Kieli on suhteellista, käyttäjästään riippuvaista, tilannesidonnaista, seurauksia tuottavaa ja sosiaalisen elämämme kannalta merkittävää. Myös Vivien Burr (2003, 2–5) on esittänyt sosiaaliselle konstruktionismille neljä pääkohtaa. Ensiksi *kriittisyys itsestäänselvyyksiä kohtaan*, mikä näkyy maisterintutkielmassamme vallalla olevien ajatusmallien ja käytäntöjen tarkasteluna. Toiseksi pääkohdaksi Burr (2003) mainitsee *historiallis-kulttuuristen käsitysten vaikutuksen*, mikä paikantuu tutkielmassamme siihen, että eri aikakauden ja kulttuurin väliset suhteet vaikuttavat ja rakentavat isäkäsitystämme siinä ajassa, jota elämme. Burrin (2003) historiallis-kulttuurinen aspekti näkyy myös tutkielmamme teoreettisessa viitekehityksessä. Huttusen (1999) isyyden kolme käsitteellistä kerrosta ja Kekäleen (2007) postmoderni isyyden mallitarina havainnollistavat isyyden muutosta historiallis-kulttuurisessa kehityksessä. Kolmantena pääkohtana Burr (2003) esittää *tiedon syntymisen sosiaalisissa prosesseissa*, mikä todentuu tutkielmassamme siinä, että ihmiset muovaavat ja rakentavat jatkuvasti sosiaalista todellisuutta. Tämä havaittiin erityisesti vanhempien eron yhteydessä, jossa osapuolet joutuvat vääjäämättä rakentamaan sosiaalista todellisuutta uudelleen. Tämä puolestaan vaikuttaa *tiedon kerääntymiseen ja sosiaalisen toiminnan yhteenkietoutumiseen*, jonka Burr (2003) mainitsee viimeisenä pääkohtanaan. Empiirisen tutkielmamme pohjalta on nähtävissä, että ihmisten toiminta ja uudenlaiset tarpeet ovat vuorovaikutuksessa yhteiskuntaan. Sen myötä käytännöt institutionalisoituvat, lainsäädäntö päivittyy sekä palvelujärjestelmä muokkaantuu.

Aineiston keräämiseksi päädyimme valitsemaan elämänkulkuhaastattelumenetelmän. Elämänkulkuhaastattelun tärkeänä elementtinä tutkielmassamme toimi aikajana. Käytimme aikajanaa työvälineenä hahmottamaan haastateltavien kerronnallista tarinaa ja tarkentaaksemme tarinoiden eri vaiheita. Havaitsimme, että haastateltavien ja kirjoitelmien välillä aikajana poikkesivat toisistaan tarkkuudessa. Kirjoitelmissa korostui aikajanan sijaan isien henkilökohtaiset tuntemukset ja niistä käsin esitetyt tapahtumat. Havaitsimme, että kirjoitelmissa tarinan kerronnallisuus oli epätarkempaa, mikä osaltaan vaikutti kohertin kokonaiskuvan saamiseen. Isät kuitenkin tarjosivat

mahdollisuutta tarkentaa kirjoitelmia, mikäli kokisimme sen tarpeelliseksi. Tutkielmamme aiheen kannalta kirjoitelmat olivat kuitenkin hyvin antoisia ja syvällisiä, eikä tarkennukselle näin ollen tullut tarvetta. Puolestaan haastattelutilanteissa aikajana koettiin niin tutkijoiden kuin haastateltavien puolelta varsin toimivana ja luontevana apuvälineenä. Aikajana avusti ja punoi punaista lankaa elämäntapahtumien kerronnalle. On todettava, että aluksi aikajana tuntui jopa absurdilta työvälineeltä, mutta osoittautui kuitenkin hyvin nopeasti käytännölliseksi ja konkreettiseksi työvälineeksi. Tutkijoina hyödynsimme aikajanaa myös muistiinpanoissa, joita kirjoitimme haastatteluiden yhteydessä. Aikajanan avulla todentui myös se, että isät elivät eri vaiheissa ero- ja vieraantumisprosesseissaan. Näin tutkielmalla jälkikäteen arvioitaessa havaitsimme, että tätä näkökulmaa olisimme voineet hyödyntää ja painottaa tutkielmasamme enemmän.

Tunnustamme ja tunnistamme, että keräsimme aineiston aktiivijärjestöjen kautta, mikä omalta osaltaan saattoi vaikuttaa haastatteluaineistoon. Aineistonkeruun aikana havaitsimme, että isät suhtautuivat eri tavoin tutkielmaamme kohden. Eroavaisuutena havaitsimme, että isät omasivat erilaisen aktiivijärjestön mentaliteetin, joka näyttäytyi siten, että toisilla haastateltavista oli vahvempi yhteiskunnallisen vaikuttamisen lataus ja toisilla taas ei niin vahva. Haastatteluiden aikana havaitsimme, että toisille aktiivijärjestöön kuulumisen pohjautui enemmän vertaistoimintaan ja toisilla oli intressinä myös vahva yhteiskunnallinen vaikuttaminen. Yhteistä haastateltaville oli kuitenkin se, että he kuvasivat tarinansa hyvin autenttisesti omasta elämästään.

Isien puhetapoja ja kielellisiä merkityksiä tarkastelimme diskurssianalyysin avulla. Analyysimenetelmä osoittautui relevantiksi tutkielmamme aiheen kannalta. Diskurssianalyttisellä menetelmällä pääsimme tutkimaan kielellisiä prosesseja ja niiden tuotoksia, minkä kautta sosiaalinen todellisuus ja vuorovaikutus rakentuvat. Havaitsimme kuitenkin aineiston analyysivaiheessa, että aineistosta olisi saanut runsain mitoin vastauksia myös muunlaisiin tutkimuskysymyksiin, kuin mitä oma tutkimusintressimme oli. Lisäksi aineistosta olisi voinut saada syvällisempää ja vielä yksityiskohtaisempaa analyysiä, jopa yhteen diskurssiin keskittymällä. Esimerkiksi emotionaalidiskurssista olisi ollut tulkittavissa syvempiä merkityksiä ja tulkintoja, mikäli emme olisi latistaneet elävää puhetta pelkkään tekstimuotoon, josta nyt jätimme tietoisesti pois tarkemmat nyanssit.

Näin jälkikäteen arvioituna onnistuimme luomaan isien puhetapoja kuvaavat diskurssit, jotka vastaavat tutkimuskysymyksiimme. Huomionarvoista on kuitenkin se, että diskurssianalyysin väljyydestä johtuen, tutkimustulokset eli diskurssit ovat osittain limittäisiä ja vastaavat siten useampaan laadittuun tutkimuskysymykseen. Yhtenä vaikuttavana tekijänä toimii myös se, minkälaisesta positiosta käsin tutkija tai

tutkielman lukija tutkielmaa tarkastelee. Aineiston analyysivaiheessa kävimme tutkijoina lukuisia keskustelukertoja yksin ja yhdessä, jonka myötä väistämättä kohtasimme erilaisia tulkintoja. HavaitSIMME kuitenkin, että käsityksemme aineistosta olivat pääsääntöisesti yhteneväisiä. Mikäli kohtasimme eriävän tulkinnan, kävimme yhteistä keskustelua ja haimme vastauksia ja perusteluita aineistosta niin kauan, että pääsimme yhteiseen lopputulokseen. Päämääränämme oli päästä tilanteeseen, jossa seisomme molemmat tutkielmamme tulosten takana. Tämä vaati aikaa, avoimuutta ja rehellistä keskustelua, mutta oli kaiken sen arvoista. HavaitSIMME positiivisena tekijänä analyysivaiheessa, kuin ylipäätään tutkielmanteon aikana sen, että tutkijaparityöskentely osoittautui syvälliseksi, kriittiseksi ja antoisaksi tutkimusmatkaksi.

Tutkielmamme lähtökohtana oli myötävaikuttaa isien yhteiskunnalliseen asemaan ja sen erityiskysymyksiin, kun isyydestä kamppaillaan. Halusimme nostaa esiin isien ääntä ja vallalla olevia käytäntöjä eron jälkeisessä isyydessä vieraannuttamis- ja vieraantumiskontekstissa. Tutkielman avaintuloksina voidaan todeta, että isyys on kokenut muutoksen niin yhteiskunnallisesti, kulttuurisesti kuin perheen sisäisesti eron myötä. Tärkeä havainto tutkielmassamme oli se, että isät ovat sitoutuneita ja aktiivisia osallistumaan lapsensa elämään, mikäli heille annetaan siihen mahdollisuus. Isien kertomuksista selviää, että vieraannuttaminen ja vieraantuminen ovat todellisia ilmiöitä, joilla on vakavia ja pitkäkantoisia seurauksia niin lapsille, kohdevanhemmalle kuin ylipäätään yhteiskunnalle ja sen myötä palvelujärjestelmälle. Havahduimme tutkielman teon myötä siihen, miten kattavasta ja laajasta ilmiöstä on kyse. Ilmiö sisältää niin yksilöiden ja perheiden pahoinvointia kuin yhteiskunnallisten resurssien mittavaa kulutusta ja palvelujärjestelmän kuormitusta. Lisäksi tärkeä havainto tutkielman aineistonkeruuta tehdessä oli se, että myös äidit kohtaavat vieraannuttamista ja vieraantumista lapsistaan. Tämä konkretisoitui siten, että saimme haastattelukutsuumme yhteydenottoja myös äideiltä, jotka olivat valmiita kertomaan tarinansa lapsista vieraantumisesta. Tiedostamme, että olisimme voineet valita kohdeyhmäksi myös äidit, mutta oma tutkimusintressimme kohdistui iseihin, koska koemme, että isät ovat yhteiskunnallisesti marginaalisemmassa asemassa. Vaikka näimme tärkeänä ottaa esiin isien näkökulman, tämä ei poissulje sitä, etteikö äitien näkökulmasta käsin tarvittaisi suomalaista tutkimusta.

Aineiston validiutta arvioitaessa on tunnustettava, että mekin olemme vain ihmisiä, jotka tekevät omasta positiostaan käsin tulkintoja. Olemme pyrkineet parhaalla mahdollisella tavalla objektiivisuuteen, rehellisyyteen, luotettavuuteen, jota tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK) painottaa. Laadulliselle tutkimukselle, jossa sosiaalinen konstruktionismi toimii viitekehyksenä, on luonteenomaista, että tutkimustuloksilla ei haeta yhtä ainoaa totuutta, vaan kyseenalaistetaan todellisuutta (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Tutkielmassa olemme omalta osaltamme tarttuneet vieraantumis- ja vieraannuttamisilmiön tarkasteluun ja pyrkineet rakentamaan

isien tarinoiden myötä konstruktiot ymmärrettäviksi kokonaisuuksiksi. Täten olemme täyttäneet tutkimusaukkoa suomalaisella tutkimuskentällä. Tästä huolimatta näkisimme, että lisää tutkimusta kaivataan, eikä tutkielmamme sen rajallisuuden vuoksi vastaa kaikkiin niihin kysymyksiin, joita ilmiö sisälleen kätkee. Tässä tutkielmassa olemme keränneet aineiston isien näkökulmasta käsin. Aihetta olisi voinut tutkia laajemmin esimerkiksi lapsen huolto- ja tapaamisoikeutta koskevien oikeudenkäyntiasiakirjojen kautta, mitä ehdotammekin yhdeksi jatkotutkimusaiheeksi.

7.3 Lopuksi

Ensiksikin haluamme kiittää Isät lasten asialla ry:tä ja Miessakit ry:tä yhteistyöstä, jonka myötä saimme kontaktoitua haastateltavia tutkielmaamme varten. Erityisesti haluamme kiittää tutkielmaamme osallistuneita isejä, jotka ovat kertoneet arvokkaan tarinansa tutkimuskäyttöömme. Ilman näitä tarinoita tämä tutkielmamme ei olisi syntynyt. Lisäksi haluamme kiittää ohjaajaamme Johanna Kiiliä sekä Johanna Terävää ja Leena Valkosta heidän kommentistaan. Seurasimme aktiivisesti koko maisterintutkielmanteon ajan mediaa ja poliittisia keskusteluita aihepiiristä. Havaitsimme, että vieraantumisen- ja vieraannuttamisilmiöön on tartuttu eri tahoilta, kuten aktiivijärjestöjen, kansanedustajien, Terveystieteiden- ja hyvinvoinnin laitoksen ja jopa Jyväskylän Yliopiston perheopintojen opintokokonaisuuden kautta. Näin ollen maisterintutkielmamme aihe oli hyvin ajankohtainen vallitsevassa ajassa.

Lopuksi haluamme esittää maisterintutkielmastamme päätelmiä, joita yhdessä tutkijoina teimme. Ensiksikin eron jälkeen, vieraannuttamisen- ja vieraantumisen aihepiiristä katsoen, isyys haurastuu, heikentyy tai jopa katkeaa kokonaan yhteydenpidon osalta lapseen. Kuitenkin merkittävää on se, että kaikissa diskursseissa isät ilmensivät ja jopa korostivat heidän olevan edelleen isiä, vieraannuttamisesta huolimatta. Lisäksi havainto vieraantumisen- ja vieraannuttamisilmiön heikosta yhteiskunnallisesta tunnettavuudesta vahvistui maisterintutkielmamme aikana. Esimerkiksi osa haastatelluista isistä eivät itsekään alun perin tunnistanee kohtaavansa vieraannuttamista, kunnes löysivät huoltokiusaamisen termin avulla ilmiön juurille.

Tutkielmamme osoitti isien olevan marginaalissa kohdatessaan vieraannuttamista. Isät kuitenkin kamppailevat tätä marginaalista asemaa vastaan ja haluavat peräänkuuluttaa osallistuvan ja sitoutuvan isyyden puolesta. Tutkimustulostemme pohjalta voidaan esittää, että ilmiön seuraukset ulottuvat monitasoisesti niin isä-lapsisuhteeseen, isien psyykkiseen ja fyysiseen oireiluun ja jopa heidän sosioekonomiseen asemaansa. Isät kertoivat menettäneen työkykyään osittain tai jopa kokonaan vieraannuttamisen seurauksena, puhumattakaan isien ja lasten kärsimyksestä ja oireilusta sekä huoltoriitojen aiheuttamasta pahoinvoinnista. Tämän näkökulman valossa esitämme, että ilmiö laajenee näin ollen myös yhteiskunnalliseksi ongelmaksi eikä kytkeydy pelkästään ydinperheeseen. Kun vieraannuttamisen lieveilmiöt otetaan huomioon, voidaan havaita, että puhutaan mittavasta ongelmasta.

Edistysaskeleita on kuitenkin otettu ilmiön esiintyvyyden ja tunnistettavuuden lisäämiseksi. Muun muassa lakimuutos (*Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 2019/190*), Terveystieteiden ja hyvinvoinninlaitoksen *Opas lapsenhuoltolain mukaisen sosiaalilautakunnan selvityksen laatimiseksi* (2021) ja Ensi- ja turvakotien liiton *Vaativa erotyön*

käsikirja (2021) ovat pyrkineet vahvistamaan yhteishuoltajuutta eron jälkeen ja tarjoamaan työvälineitä ammattilaisille vieraantumis- ja vieraannuttamisilmiön kohtaamiseen ja sen taltuttamiseen. On kuitenkin myönnettävä, että muutokset ja prosessit vievät aikaa ja käytäntöjen muokkaaminen vaatii valppautta niin ammattilaisilta kuin ylipäätään palvelujärjestelmältä. Ymmärrämme sen tosiasian, etteivät ammattilaiset pääse tarttumaan tehokkaasti ilmiön kitkemiseen ja vastaamaan perheiden tarpeisiin, kun ilmiö ei ole saanut yhteiskunnallisesti vahvaa jalansijaa. Näkisimme kuitenkin, että vieraannuttamisen ja vieraantumisen tunnistamiseksi edellä esitetyt oppaat olisi hyvä ottaa palvelujärjestelmässä käytäntöön perheiden kanssa työskenneltäessä. Tutkielmamme pohjalta havaitsimme, että yhtenä tärkeänä tekijänä on se, miten ammattilaiset kohtaavat perheet, erityisesti isät sekä tunnistavat ilmiön ja sen vahingoittavuuden ruohonjuuritasolla. Lisäksi huolenaiheeksemme nousee, kuka suojelee lasta vieraannuttamiselta. Tätä näkökulmaa esitämmekin yhtenä mahdollisena aiheena tutkia lisää, koska lapsella on oikeus molempiin vanhempiin.

KIRJALLISUUS

Albertson-Kelly, Jane, Burkhard, Barbara. (2013) *Family reunification in a forensic setting*. Teoksessa: Working with alienated children and families. (Toim.) Baker Amy J. L ja Sauber Richard. New York: Routledge. 232–51.

Antikainen, Ari. (1998) Kasvatus, elämänkulku ja yhteiskunta. Helsinki. WSOY.

Asianajajaliitto. (2016) Oikeutta koskevan lainsäädännön uudistamisesta. Suomen asianajajaliitto, tiedotteita ja lausuntoja 15.2.2016. Saatavilla: <www.asianajajaliitto.fi/viestinta/tiedotteita_ja_lausuntoja/2016/lausunto_lapsen_huoltoa_ja_tapaamisoikeutta_koskevan_lainsaadannon_uudistamisesta>, viitattu: 13.1.2022.

Balmer, Sian, Matthewson, Mandy & Haines, Janet. (2018) Parental alienation: Targeted parent perspective. *Australian journal of psychology*, 70(1), 91-99.

Barker, Ian & Burman, Erica. (1993) *Against discursive imperialism, empiricism, and constructionism: Thirty-two problems with discourse analysis*. Teoksessa: Discourse analytic research: Repertoires and readings of texts in action. Burman Erica ja Parker Ian. Lontoo: Routledge. 155-172.

Berman, Sarah. (2021) Beyond Remembering the Forgotten Parent: The Conception of the Father. *Psychoanalytic social work*, 28(1), 43–63.

Bernet, William. (2020) Parental Alienation and Misinformation Proliferation. (Special Issue on Parent-Child Contact Problems: Concepts, Controversies & Conundrums). *Family Court Review*, 58(2), 293. Saatavilla: <<https://doi.org/10.1111/fcre.12473>>, viitattu: 13.1.2022.

Bernet, William, Boch-Galhau, Wilfrid, Baker, Amy & Morrison, Stephen. (2010) Parental Alienation, DSM-V, and ICD-11, *The American Journal of Family Therapy*, 38:2, 76-187. Saatavilla: <<https://doi.org/10.1080/01926180903586583>>, viitattu: 7.1.2022.

Burr, Vivien. (1995) An introduction to social constructionism. Lontoo: Road Ledge.

Burr, Vivien. (2003) Social constructionism. Lontoo: Routledge.

Clausen, John. (1986) The life course: the sociological perspective. Prentice-hall, Englewood Cliffs NJ.

Darnall, Douglas. (1998) Divorce casualties: protecting your children from parental alienation. Dallas: Taylor Publishing.

Eerola, Petteri & Mykkänen, Johanna. (2014) *Liite 2. Isyykokemusten tutkimus Suomessa*. Teoksessa: Isän kokemus. (toim.) Petteri Eerola ja Johanna Mykkänen. Tampere: Gaudeamus. 201–205.

Ellis, Elizabeth & Boyan, Susan. (2010) Intervention strategies for parent coordinators in parental alienation cases. *The American Journal of Family Therapy*, 38(3), 218–236.

Eskola, Jari. & Suoranta, Juho. (1998) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Fairclough, Norman. (1992) *Discourse and social change*. Cambridge: Polity Press.

Gardner, Richard. (2002) Denial of the parental alienation syndrome also harms women. *The American Journal of Family Therapy*, 30, 191–202.

Gardner, Richard. (1989) *Family evaluation in child custody mediation, arbitration, and litigation*. Cresskill, NJ: Creative Therapeutics.

Gardner, Richard. (1998) *The Parental Alienation Syndrome*. Creative Therapeutics. Cresskill.

Gergen, Kenneth. J. (1994) *Realities and relationships: Soundings in social construction*. Harvard University Press.

Hakovirta, Mia & Broberg, Mari. (2014) *Isyys eron jälkeen*. Teoksessa: Isän kokemus. (Toim.) Petteri Eerola ja Johanna Mykkänen. Tampere: Gaudeamus. 114–126.

Hannuniemi, Anja. (2015) *Vanhempien mielenterveyshäiriöt ja vieraannuttaminen lapsen huoltoriidoissa: Oikeussosiologinen tutkimus*. Helsinki: Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta.

Hannuniemi, Anja. (2007) *Vanhemmasta vieraannuttaminen - uhka lasten hyvinvoinnille*. Teoksessa: Suomalaisen lakimiesyhdistyksen vuosikirja. (Toim.) Leena Halila. Oikeustiede, Jurisprudentia. Suomalainen lakimiesyhdistys. 5–126.

Harman, Jennifer, Leder-Elder, Sadie. & Biringen, Zeynep. (2016) Prevalence of parental alienation drawn from a representative poll. *Children and youth services review*, 66, 62–66.

Helin, Markku. (2016) *Isyyslaki*. Helsinki: Talentum Pro.

Huttunen, Jouko. (2001) *Isänä olemisen uudet suunnat. Hoiva-isiä, etä-isiä ja ero-isiä*. Juva: PS-kustannus.

Huttunen, Jouko. (1999) *Isästäkö äidin kaltainen vanhempi*. Teoksessa: *Koti kasvattajana, elämä opettajana*. (Toim.) Leena Laurinen. Atena: Jyväskylä.

Hurme, Helena. (1985) Onko tietoa lapsen menneisyydestä? Lapsuuden historian käyttäytymistieteellisistä lähteistä. *Kasvatus* 16, 2.

Häkkänen-Nyholm, Helinä, Laajasalo, Taina & Tuuri Tiina. (2013) Lapsen vieraannuttaminen vanhemmasta: Toimintatavat ja niiden vaikutus lapsen ja vanhemman hyvinvointiin. Helsinki: PsyJuridica.

Häkkänen-Nyholm, Helinä. (2010) Lapsen vieraannuttaminen toisesta vanhemmasta erotilanteessa. *Duodecim* 126 (5), 499–505.

Jokinen, Arja. (2016) *Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin*. Teoksessa: *Diskurssianalyysi: Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. (Toim.) Jokinen Arja, Juhila Kirsi & Suoninen Eero. Tampere: Vastapaino. 249–266.

Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi. & Suoninen, Eero. (1993) *Diskursiivinen maailma: Teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet*. Teoksessa: *Diskurssianalyysin aakkoset*. (Toim.) Jokinen Arja, Juhila Kirsi & Suoninen Eero. Tampere: Vastapaino. 17–47.

Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero. (2016) *Diskursiivinen maailma: Teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet*. Teoksessa: *Diskurssianalyysi: Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. (Toim.) Jokinen Arja, Juhila Kirsi ja Suoninen Eero. Tampere: Vastapaino. 25–50.

Juhila, Kirsi. (2016) *Tutkijan positiot*. Teoksessa: *Diskurssianalyysi: Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. (Toim.) Jokinen Arja, Juhila Kirsi ja Suoninen Eero. Tampere: Vastapaino. 411–443.

Juhila, Kirsi. & Suoninen, Eero. (2016) *Kymmenen kysymystä diskurssianalyysistä*. Teoksessa: *Diskurssianalyysi: Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. (Toim.) Jokinen Arja, Juhila Kirsi ja Suoninen Eero. Tampere: Vastapaino. 445–463.

Kaila-Behm, Arja. (1997) *Miehestä esikoisen isäksi*. Kuopio: Kuopion yliopisto.

Kekäle, Jari. (2007) *Postmoderni isyys ja uskonnollisuus: Tarinallinen näkökulma*. Joensuun yliopisto: Joensuun yliopiston kirjasto.

Lamb, Michael. (1986) *The Father's role. Applied perspectives*. New York: University of Utah.

Lamb, Michael & Tamis-LeMonda, Catherine. (2014) *The role of the father. An introduction*. Teoksessa *The role of the father in child development*. New York Wiley. Saatavilla: <https://www.researchgate.net/profile/Michael-Lamb-8/publication/31670039_The_Role_of_the_Father_in_Child_Development_M_R_Lamb/links/00b4952399d43485f1000000/The-Role-of-the-Father-in-Child-Development-M-R-Lamb.pdf>, viitattu: 30.4.2022.

Lee-Maturana, Saulyn, Matthewson, Mandy, Dawn, Corinna & Norris, Kimberley. (2018) Characteristics and experiences of targeted parents of parental alienation from their own perspective: A systematic literature review. *Australian journal of psychology*, 71(2), 83–91.

Lowenstein Ludwig Fred. (2007) *Parental alienation: how to understand and address parental alienation resulting from acrimonious divorce or separation*. Dorset: Russell House Publishing.

López, Teresa Junco, Iglesias, Victoria Eugenia Nieves, & García, Paula Fernández. (2014) Parental Alienation Gradient: Strategies for a Syndrome. *The American journal of family therapy*, 42(3), 217-231.

Marin, Marjatta. (2014) *Tarkastelukulmia ikään ja ikääntymiseen*. Teoksessa: *Lapsuudesta vanhuuteen – iän sosiologiaa*. (Toim.) Sankari Anne ja Jyrkämä Jyrki. Tampere: Vastapaino, 17–48.

Metsämuuronen, Jari. (2000) *Laadullisen tutkimuksen perusteet*. Helsinki: Methelp.

Metsämuuronen, Jari. (2008) *Laadullisen tutkimuksen perusteet*. Helsinki: Methelp.

Mykkänen, Johanna & Eerola, Petteri. (2013) Isyyteen sitoutuminen ja isän vastuu esikoisisien kertomana. *Kasvatus* 44 (1), 17–29.

Saatavilla: <<https://urn.fi/URN:NBN:fi:ELE-1601221>>, viitattu: 30.4.2022.

Oikeusministeriö. (2017) *Lapsenhuoltolain uudistaminen*. Työryhmän mietintö. Oikeusministeriön julkaisu 47/2017. Saatavilla: <<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-633-8>>, viitattu: 13.1.2022.

Palkovitz, Rob. (2019) *Expanding our focus from father involvement to father–child relationship quality*. *Journal of family theory & review*, 11(4), 576-591.

Palkovitz, Rob. (1997) *Reconstructing “involvement”: Expanding conceptualizations of men’s caring in contemporary families*. Teoksessa A. J. Hawkins & D.C. Dollahite (toim.) *Generative fathering: Beyond deficit perspectives*. Thousand Oaks: Sage, 200–216.

Parker, Ian. (1992) *Discourse dynamics. Critical analysis for social and individual psychology*. Lontoo: Routledge.

Poustie, Clare, Matthewson, Mandy & Balmer, Sian. (2018) The Forgotten Parent: The Targeted Parent Perspective of Parental Alienation. *Journal of family issues* 39.12 (2018):3298–3323. Saatavilla<<https://journals-sagepub-com.li.proxy.tuni.fi/doi/pdf/10.1177/0192513X18777867>>, viitattu 13.5.2021

Puusa, Anu, Hänninen, Vilma & Mönkkönen, Kaarina. (2020) *Narratiivinen lähestymistapa organisaatiotutkimuksessa*. Teoksessa: *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. (Toim.) Anu Puusa ja Pauli Juuti. Tallinna: Gaudeamus Oy. 216–227.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna. (2006) KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Verkkojulkaisu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietokanto. Saatavilla: <<https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/>>, viitattu 12.02.2021.

Saulyn, Matthewson, Mandy & Dwan, Corinna. (2020) Targeted Parents Surviving Parental Alienation: Consequences of the Alienation and Coping Strategies. *Journal of child and family studies*, 29(8), 2268–2280.

Siltaoja, Marjo & Sorsa, Virpi. (2020) *Diskurssianalyysi johtamis- ja organisaatiotutkimuksessa*. Teoksessa: Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. (Toim.) Anu Puusa ja Pauli Juuti. Tallinna: Gaudeamus Oy. 228–248.

Sinkkonen, Jari. (2018) Lapsen vieraannuttamisella toisesta vanhemmasta on kauaskantoiset seuraukset. *Duodecim* 134, 465–470.

Sinkkonen, Jari. (2017) *Toisesta vanhemmasta vieraannuttaminen*. Teoksessa: Lapsi ja Ero. Eväitä eteenpäin. (Toim.) Heli Pruuki ja Jari Sinkkonen. Helsinki: Kirjapaja.

Suoninen, Eero. (1992) Perheen kuvakulmat: Diskurssianalyysi perheenäidin puheesta. Tampere: Tampereen yliopisto.

Taskinen, Sirpa. (1994) "En ole katkera, mutta kuitenkin...": avioerosta selviytyminen ja perheasiain neuvottelu. Helsinki: Stakes.

Tavares, Ana, Carla Crespo & Maria Teresa Ribeiro. (2021) What Does It Mean to Be a Targeted Parent? Parents' Experiences in the Context of Parental Alienation. *Journal of child and family studies* 30.5 (2021): 1370–1380. Saatavilla: <<https://link.springer.com.libproxy.tuni.fi/content/pdf/10.1007/s10826-021-01914-6.pdf>>, viitattu 14.5.2021.

TENK. (2019) Hyvä tieteellinen käytäntö (HTK). Saatavilla: <<https://www.tenk.fi/fi>>, viitattu: 5.1.2022.

THL. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. (2021) Opas lapsenhuoltolain mukaisen sosiaalilautakunnan selvityksen laatimiseksi. Asiantuntijaryhmän suositus. (Toim.) Martta October ja Jaana Tervo. Helsinki: Punamusta OY.

THL. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. (2010) Lapsen elatus ja huolto. Tilastoraportti. Terveiden- ja hyvinvoinninlaitos. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö. 1–23.

THL. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. (2019) Lapsen elatus ja huolto sekä isyyden selvittäminen 2018. Tilastoraportti, 2019/11. Terveiden- ja hyvinvoinninlaitos. Saatavilla: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138097/tr11_19.pdf?sequence=5&isAllowed=y>, viitattu 9.2.2021.

Tilastokeskus. (2021a) Siviilisäädyn muutokset, avioliiton solmineiden ja avioeronneiden keski-ikä 2011–2020.

Saatavilla: <https://www.stat.fi/til/ssaaty/2020/ssaaty_2020_2021-06-18_tie_001_fi.html>, viitattu 11.3.2022.

Tilastokeskus. (2021b) Perheet tyypeittäin. Liitetaulukko 1. Perheet tyypeittäin vuosina 1990–2020. Saatavilla: <https://www.stat.fi/til/perh/2020/perh_2020_2021-05-28_tau_001_fi.html>, viitattu 11.3.2022.

Torun, Fuat, Torun, Sebahat Dilek & Matthewson, Mandy. (2021) Parental Alienation: Targeted Parent Experience in Turkey. *The American journal of family therapy*, ahead-of-print(ahead-of-print), 1-10.

Vaattovaara, Virpi. (2015) *Elämänkulun tienviittoa*. Teoksessa: Elämänkulku ja toimijuus: Lapin maaseudun nuorista aikuisiksi 1990–2011. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

LAIT JA KIRJALLISET KYSYMYKSET

Eduskunnan työjärjestys. 17.12. 1999/40 v. 2000.

Isyyslaki 1975/700.

Laki aviollisesta syntyperästä 1957/409.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 2019/190.

KK 729/2021. Juho Eerola. Kirjallinen kysymys lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta, annetun uuden lain vaikutuksesta oikeuskäytäntöön. Vireillepano 28.12.2021.

KKV 729/2021. Anna-Maja Henriksson. Vastaus kirjalliseen kysymykseen lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta, annetun uuden lain vaikutuksesta oikeuskäytäntöön. 20.1.2022.

KK 26/2020. Sofia Virta. Kirjallinen kysymys vieraannuttamisen ja siihen puuttumisen edistämisestä. Vireillepano 6.2.2020.

KKV 26/2020. Krista Kiuru. Vastaus kirjalliseen kysymykseen vieraannuttamisen tunnistamisen ja siihen puuttumisen edistämisestä. 27.2.2020.

KK 902/2020. Pauli Kiuru. Kirjallinen kysymys vieraannuttamisesta, olosuhdeoppaasta ja OT-keskuksesta. 27.11.2020.

KKV 901/2020. Krista Kiuru. Vastaus kirjalliseen kysymykseen vieraannuttamisesta, olosuhdeoppaasta ja OT-keskuksesta. 21.12.2020.

LIITTEET

LIITE 1 Aineistonhallintasuunnitelma

AINEISTONHALLINTASUUNNITELMA

Aineiston yleiskuvaus

Tutkielmaa varten keräämme haastatteluaineiston Miessakit ry:n ja Isät lasten asialla ry:n Facebook-ryhmien kautta. Tavoitteenamme on löytää 10–12 haastateltavaa isää, jotka ovat vieraannutettu tavalla tai toisella lapsistaan. Haastattelu toteutetaan yksilöhaastatteluna elämänkalkuhaastattelun avulla. Hyödynnämme aikajanaa ja teemoja eron jälkeisen isyyden ajalta. Teemoina toimivat 1) Oma kokemus, 2) Yhteiskunta ja 3) Tuki- ja rajoitustoimet (ks. edellinen liite 1). Lisäksi yksilöhaastatteluissa voidaan esittää tarkentavia kysymyksiä tarvittaessa. Haastattelut toteutetaan haastateltavien toiveiden mukaisesti joko kasvotusten, Teamsin tai puhelimen välityksellä. Tutkielman kumpikin tekijä on paikalla, kun haastatteluita kerätään. Haastattelut tallennetaan äänitiedostona sanelukoneella ja aineisto litteroidaan mahdollisimman tarkasti. Litteroinnin tarkkuus tarkentuu vielä haastatteluaineiston keräämisen jälkeen.

Eettisten periaatteiden ja lainsäädännön noudattaminen

Haastateltavista ei kerätä henkilötietoja, jotka yksilöisivät heidät. Tutkielmassa ei muutoinkaan kerätä tutkimuskysymysten kannalta merkityksettömiä tietoja. Äänitiedosto toimii ainoana suorana tunnisteena haastatteluaineistojen tunnistamiseksi, mutta ne hävitetään asianmukaisen litteroinnin päätteeksi. Haastatteluiden jälkeen aineisto pseudonymisoidaan, jossa haastateltavien henkilötiedot suojataan ja anonymisoidaan numerokoodilla. Tutkielman tekijät keräävät itse aineiston, jolloin he myös itse hallitsevat aineiston tekijä- ja käyttöoikeudet.

Dokumentointi ja aineiston tallentaminen

Haastattelut kerätään ja litteroidaan puoliksi molempien tutkielman tekijöiden tietokoneille salasanan taakse. Tämän jälkeen tutkielman tekijät tapaavat kasvotusten ja siirtävät muistitikuille litteroidut aineistot niin, että kumpikin saa käyttöönsä koko haastatteluaineiston. Tutkielman tekijät käyttävät kahta sanelukonetta ja mikäli tämä ei ole mahdollista sanelukoneiden vähyden vuoksi, haastattelut tallennetaan yhdellä sanelukoneella, jolloin tiedosto siirretään muistitikun avulla myös toiselle tutkielman tekijälle. Aineistosta otetaan säännöllisesti varmuuskopioita. Varmuuskopiota säilytetään tilapäisesti ulkoisella kovalevyllä.

Aineiston avaaminen, julkaiseminen ja arkistointi tutkimusprosessin jälkeen

Kerättävä haastatteluaineisto on tarkoitettu vain tätä maisterintutkielmaa varten, eikä aineistoa näin ollen anneta jatkokäyttöön. Aineisto hävitetään tutkielman valmistumisen jälkeen välittömästi, myös ulkoiselta kovalevyltä sekä molempien tutkijoiden tekijöiden tietokoneilta. Muistitikkua käytetään vain tiedonsiirtovälineenä tutkielman tekijöiden välillä, eikä niissä säilytetä aineistoa pysyvästi. Valmis maisterintutkielma julkaistaan Jyväskylän Yliopiston JykDok-tietokannassa sekä mahdollisesti myös Miessakit ry:n sekä Isät lasten asialla ry:n internetsivuilla ja Facebook-sivuilla.

LIITE 2 Haastattelukutsu

Hyvät isät!

Haastattelukutsu lapsesta/lapsista vieraannutetuille isille.

Koetko olevasi vieraannutettu lapsesta/lapsistasi tahdosta riippumattasi?

Vieraannuttaminen on ilmiö, jota valitettavasti tunnustetaan/tunnustetaan vielä heikosti. Vieraannuttamisella tarkoitetaan toisen vanhemman toimintaa ja vahingollisia käyttäytymismalleja, jotka estävät toisen vanhemman vuorovaikutusta ja yhteydenpitoa lapseensa. Vieraannuttaminen voi olla prosessi, jota vieraannuttava vanhempi tietoisesti tai tiedostamattaan aiheuttaa.

*Olemme Jyväskylän yliopiston maisterivaiheen opiskelijoita ja teemme sosiaalityön maisterintutkielmaa *eron jälkeisestä isyydestä, jossa tutkimme isien kokemuksia lapsista vieraantumisesta.* Haluamme omalta osaltamme olla vahvistamassa isien asemaa yhteiskunnallisessa keskustelussa. Emme kuitenkaan pysty siihen yksinämme, joten tarvitsisimmekin nyt *Teitä isät* osallistumaan tutkielmaamme, jotta tämä tärkeä aihe saadaan näkyväksi ja tunnistetuksi.*

Tavoitteenamme on kerätä haastatteluaineisto 6.9-31.10.2021 välisenä aikana. Haastattelut toteutetaan vapaamuotoisesti jokaisen isän henkilökohtaisen kokemuksen kautta, turvaten jokaisen anonymiteetti.

Voit osallistua haastatteluun puhelimitse tai halutessasi kirjoittaa omasta kokemuksestasi meille sähköpostitse/kirjeitse. Mikäli kiinnostuksesi tutkielmaamme kohtaan heräsi, otathan yhteyttä meihin, niin kerromme mielellämme lisää. Maisterintutkielmamme on valmistuttua saatavilla Jyväskylän yliopiston kirjaston tietokannasta. Maisterintutkielmamme ohjaajana toimii yliopistonlehtori Johanna Kiili (johanna.j.kiili@jyu.fi), Jyväskylän yliopisto.

Kiittäen jo etukäteen yhteistyöstä: Heli Nätkin ja Suvi Paganus

heli.j.natkin@student.jyu.fi

suvi.m.paganus@student.jyu.fi

LIITE 3 Tiedote tutkimukseen osallistuvalla

TIEDOTE TUTKIMUKSEEN OSALLISTUVALLE

Jyväskylän yliopisto

Olemme kaksi sosiaalityön maisterivaiheen opiskelijaa Jyväskylän yliopistosta. Opin-tojemme aikana kiinnostuksemme on herännyt erityisesti isyyteen liittyviin aihepii-reihin. Haluamme omalta osaltamme pyrkiä myötävaikuttamaan isien yhteiskunnal-liseen asemaan ja sen erityiskysymyksiin. Olemme kiinnostuneita isyydestä erityisesti sellaisissa elämäntilanteissa, joissa isyydestä kamppaillaan. Näin ollen haluammekin tutkia eron jälkeistä isyyttä, jossa näkökulmana on lapsista vieraantuminen ja isyy-destä vieraannuttaminen. Tämän vuoksi suljemmekin tutkimuksen ulkopuolelle sel-laiset isät, jotka ovat mahdollisesti jättäytyneet omasta tahdostaan isyydestään sivuun. Tutkimusaineiston keräämme elämänkulkuhaastattelun kautta isiltä, jotka ovat tah-tomattaan vieraannutettu lapsesta tai lapsistaan. Haastateltavat kontaktoidaan Isät lasten asialla ry:n sekä Miessakit ry:n Facebook-internetsivujen avulla. Toiveenamme olisi saada 10–12 haastateltavaa. Haastattelut toteutetaan yksilöhaastatteluina puheli-mitse tai tarjoamme haastateltaville myös mahdollisuutta osallistua tutkimukseen kir-jeitse. Varaamme haastatteluun aikaa 1–2 tuntia. Haastattelut toteutetaan vuoden 2021 syys-lokakuun taitteessa. Tavoitteenamme on saada tutkielmamme valmiiksi tammikuun 2022 loppuun mennessä.

Tähän tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Voit kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen tai keskeyttää osallistumisen milloin tahansa. Tutkielma tullaan julkaisemaan JykDok- tietokannassa, joka on Jyväskylän yliopiston oma tietokanta. Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti, yksittäistä tutkimukseen osallistujaa ei voida tunnistaa valmiista maisterintutkielmasta. Tutkimusaineistoa säilytetään tietoturvallisesti sekä sitä käsittelee ainoastaan tutkielman tekijät. Kerättyä aineistoa käytetään ainoastaan tässä tutkimuksessa, joka hävitetään asianmukaisesti tutkielman valmistumisen jälkeen. Ennen haastattelua tutkimukseen osallistuvalla kerätään suostumuslomake, joka säilytetään yhdessä muiden tutkielman aineistojen kanssa huolellisesti ja luottamuksellisesti koko tutkimusprosessin ajan.

Tutkielmaamme osallistumalla sinulle avautuu mahdollisuus tuoda tärkeää tietoa esille ja olla vaikuttamassa yhteiskunnalliseen keskusteluun isyydestä sekä isyyden aseman tunnustamiseen yhteiskunnan palvelujärjestelmässä. Sinun kertomuksellasi on tärkeä paikka tutkimuskentällä ja yhteiskunnallisessa keskustelussa, kun vieraantumis- ja vieraannuttamisilmiötä tarkastellaan.

Ystävällisin terveisin, Heli Nätkin ja Suvi Paganus

Yhteystiedot:

Heli Nätkin
Sosiaalityön kandidaatti YTK
Jyväskylän Yliopisto
heli.j.natkin@student.jyu.fi

Suvi Paganus
Sosiaalityön kandidaatti YTK
Jyväskylän Yliopisto
suvi.m.paganus@student.jyu.fi

Ohjaajan yhteystiedot:

Johanna Kiili
Yliopiston lehtori, dosentti, YTT
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
johanna.j.kiili@jyu.fi

LIITE 4 Tietosuojalomake

TIETOSUOJALOMAKE

Jyväskylän yliopisto

Kuvaus henkilötietojen käsittelystä tieteellisessä tutkimuksessa (tietosuojailmoitus EU (679/2016) 13, 14, 30 artikla)

Tutkimuksessa Eron jälkeen isyydestä vieraannutettu – isien tarinoita lapsesta tai lapsista vieraannuttamisesta käsiteltävät henkilötiedot.

Henkilötietojen suojaaminen

Henkilötietojen käsittely tässä tutkimuksessa perustuu asianmukaiseen tutkimussuunnitelmaan ja tutkimuksella on vastuhenkilö. Sinua koskevat tiedot eivät paljastu ulkopuolisille.

Tunnistettavuuden poistaminen

Aineisto anonymisoidaan aineiston perustamisvaiheessa.

Kaikki tunnistetiedot poistetaan täydellisesti, jotta paluuta tunnistelliseen tietoon ei ole, eikä aineistoon voida yhdistää uusia tietoja.

Tutkimuksessa käsiteltävät henkilötiedot suojataan

käyttäjätunnuksella salasanalla

Tutkijat ovat suorittaneet tietosuoja ja tietoturvakoulutukset

Kyllä

Haastatteluaineiston käsittely tutkimuksen päättymisen jälkeen

Haastatteluaineisto hävitetään tutkimuksen valmistuttua, 31.01.2022 mennessä.

LIITE 5 Suostumuslomake tieteelliseen tutkimukseen

SUOSTUMUSLOMAKE TIETEELLISEEN TUTKIMUKSEEN

Jyväskylän yliopisto

Minua on pyydetty osallistumaan tutkimukseen *Eron jälkeen isyydestä vieraannutettu – isien tarinoita lapsesta tai lapsista vieraannuttamisesta*.

Olen perehtynyt tutkimusta koskevaan tiedotteeseen ja saanut riittävästi tietoa tutkimuksesta sekä henkilötietojeni käsittelystä. Tutkimuksen sisältö on informoitu minulle ja olen saanut riittävän vastauksen kaikkiin tutkimusta koskeviin kysymyksiini. Selvitykset antoivat Heli Nätkin ja Suvi Paganus. Minulla on ollut riittävästi aikaa harkita tutkimukseen osallistumista.

Ymmärrän, että tähän tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Minulla on oikeus, milloin tahansa tutkimuksen aikana ja syytä ilmoittamatta, keskeyttää tutkimukseen osallistuminen. Tutkimuksen keskeyttämisestä ei aiheudu minulle kielteisiä seuraamuksia.

Allekirjoituksellani vahvistan, että osallistun tutkimukseen ja suostun vapaaehtoisesti tutkittavaksi sekä annan luvan edellä kerrottuihin asioihin.

Allekirjoitus

Päiväys

Nimen selvennys

Suostumus vastaanotettu

Suostumuksen vastaanottajan allekirjoitus

Päiväys

Nimen selvennys

LIITE 6 Haastattelukysymykset

HAASTATTELUKYSYMYKSET

ISIEN OMA KOKEMUS

Kerro oman kokemuksesi kautta,
millaista isyys on ollut eron jälkeen?

Miten sinä kuvailisit lapsen vieraannuttamista toimintana?

Minkälaisena vieraannuttaminen on ilmentynyt?

Minkälaiset välit sinulla on lapseesi nykyisin?

Minkälaiset välit sinulla vieraannuttajavanhempaan?

LAINSÄÄDÄNNÖLLINEN NÄKÖKULMA

Uuden lakimuutoksen (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 190/2019) 1§:ssä on muun muassa tarkoitus turvata lapsen huolto säilyttäen myönteiset ja läheiset ihmissuhteet erityisesti lapsen ja hänen vanhempiansa välillä. Lisäksi lain 2§:ssä määrätään, että lapselle on turvattava myönteinen ja läheinen suhde vanhempansa, jonka luona lapsi ei asu. Molempien vanhemman on osaltaan myötävaikutettava tapaamisoikeuden toteutumiseen ja vältettävä kaikkea sitä, mikä voi aiheuttaa haittaa lapsen ja toisen vanhemman välille.

Koetko lakimuutoksen (1.12.2019) Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (190/2019) vaikuttaneen isyyden asemaan ja millä tavoin?

Miten mahdollinen tapaamissopimus syntyi?

Miten laadittua tapaamissopimusta noudatetaan?

YHTEISKUNTA JA KÄYTÄNTÖ

Mikä on rajoittanut/estänyt lapsen tapaamista?

→ Mikä on ollut suurin tekijä?

Mitä tukitoimia olisit kaivannut sosiaali- ja terveydenhuollon palveluilta?

Mikä mielestäsi olisi ennaltaehkäissyt vieraannuttamista?

Miten vieraannuttamista voitaisiin tunnistaa paremmin yhteiskunnassa?

LIITE 7 Työnjako

Maisterintutkielma on toteutettu parityönä. Olemme tehneet lukuisia kursseja ja opintosuorituksia yhteistyössä yliopisto-opintojen aikana. Täten tunsimme ennalta hyvin toistemme työtavat niin heikkouksineen kuin vahvuuksineen. Tutkielma on toteutettu pääsääntöisesti Zoomin välityksellä, koska asumme eri paikkakunnilla. Järjestimme kasvotusten tapaamisia kuitenkin tarpeen vaatiessa muutaman kuukauden välein. Kokoonnuimme Zoomissa laatimamme aikataulun mukaisesti. Laadimme aikataulun aina kunkin työvaiheen puitteissa, jolloin tapaamiset vaihtelivat 2–6 kertaa viikossa. Aikataulumme oli joustava, mutta sisälsi kuitenkin välitavoitteita ja eteni päämäärätietoisesti. Tiedonhakua teimme sekä yhdessä että erikseen. Toteutimme haastattelut yhdessä, mutta litterointivaiheessa jaoin aineiston puoliksi. Litterointien loppuksi kokosimme aineiston yhteen, jotta molemmat saavat käyttöönsä haastatteluaineiston kokonaisuudessaan. Aineiston analysointivaihe, kuten koko maisterintutkielma, toteutettiin yhdessä alusta loppuun saakka. Emme kokeneet tarpeelliseksi tehdä työnjakoa kirjoittamisen osalta, koska muutoin työnjälki olisi voinut olla rikko-naista ja epäyhdenmukaista. Näin ollen koko kirjoitusprosessi eteni maisterintutkielman ajan yhdessä työskennellen. Tällä pyrimme yhdenmukaisuuteen, jossa tutkielmamme punainen lanka säilyy ja varmistimme, että olemme tutkijoina yhteneväisessä linjassa niin keskenämme kuin tutkielmamme kanssa.